

ብቻ ጠፍቷል፤ አሉኝ። መሄዱ አልገረመኝም። አልፈረድኩበትምም። ምክንያቱም ከብዙ የፓርቲ አባላትና ባለሥልጣናት ጋር ተጣልቷል። በዚህ ሁኔታ በግል እየሠራ ለመኖርስ ይችላል ወይ? ከአንግዲህ እዚህ አገር ቦታ የለኝም። ከዚህ ወጥቼ ገለል ብዬ ልነር ቢል አያስደንቀኝም። ስለዚህ ለምን ሄደ አላልክም። በዚህ ነገር ቆመ።

እኔ ግን እጠብቅ ነበር። ከሄደ አሜሪካን ይሆናል የሚሄደው። የትም ቢሄድ ደግሞ ስለኛ መናገሩ አይቀርም። ባንዱ ሬድዮ ጣቢያ ሲናገር እንሰማለን ወይ አንድ ነገር ይጽፍል የሚል ግምት ነበረኝ። ባይ፣ ባይ ምንም ወሬ የለም። ምንም አይሰማም። በመካከሉ ጭምጭምታ ነገር ደረሰኝ። 'በዓሉ የት እንደሄደ አይታወቅም። ቤተሰቦቼም ሊያገኙት አልቻሉም' የሚል ነገር መጣልኝ። ቀጥሎ ደግሞ ውባንቹ ራሷ ሰምታ 'ኧረ እንደዚህ እየተባለ በከተማው ይወራል' አለችኝ።

ሰውዬው የት ሊገባ ይችላል? ጨረቃ ላይ አይሄድ። ከጠፋ አንድ ቦታ መድረስ አለበት። ሌላው ቢቀር ለቤተሰቡ ድምፁን ሊያሰማ ይልቻለበት ምክንያት ምንድነው? አልኩና ተስፋዬ ወልደሥላሴን አስጠራሁ። «ይሄ ሰውዬ ጠፋ ነው ያላችሁት አይደለ? መጥፋቱን ያወቅኸው እንዴት ነው? መቼ ነው ከዚህ የሄደው?» ስለው፣ 'መጥፋቱንም ከቤቱ ባለመኖሩ ከከተማ በመሰወሩ ነው ያወቅነው። ቤተሰቦቼ እየፈለጉት ነው። የትና መቼ እንደሄደ ግን እኛ አናውቅም' አለች። ይሄንን ለመቀበል አቃተኝ። እሱ በደህናው ሆኖ ተደብቆ ባለቤቱ እሱን ፍለጋ በየቦታው ትንክራተታለች? ለባለቤቱ፣ ለልጆቹ እናት እዚህ ቦታ ነኝ ላይል፣ ምንም ነገር ሳይናገርና ሳያሳውቅ ይሄን ያህል ጊዜ ከቤት ወጥቶ ጠፋ ማለት አንድ ነገር ደርሶበታል ማለት ነው። ይሄን በእርግጠኛነት ለመናገር ደግሞ የጨበጥኩት ማስረጃ የለም።

«ተስፋዬ! ይሄ የምትለው ነገር እውነት ነው?»

«አዎን፤ እውነት ነው።»

«እሺ፤ ወደፊት እንደርስበታለን» ብዬው ከቢርዬ ወጣ።

ብዙ ተጠበቀ። አንድም 'በዓሉን አየሁ' የሚል ሰው የለም። በየትም አካባቢ ዱካው ጠፋ። አሁን 'ተመቷል' የሚል ነገር ተሰማ። በእርግጥ ሁሉም ጥርሳቸውን ነክሰውብታል። ለሱ ያላቸው አመለካከት አሉታዊ ነው። ሁሉም። እነዚህ ሰዎች ከኛ ጀርባ በዚህ ሰውዬ ላይ ርምጃ ሳይወስዱበት አይቀሩም። መቼም አደረግን ብለው አያምኑም። በምን ዓይነት ማረጋገጥ ይቻላል? ስል ስዊድን አገር አምባሳደራችን የነበሩት ጆኔራል ታዩ ጥላሁን ከድተው ሄዱ። እንደተለመደው ጥለው የሄዱበትን ምክንያት በጋዜጠኞች ሲጠየቁ ዋና ነገር አድርገው ያቀረቡት የበዓሉ ግርማን መገደል ነበር። በራሴ መንገድ ለማጣራት ሞክርኩ። የምጠይቃቸው ሁሉ 'ሰውዬው ብዙ ጠላቶች አፍርቷል። በትክክል ስለሆነው ነገር የምናውቀው ነገር የለም። የየራሳችን ጥርጣሬ አለን። የተጨበጠ መረጃ ግን የለንም' የሚል መልስ ነው

የሚሰጡኝ። ምን ማድረግ ይቻላል? ከዚያ በኋላ በከተማ ውስጥም 'በዓሉ ተገድሏል' በማለት መወራቱን ቀጠለ። ሕይወትም ቀጠለ። ሥራም ቀጠለ።

አሁን ከምንወነጀልበት አንዱ የበዓሉ ሞት ነው። በኢትዮጵያ ውስጥ በግል ቁምም ሆነ በፖለቲካው መንግሥት ሳያውቀው ሕይወታቸውን የጠፉ ሰዎች ሞልተዋል። በዓሉ ግርማ ከነሱ አንዱ ነው።

የጦሩ መሸነፍ

ጊደት - በሥልጣን ዘመንም ካጋጠሙዎት ትገርኝ ሞኝኛው ጦርነት ነው ማለት ይቻላል። አንድም ጊዜ ስቀርጦ ስያውቅም። ይህም በሰው ሕይወት ላይ ካደረሰው አወቀት በተጨማሪ በሕገሪቱ ሲኮናማ ላይ የደረሰው ውድቀት አንድና ሁለት የሰውም። ሕገሪቱን ከደህነት ለማውጣት በተደረገው ጥረት ላይ ስለታዊ ተፅዕኖ አንዳደረሰ ግልፅ ነው። በመጨረሻም በአሸናፊነት አወጣጡም። በእርስዎ ስለተደየት ሠራዊቱ ሲሸነፍ የበቃው በምን ምክንያት ነው?

መንግሥቱ - 'የጦርነት ለምን ተሸነፋችሁ?' ብሎ ማለት ቀላል ነገር ነው። እዚያ ቦታው ላይ ተገኝቶ ጦርነት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ማየትና ማሸነፍ ደግሞ ሌላ ነገር ነው። ጨው ውሃ እየጠጡ፣ አሸዋ ላይ እየተኙ፣ ድንጋይ እየተንተራሱ፣ ቆሰለው፣ ደምተው፣ ጦርነትን ፊት ለፊት የተጋፈጡ ብቻ ናቸው ቀላል ጨዋታ አለመሆኑን የሚረዱት። በታሪክ አጋጣሚ ወደሥልጣን ከመጣን ጀምሮ ባላቋረጠ ጦርነት ውስጥ ተዘፍቀን ቆይተናል። ይሄ የሆነው ጦረኛ በመሆናችን ሳይሆን ለሠላም ያደረግነው ጥረት ቀደም ብዬ እንዳልኩት ሳይሳካ በመቅረቱ ነው። ከዚያ በኋላ ጦርነቱን መቀጠልና የሃገራችንን አንድነት ለመጠበቅ መዋጋት ነበረብን። ለምን አላሸነፍንም? መልሱ ቀላል አይደለም። ነገሩን ከሥሩ ጀምሮ መረዳት ያስፈልጋል።

«ጦርነቱ» ብለን ስንል ምናልባት ብዙ ሰው የሚገነዘበው መደበኛ በሆነው በአብዮት ፀርኝና በሕዝቡ፣ በገንጣዮችና በሠራዊቱ መካከል የተደረገውን ጦርነት ብቻ ይመስለኛል። ጦርነቱ የተለያየ መልክና ፈርጅ ነበረው።

ባንድ በኩል ከውጪ ኃይሎች፣ ማለትም ከኢትዮጵያ ታሪካዊ ጠላቶች ጋር በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የተሳሳረ ነው። እነዚህ ለዘመናት ለኢትዮጵያ ውድቀትና ድክመት ያለማቋረጥ ሲጥሩ የነበሩ ኃይሎች ሁኔታ በታሪካችን የታወቀ ነው። ለዘመናት ሲያደርጉት የነበረው ጥረት በኢትዮጵያውያን አልበገሬነት ባለመሳካቱ በኢትዮጵያ ውስጥ ሕዝባዊ ንቅናቄና ሥር ነቀል የሆነ ማህበራዊ ለውጥ በሚከናወንበት ጊዜ ከዚህ የተሻለ ጊዜ አይገኝም ብለው ሁሉም የተሰባሰቡበት ጊዜ ነበር። የነሱን ፍላጎትና ጦርነት በእጅ እዙር ተወክለው ወይም

ተተክተው በምንደኝነት ሃገሪቱን ለመገዘገዝ፣ ብሉም ለመበተን የተሰ ለፋት ገንጣዮች በዚህ የተጫወቱት አፍራሽ ሚና አለበት። ዋናውም ነው።

ያለመታደል ለረጅም ጊዜ የኢትዮጵያን ብቻ ሳይሆን የአፍሪካ ቀንድን ሠላም ስታውክ የኖረችውና ወደጊሳ ነፃነቷን ያገኘችው የሶማሊያ ሪፑብሊክ ሰብረሮኑ ሰላም ማጣት ዋናዋ ምክንያት ነበረች። ታላቋ ሶማሊያ ብለው የቅኝ ገዢዎቿና የሲ ዓላማ አራማጅ የሆኑ የአካባቢው ፀረ-ኢትዮጵያ ኃይሎች ያሳደሩባት ሕልም ከኢትዮ ጵያ ምድር አንድ አምስተኛውን አለኝታዬ ነው አንድተል አድርጎ ታል። ዛሬ ነፃ የሆነችውን የጂቡቲ ሪፑብሊክንም የራሴ ነች በማለት ህልውናዋንም፣ ነፃነቷንም በመቃወም ያለምንም ማወላወል በተለያዩ መድረኮች የገለፀችውና የቀየሰችው የትግል ዓላማ ነበረ። ከኪንያም የተወሰነውን አለኝታዬ ነው በማለት ከምኞት አልፋ ግጭት እስከማን ሳት ደርሳ ነበር። ስለዚህ እንግዲህ በጦርነቱ ውስጥ ለብዙ ጥፋት፣ ለአብዮቱ ሳንካነት፣ ለሌሎችም እኩይ ዓላማዎች አጋዥ የሚሆኗትን ኃይሎች ለማበራከት በሶማሊያና በደጋፊዎቿ የተሞከረበት ብዙ ሁኔታ አለ።

እንደሚታወቀው በሃገራችን ውስጥ በወርጋ የካቲት፣ 1966 የኢትዮጵያ ሕዝብ ለአያሌ አመታት አምጦ የወለደው አመፅ ጠቅላላ ባህርዩ መደባዊ ነው። ያ ለረጅም ዓመታት ሰፍኖ የኖረው ጉልታዊ ሥርዓት ለአገሪቷ ድክመትና ውድቀት ምክንያት በመሆኑ ተገርሶ ወድቋል። ታላቋ ኢትዮጵያ በየብስ፣ በባህር የነበራት ሰፊ ግዛትና በዓለም የነበራት ታዋቂነት ሁሉ ጨርሶ ደብዛው ጠፍቶና ከሰምኖ ዛሬ ባለገበት ስፋትና ወርድ እስክንወሰን ድረስ የቆዳ ስፋቷ ያሸበሸበበት፣ በኢኮኖሚ በማደግ ፋንታ እየቆረቆዘን የሄድንበት ሁኔታ ነበር። ትላንት ከቅኝ ግዛት ቀንበር ተላቀው የወጡ አፍሪካ ሃገሮች እንኳን ጥለውን ሄደው ራሳችንን መመገብና መከፈን ተስኖን ከባድ እህልና ውራጅ ተመፅዋች እስከመሆን ስንደርስ የዚህ ሁሉ ድምር ከዕለታዊ ችግርና ብሰቱ ጋር ተጨማምሮ የሕዝቡን ትዕግሥት አሟጠጠው። ቁጣው ገንፍሎ ለአመፅ ተነሳሳ። የዚህም ውጤት አብዮት ነው። አብዮት ማለት ደግሞ የመደብ ሹም ሹር፣ ሥር ነቀል ማሕበራዊ ሰው ማለት እንደ መሆኑ መጠን የኢትዮጵያ ገዢ መደብ አባላትና የጉልታዊው ሥር ዓት ተጠቃሚዎች ጥቅማቸው በመነካቱ ከጭቁኑ ሕዝብ ጋር ግብግብ ገጥመው ነበር። ይሄም አንዱ የጦርነቱ አካል ነበር።

በዚህ ሂደት ውስጥ በሌሎችም ቦታዎች እንደተከሰተውና ታሪ ክም እንዳሳየን ብዙ ነገሮች ተከሰተዋል። አብዮቱን በቀጥታ በመቃወም የነበረውን ሥርዓት ለመመለስ የሚደራጁ ኃይሎች ይከሰታሉ። ለውጡን ደግፈው ነገር ግን ደግሞ የየራሳቸውን አጀንዳ ይዘው በተለ ያዩ መልክ የሚፈጠሩ ድርጅቶች ይኖራሉ። በሌላ በኩል ደግሞ በአጠ ቃላይ የመደብ ትግል ነው። በሕዝቡና በነበረው ሥርዓት አራማጆች መካከል የተደረገ ትግል ነው ብንልም እነሱን ደግሞ በተለየ መልኩ

ማየት ይቻላል። እነዚህ ሁሉ በኢትዮጵያ አብዮት ፍንዳታ ላይ ተከሰተዋል። ለምሳሌ፣ እንደነ ኢድዩ ያሉት ዘውድ አፍቃሪዎችና የጉል ታዊ ሥርዓት ደጋፊዎች በቀጥታ ለውጡን የሚቃወሙ ነበሩ። በክል ልና በጎሣ እንደራጅ የሚሉ ነበሩ። ይህንን የጠባብ ብሔርተኞች አንቅስቃሴ እንሳሽና መሪ የሆነ ድርጅት ነበር። እኛ አሳሳቢና አፍራሽ ሆኖ ነው ያየነው። የአካባቢው ኃይሎች ስለላለፍ ሲታይ ደግሞ 15 ዓመ ታት ሙሉ ኢትዮጵያን ለመውረር የተዘጋጀው ተስፋፊዋ የሶማሊ መንግሥት አለች። የሶሜንን ተገንጣዮች የሚረዱት አካባቢ አገሮች አሉ። እንግዲህ እነኚህ ሁሉ ተዳምረው ሲታዩ ነው የጦርነቱ ሁኔታና የመጨረሻ ውጤቱን ማገናዘብ የሚቻለው። እንዴት ተሸነፋችሁና ነው አገሪቷም እናንተም እዚህ ደረጃ ላይ የደረሳችሁት? ነው የእህቴ ጥያቄ።

በየትኛው ነው የተሸነፍነው? በሁሉም ነው ወይስ በአንዱ? እንዴ ትስ ነው የተሸነፍነው? ለማለት ብዙ የሚያነጋግርና ውስብስብ ነገር ነው። ቢሆንም ድክመታችን የሚመነጨውና ለዚህ ወረራና ድፍረት የበቃነው ከነበረው ሥርዓት ብቃት ማነስ ነው።

ገነት - የቀደሞውን መንግሥት ማስተዳደር ነው? ከደርግ በፊት የነበረው?

መንግሥቱ- አዎን፣ አገሪቱን የተለያዩ ፈርጆች ያሏቸው ችግሮች ተቆራኝተዋታል። በነፋሽ አየሯ፣ በለምሰም ምድሯ፣ ለአካባቢው አገሮች ሕይወት በሆኑት ጅረቶቿ በሚቀኑ ጠላቶች ተከባለች። ቅይ ባህር እንደሌሎቹ ሃገሮች የኛም ንብረት እንደሆነና የጥቅም ተጋሪ መሆናችን ተረስቶና እንደሌለን ተቆጥሮ «የዐረብ ባህር» ነው ተብሎ ነበር። ስለዚህ የአፈር ፖለቲካ አለበት። የውሃ ፖለቲካ አለበት። ባህ ልን በሰይፍና በጋይል ለማስፋፋት የመሞከር ገና ከሰምንተኛው ምዕተ ዓመት ጀምሮ የተጀመረና ያልተሳካ ፀረ-ኢትዮጵያ ሴራ አለበት። እነ ኚህ ሁሉ የሚታወቁ ነገሮች ናቸው። በአንድ ቀን የተፈጠሩ አይደ ሉም። ስለዚህ አስቀድሞ መጠንቀቅና ተዘጋጅቶ መጠበቅ የኛ ፋንታ ነበር። በድህረ-አብዮት ሠራዊታችን የነበረበት ሁኔታ እጅግ የሚያሳ ዝን ነበር።

እንግዲህ ሕዝቡ የራሱን ችግር በራሱ ለማስወገድ ተነስቶ አብዮቱ ሲቀጣጠል ጠላቶቻችን አጋጣሚውን ተጠቅመው ተነሱብን። የሶማሊያ ተስፋፊ ጦር እስከ 800 ኪሎ ሜትር ጠልቆ ለመግባት ችሏል። በዚህ ሂደት ውስጥ ምንም መከላከያ የሌላቸው ንፁሕን ዜጎች፣ ሴቶችና ሕፃናት፣ ደካማ አረጋውያን በመትረየስ ታጭደዋል። በታንክ ተደፍጥጠዋል። ይህ የመጀመሪያው አሳሳቢ አደጋ ነበር።

በዚህ ጊዜ ውስጥ የመሐሉ አመራር በተናጋበት በምሥራቅና በደቡብ፣ በሶማሊያ ጥቃት በተሰነዘረብን ወቅት የሶሜን ተገንጣዮች ከጠላት ጋር አብረው በበኩላቸው ተነሱ። አብዮቱ በአገራችን ላለው ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ችግር ፍፁም አማራጭ የሌለው ሥር ነቀል

መፍትሔ ያመጣል ብለን በማመናችን በውነቱ ለኤርትራም ችግር ብቸኛ መፍትሔ ይሆናል ብለን ነበር። እነሱ ይነገርላቸው የነበረውና እኛም እናምን የነበረው በሌሎች ክልሎች እንደነበርነው ኢትዮጵያ ውያን በነበረው ሥርዓት ባለመደበታቸው ተቃዋሚዎች የሆኑ እንጂ ኢትዮጵያዊነታቸውን ክደው ከኛ ተነጥለው ለመሄድ ያስባሉ የሚል እምነት አልነበረንም። ከአገሪቱ ታሪካዊ ጠላቶች ጋር ተባብረው በመሰለፍ ወገኖቻቸውን ያደማሉ፤ አብዮቱን ያደማሉ የሚለው ነገር ብዙም አልታመነበትም። ነገር ግን የሆነው ምንድነው ከጠላቶቻችን በጎረቤታቸው የገንዘብና የማቴሪያል እርዳታ እንዲሁም ግፊት በኤርትራ ውስጥ ከምንገዜውም በባለ መልኩ ሽብራቸውን አስፋፉ። አገራችን ከጠላት የኃይል አስላለፍ ጋራ ተመጣጣኝ የሆነ ኃይልና ዝግጅት ስላልነበራት አሥመራን በአሥር ኪሎ ሜትር ርቀት ከበቡ። በዚያ ወቅት ከተቀሩት የኤርትራ አውራጃዎች ባሬንቱ (የኩናማና የናራ ብሔረሰብ የሚኖርበት ክልል) ብቻ ነበር በመንግሥት ቁጥጥር ሥር የነበረው።

በዚህ ዓይነት በሰሜንና በምሥራቅ ከተሠነዘረብን ጥቃት በተጨማሪ የተሠነዘረው ጥቃት ይሄ ነው ባይባልም ለጊዜው ለውጥረት መባባስ ምክንያት የሆነው የኦሮሞ ነፃ አውጪ ነኝ የሚለው ቡድን ነበር። ይህ ድርጅት በተለያዩ ስም፣ በተለያዩ ጊዜና በተለያዩ ክልል ከሰማሌና ከሱዳን በሚያገኘው እርዳታ ከውጪ ጠላት ጋር በማበር ለብዙ ጉዕጋጌ ዜጎች ሕይወት መጥፋት ምክንያት ሆኗል። ሌሎችም እንደዚሁ ነበሩ። ይህን የዘረዘርኩት በብሔረሰብ ደረጃ በአፍራሽ መልኩ ተደራጅተው ኢትዮጵያን የሚወጡ ኃይሎች ሰብሰብ ምን ይመስላል እንደነበር ሥዕል ለመስጠት ነው።

ከዚህ ሌላ ምናልባትም ሕዝቡን ከፍተኛ ውዥንብር ውስጥ የከተተውና ዛሬም በግልፅ ያልወጣው በወቅቱ የነበሩት የፖለቲካ ድርጅቶች ሚና ነው። እያንዳንዱ የፖለቲካ ድርጅት ጎንደር ለኢትዮጵያ የተሻለ አጀንዳ አለች በማለት ተኩፍሷል። እያንዳንዱ ጎንደር ከሁሉም አሻላሁ ብሎ ከኪሱ ካርድ በማውጣት ራሱን እንቱ በማለቱ አላስፈላጊ ቅሬታ ውስጥ ገባ። ይህም የሆነው በብዙ ምክንያቶች ነው። የሕዝቡን እንቅስቃሴ አሰባስቦና አማክሎ ወደ ትክክለኛው ማህበራዊ ለውጥ የሚመራ የነቃና የተደራጀ ማዕከላዊ አመራር አለመኖሩ አንዱ ሲሆን፣ የፖለቲካ ልምድ ማነስ፣ የአስተሳሰብ ጨቅላነትና የሥልጣን ጥማት በተጨማሪ ሊጠቀሱ ይችላሉ። ባጭሩ የፖለቲካ ድህነት ነው። የመደበኛ የርዕዮተ 9ላም ልዩነት ሳይኖር ቅሬታ ውስጥ መግባት የፖለቲካ ድህነት እንጂ ሌላ ምን ሊሆን ይችላል?

በሃገር ፍቅር ስሜት ለለውጡ ተነሳስተው የነበሩበት ሁሉ ተሰባስበው በጋራ ለውጡን በማራመድና በጋራ አገራቸውን መገንባትና ይህን ሁሉ የተከሰሰ የአገሪቱንና የአብዮቱን ፀር መመከት አስፈላጊ መሆኑን በመሳት በውስጣቸው የተፈጠረው ሽኩቻና በጎረቤት ወደደም መፋሰስ ያደረሰው ሁኔታ ሌላው የጦርነቱ መልክ ነበር።

ገንት - እርሱም እንዳስቀመጡት ከሁሉም አቅጣጫ ዙሪያቸውን ተከባቸዋል። እርሱም ደግሞ በኢትዮጵያ አንደኛው ላይ ያለውን አቋም የታወቀ ነው። በሰማሌም ሆነ በኤርትራ በኩል የኢትዮጵያን አካል ቆርጦ ለመለጠት እንደሚደሰማው ገልፅ ነው። ነገር ግን ከዚያ በመላክ የሚደረግ ጥረት ይኖራል። አንድ ሰው ከሁሉም አቅጣጫ ሲከበብና ሲያዝ ምንድነው የሚደርገው? አንድም ጠላቶችን ሳይታወቅ መምታት አለበት፤ ወይም በተለይ የኤርትራን ጉዳይ በተመለከተ ከነፃነት በመለስ ሲላ ሠላማዊ መፍትሔ ለማግኘት ሙከራ ያደረጉ ሰዎች ነበሩ። ጄነራል አማን ከመጀመሪያዎቹ አንዱ ናቸው። «የኤርትራን ጉዳይ በሰላም እንጨርሳለን» የሚል አቋም ነበራቸው። ይህንን አቋም በግልፅ በመቃወም እንቅፋት የሆኑት እርሱም ነዎት ይባላል። እውነት ነው? ካልሆነ የርሱም አቋም ምን ነበር?

መንግሥቱ - ያሳሳሸው ነጥብ ትክክል ነው። በብዙዎች ዘንድ ሲባልና ሲነገር የምንሰማው ነበር። ዛሬ በሰደት ላይ ሆኜ ብቻ ሳይሆን አዲስ አበባም እያለሁ የምሰማው ነበር። ነገር ግን አውነቱ ከዚህ በጣም የራቀ ነው። ይህንን ስል አመራው የነበረውን መንግሥት ወይም ራሱን ጉዕጋጌ ለማድረግ ሳይሆን ለኢትዮጵያ ሕዝብ ሐቁን ማስጨበጥ ከዚህን ግዴታዬ አንዱ መሆኑን ከማመን ጋር ነው።

ለኤርትራ ችግር ሠላማዊ መፍትሔ ለማግኘት ጥረት አድርገን ነበር። በኤርትራ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን በሁሉም አቅጣጫ ሠላም ለማግኘት ሞክረናል። እኛ የራሳችንን ለዘመናት የባካ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ችግር ለማስወገድ አቅማችንን አሰባስቦን እዚያ ላይ ማተኮር እንጂ ከየአቅጣጫው በሚጫር ጦርነት ውስጥ ገብቶ መዳከር ፍላጎታችን አልነበረም።

የመጀመሪያው ጥረታችን ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ማድረግ ነበር። በመሠረቱ ኤርትራውያን ሲቃወሙ የቆዩት የኃይለሥላሴን መንግሥት እንጂ ቆርጠው የተነሱት ለመገንጠል ነው የሚል እምነት አልነበረንም። አንድ መንግሥት ካልጣመና ካልሆነ መገንጠል የሚባለው የሚታወቅ ስልት ቢሆንም በዘላቂ ግብ ግን እነዚህ ሁኔታዎች ከተለወጡ የሚለይበት ወይም ለመገጠል የሚሟሟት ምክንያት አይኖርም የሚል እምነት ነበረን።

የሥርዓቱ ተቃዋሚዎች ከሆኑ በየትኛውም ክልል ያለን ኢትዮጵያውያን እርሱን ጎረቤት ሳንላይ ባጠቃላይ ኢትዮጵያን ነፃ የሚያደርግ መፍትሔ ከገንን ምን ያዋጋናል? የሚል አስተሳሰብ ነበረን።

ይህን ለማስረዳት የነሱንም ሃሳብ ለመረዳት ጥረት አድርገናል። መልዕክታችን «በወንድማማቾችና በአንድ ሀገር ልጆች መካከል ደም መፋሰስ የለበትም። በዚህ የሚጠቀም ቢኖር የውጪ ጠላቶቻችን ናቸው። ይህ የብዙ ዓመታት የሕዝብ ብሶት የወለደው አብዮት አንዱ ከተቀለበስ ዳግም የሚገኝ አይደለምና ከኛ ጎራ ተሰለፋ። ሁሉም የብሔራን፣ ልዩነቱንና ችግሩን ያቅርብና በጠረጴዛ ዙሪያ የማንፈታው ምንም ዓይነት ችግር አይኖርም» የሚል ነበር። የተጀመረው አዝማሚያ ሊያስከትል የሚችለውን ጥፋት፣ በአንፃሩ ግን ለውጡ ሊሆን

የሚችለውን መፍትሔነት በማስረዳት አማፅያኑ እንደገና እንዲያስቡበትና የተሻለውን ሠላማዊ መንገድ እንዲከተሉ በአገዛድ አሳስበናል።

ለዚህም በወቅቱ ጠቅላይ ሚኒስትር በልጅ ሚካኤል እምሩ የተመራና የደርግ አባሎች ያሉበት ቡድን ልክናል። ጓድ ብርሃኑ ባየሀና ሌሎችም ያሉበት ከመሐል አገርም፣ ከኤርትራም በውነቱ በሕዝቡ የታመኑ የፖለቲካ ሰዎችና የሀገር ሽማግሌዎችን የካተተ የሰብሰባ መድረክ ተከፍቶ ሰፊ ውይይት ተደርጓል።

በምላሹ ከነሱ ያገኘው መልስ ሌላ ነው። ያ ይፈራ የነበረውን የዐፄ ኃይለሥላሴ መገርሰስ ከተቻለ አሁን ኢትዮጵያ ባለችበት ሁኔታ ደርግን ያለምንም ችግር ተጋፍቶ ፍላጎትን ማሟላት ይቻላል የሚለው አስተሳሰብ የሰፊን ይመስላል። ባሳዩት እብረትና የተጣመመ አመለካከት ጥረታችን ስኬታማ ሲሆን አልቻልንም።

ከአብዮቱ ፍንዳታ በፊት የኤርትራ ገንጣይ ድርጅቶች ከዲሞክራቲክ የመን መንግሥት ለዚያው እኩይ ተግባራቸው እርዳታ ሲሰጣቸው ቆይቶ ነበር። በኋላ ግን ከኛ ጋር በተፈጠረው መግባባትና ወዳጅነት እኛን ገንጣዮቹን አስቀምጠው ለማደራደር ታላቅ ጥረት አድርገዋል። በተመሳሳይ ሁኔታ በምሥራቅ ጀርመን መንግሥት (ጂ.ዲ.አር) አማካኝነት የዛሬው የኤርትራ መሪ ኢሳያስ አፈወርቂና በኛ በኩል ደግሞ በጓድ ብርሃኑ ባየሀ የተመራ ቡድን ተገናኝተው ተነጋግረው ነበር። በዚህ ተኩስ ማቆም አድርገን በሠላማዊ ድርድር ልዩነታችንን ለመፍታት ጥረት አድርገን ያው በነሱ እምቢተኝነት ድካማችን ከንቱ ቀርቷል።

የሁለቱም ተገንጣይ ቡድኖች መሪዎች (የሻቦሊያና የጀብሐ) በተለያዩ መንግሥታት ትብብር እኛና እነሱን አገናኝቶ በሠላም ለማነጋገር በተደረገው ጥረት ሁሉ እነሱ ካንድ ቦታ ፈቀቅ ላለማለትና ለሠላም ራሳቸውን ላለማስገዛት የያዙት አቋም ተመሳሳይ ነበር። ኤርትራ በታሪክ የኢትዮጵያ አካል አልነበረችም። በኃይል የተያዘች የኢትዮጵያ ቅኝ ግዛት ነች ነው የሚሉት። ስለሆነም የፍትሕና የዲሞክራሲ ጥያቄ ሳይሆን የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው የሚል አቋም ነው ያላቸው። 'ይሄ ከሆነ ደግሞ አገራችንን ጥላችሁ መሄድ ወይም ደግሞ ሕዝቡ የራሱን ዕድል በራሱ እንዲወስን መፍቀድ አለባችሁ' ይላሉ። በዙኢትዮጵያውያንና በዙኢትዮጵያውያን የኤርትራ ተወላጆች የሚያውቁትንና የሚያምኑትን በመከላከል ያለውን የዘር፣ የደም፣ የታሪክ፣ የባህል ትስስር ወንጠዶዎቹ ሽምጥጠው ይከዳሉ። ለተወሰነ ጊዜ የፋሽስት ኢጣልያ የወረራ ጣልቃ ገብነት ለይቶን ከፈጠረብን ችግር ባሻገር ኢትዮጵያ ኤርትራ፣ ኤርትራ ኢትዮጵያ መሆኗን ፈፅሞ ሊቀበሉ አይፈልጉም። እኛ ያልነው ካልተሳካ በስተቀር እስከመጨረሻው ጦርነቱን እንቀጥላለን አሉ።

በዚህ ተስፋ ሳንቆርጥ የሠላሙን ጥረት ገፋንበት። እንደ ወሎና ትግራይ ረሃብ ከሕዝቡ ተደብቆ የኖረውን የኤርትራን ችግር ይፋ በማውጣት የቀድሞው ፓርላማ እንዲነጋገርበት አድርገናል። እንዳውም

የፓርላማ አባላቱን ጠርተን «ይሄንን ጉዳይ የኢትዮጵያ ሕዝብ ተወካዮች የሆኑት ሰዎች እስከዛሬ እንዴት ሳታነሱ ቀራችሁ? ከዚህ የላቀ ምን ጉዳይ ሊኖራችሁ ይችላል? መንስኤውንም፣ መፍትሔውንም ተወያይታችሁ ይህንን ችግር መፍታት ኃላፊነታችሁ ነው» ብለናቸው አሁንም ልጅ ሚካኤል እምሩና በወቅቱ የመከላከያ ሚኒስትር የነበሩት ጄኔራል አማን ሚካኤል አንደኛው ባሉበት ውይይት ተከፍቶ ነበር። ለመጀመሪያ ጊዜ ሕዝብ በተወካዮቹ አማካኝነት የአገሪቱን አንገብጋቢ ችግር ነፃ በሆነ ስሜት እንዲናገር መድረክ ከፈትን። ግን የትም አልደረስንም። ምንም ፋይዳ አልተገኘም። ምክንያቱም ቀድሞ በነበረው ሥርዓት ሕዝብን ወክለናል ብለው በፓርላማው የታገሩት አብዛኛዎቹ ያው የመሬት ክበርቱዎች ናቸው። ከዚያም በያልፉ ደግሞ የየራሳቸው አጀንዳ ያላቸው በትምክህተኝነት ለጠባብ ዓላማ የተሰላሰቡ ነበሩ።

የንጉሡ ፓርላማ አባላት በአብዛኛው የፊውዳሉ ሥርዓትን ደጋፊዎች በመሆናቸው አብዮቱ በተቀጣጠለበት ወቅት አካሄዳቸው ጥሩ አልነበረም። ያ ሁሉ ጣጣ እያለ አገሪቱ ያንገርበባትን አደጋ ከምንም ባለመቁጠር የራሳቸውን ደሞዝ አስጨመሩ። አልፈው ተርፈውም ሕዝቡን በመበደል የተወነጀሉትን መኳንንትና መሳፍንት ሠራዊቱ በቁጥጥር ሥር ባዋለበት ወቅት ባማላጅነት በመጀመሪያ የተሰለፉት የፓርላማ አባላት ነበሩ - እነሻለቃ አድማሴ። ሻለቃን እንኳን ለዚህ መሣሪያ ነው እንጂ ያደረጓቸው እኔ እስከማውቃቸው ድረስ ካጥፊዎች ጎራ የሚሰለፉ ሰው አልነበሩም።

ስለዚህ በደሞዝ ማስጨመራቸው የተነሳ «እንዴ! ለሕዝቡ ልትከራከሩ ተመረጥን ብላችሁ ያለባችሁ ተፅዕኖ የታወቀ ቢሆንም የተወሰነ ችግር ልትቀርፉ ሲገባ ሕዝቡ በረሃብ እየረገፈ፣ ሠራዊቱ ደሙን እያፈሰሰ፣ አጥንቱን እየከሰሰ፣ እናንተ የራሳችሁን ደሞዝ ለማስጨመር ስትከራከሩ ነበር። አሁንም ይሄንን የተለመደ ፓርላማው ተዘግቶ የሚቆይበትን የረጅም ጊዜ የክረምት እረፍታችሁን ትታችሁ ቁጭ ብላችሁ በኤርትራ ጉዳይና በሌሎችም ችግሮች ላይ ምክር» ብለን መመሪያ ሰጠን። ይሄን ጊዜ፣ በተለይ የኤርትራ ፓርላማ አባላትና ሌሎችም ጭምር ለማንም ሳያሳውቁ ሥራቸውን እየጣሉ ከፓርላማው ሾልከው በመፈርጠጥ ግማሾቹ ወደየመጡበት ክፍላሃር ሲመለሱ ሌሎቹ ወደመሸፈት ሄዱ።

ገነት - ሥራቸውን በፈቃዳቸው ሰቀው እንደሄዱ እኮ ነው የሚታወቀው።

መንግሥቱ - አይደለም። መጀመሪያ ገዢ ሥራቸውን መልቀቅ የሚችሉት ለመረጣቸው ሕዝብ ወይም ሕዝቡን አማክሎ ለሚመራው መንግሥት ወይም በዚያ ጊዜ ንጉሡ ከሥልጣን አልተወገዱም ለሳቸው መልቀቂያቸውን በማቅረብ ነው። በዚህ ወይም በዚያ ምክንያት የመረጠን ሕዝብ ልናገለግል አልቻልንም። ስለዚህም ላለመሥራት ወሰነናል። ብለው መሄድ ይችላሉ። ያሉት ነገር የለም። ዝም ብለው

ነው አንድ በአንድ እየሸለኩ ወደየመጡበት የሄዱት። አንዳንዶቹም የለዩላቸው የወንበዴ አውራ ሆነው አገራቸውን መውጋት ጀመሩ።

በዚህ ዓይነት የጀመርነው ጥረት ሳይሳካ ሲቀር አሁንም ተስፋ ሳንቆረጥ ለሠላም እጃችንን መዘርጋት ቀጠልን። ገድ ብርሃኑ ባየህ አሥመራ ከተማ ተቀምጦ በተለያዩ ሰዎች ረዳትነት ከሁለቱም ተገን ጣይ ቡድኖች (ሸባሲያና ጅብሃ) ጋር ያሉበትን አውቆ ካገኛቸው በጋላ የምንቀራረብበትን መንገድ በመቀየስ ከፍተኛ ጥረት አድርጎ ሊያስረዳ ሞክሯል። 'አናንተ የተነሳችሁበት ነገርና ያላችሁ ብሶት በዚህ ሕዝባዊ አብዮት የማይወገድበት ምክንያት የለም። በመካከላችን በምንም ዓይነት ልዩነት ሊኖር አይገባም። ከሁሉ በፊት መተማመንና ቀርቦ መነጋገር ወሳኝ ነው' በማለት ሊያግባባ ሞክሯል። በእኔ የእጅ ጽሑፍ የተፃፈ መልዕክትና በጋራ የተቀነባበረ የውይይት ስልት አቃምረን ያንን ይዞ ሄዶ ብዙ ጥረት አድርገን ነበር።

የ ባለመሳካቱ እንደገና ደግሞ በሽምቦል ሲሣይ የሚመራ ቡድን ልክን ከነኚህ ሰዎች ጋር በመገናኘት ሌላ መከራ ተደርጓል። ከሁለቱ ልዑካን ሌላ በዚህ በተማሪዎች ማህበር እንቅስቃሴና በውጪ ሃገር በነበሩበት ጊዜ ይገኙና በቅርብ ይተዋወቁ የነበሩ ሰዎች ምናልባት በዚያ ትውውቅና ግንኙነት የበለጠ አስተዋፅዖ ሊያደርጉና ይሄንን መልዕክት ሊያቀርቡ ይችላሉ በሚል እንደ ጋይሌ ፊዳ የተቀላቀሉ በት ቡድንም ተልኮ ነበር። ቡድኑ ኤርትራ ውስጥ ለወራት ተቀምጦ ተመሳሳይ ጥረት አድርጓል። በቀጥታ ከአማፅያኑ ጋር በመነጋገር ችግሩን ለመፍታት ነበር።

ይሄንን ንግግር ማድረግ ብቻ ሳይሆን ሠራዊታችንም ከውጊያ እን ዲቆጠብ በማድረግ ነበር። እነሱ ለዚህ የሰጡት ምላሽ ሠራዊቱ የለቀ ቀላቸውን ቦታ መቆናጠጥና ውጊያቸውን ማስፋፋት ነበር። ለሠላም ጥረታችን የሰጡን መልስ 'ሥር ነቀል የሆነ ማህበራዊ ለውጥ የሚያ መጣ ትግል ጀምረናል ካላችሁ፤ አብዮተኞች ነን፤ የኤርትራን ችግር በሠላም እንፈታለን ካላችሁ ያለምንም ቅድመ ሁኔታ የኤርትራን ነፃነት አውጃልን' የሚል ነበር።

እኛም በበኩላችን «የኤርትራን ነፃነት ለናንተ መስጠት ቀርቶ ከኢ ትዮጵያ አንዲት አጥቅ መሬት ቆርጦ ለሌላ አሳልፎ ለመስጠት ፈቃ ደኛ የሆነ፤ ሥልጣኑም ያለው ሰው ወይም ድርጅት ኢትዮጵያ ውስጥ የለም። ይሄ የመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥልጣንና ውሳኔ ነው። እናንተ ራሳችሁ በኛ ጫማ ብትቆሙ ማድረግ የማትችሉትን ነገር ከኛ አንዴት ትጠይቃላችሁ? ይሄንን ለማድረግ ድርድርስ፤ ተኩስ ማቆ ምስ ለምን አስፈለገ? በኛ አቅምና ደረጃ ተነጋግረን ከዚያ ቢያልፍ ደግሞ በጋራ መክረንና ዘክረን ለሕዝብ የምናቀርብበትን ሁኔታ መፍ ጠር እንጂ የናንተን ፍላጎትና ጥያቄ ብቻ ለሚሟላት አልመጣንም። ኤርትራም የተለየች ሃገር ናት የሚል እምነት የለንም። ለመገንጠልም

አንደራደርም» የሚል መልስ ሰጠናቸው። 'ይሄ ከሆነ የሚለየን ጠመንጃ ነው' ብለው ቀጠሉበት።

በዚህም አላቆምንም። አሁን ስማቸውን በመዘንጋቱ በጣም አዝና ሰሁ። የኤርትራ ተወላጅ የሆኑ ኢየሩሳሌም ለብዙ ጊዜ የገዳሙ ኃላፊ የነበሩ ጳጳስ ነበሩ። ወደጋላ የዕድሜ መጫንና የጤና ጉድለት አዳክሟ ችው ወደአገራቸው ተመልሰው በሲኖዶሉ ውስጥ ይሰሩ ነበር። እኚ ህን በመንፈሳቸው ፅናት፤ ለሃገራቸው ባላቸው ፍቅርና በምግባራቸው የተከበሩ እሙን አባት ወደወንበዴዎቹ ልክን ነበር። እሳቸውም በበኩ ላቸው የሚመስሏቸውን ሰዎች አሰባስበው ነበረ ወደሽፍቶቹ የሄዱት።

እኚህ አባት እንግሊዞች ኤርትራን በምግዚትነት በሚያስተዳድሩ በት ወቅት ከሌሎች ጋር በመሆን ለአንድነት ድምፃቸውን በማስማት የታገሱ ነበሩ።

በዚያን ጊዜ ከኤርትራ ሕዝብ ጥቂቱ 'መገንጠል' ሲል፤ የሚባ ልጠው 'አንድነት' ይላል። 'ሁለቱን የተራራቀ ጠርዝ ለማቀራረብና ሁለቱንም ግማሽ መንገድ ለማምጣትና ተገቢ መፍትሔ ለመስጠት በፌዴራል መንገድ ብንተሳሰር የኢትዮጵያ አንድነት ይጠበቃል' ብለው ሃሳብ ያቀረቡም ሰዎች ነበሩ። እዚህ ላይ ለመድገም የምፈል ገው የአንድነት ደጋፊዎችና የእንገንጠል ባዮች ቁጥር ተመጣጣኝ አልነበረም። እንገንጠል ባዮቹ እዚህ ግባ የሚባል ቁጥር አልነበራቸ ውም። በዚህ ምክንያት አንድነትን የሚፈልጉ ኤርትራውያን የፌዴራ ሽን ሃሳብ ሲነሳ ፍፁም ተቃዋሚዎች ነበሩ። 'እንዴት ሊሆን ይችላል? እነኚህ አናሳ ኃይሎች ከኛ ጋር ተመዝነው ፍፁም አንድነት የሚለው ቀርቶ ፌዴሬሽን የሚል ነገር አንዴት ይፈጠራል?' ብለው እንኳንሰ ከከሚሸኑ ከኢትዮጵያ መንግሥት ጭምር ተሟግተዋል። ንጉሠ ዘንድ መጥተው 'እንዴት አንድነታችን ጥያቄ ውስጥ ይገባል? ፌዴራ ሽን የሚባል ነገር አንፈልገም' በማለት እስከመሟገት ይደርሳሉ። ንጉሠ ግን 'ግድየለም ሃሳባችሁ ይገባናል። አሁን ትልቁ ችግር ፌዴ ራል መሆን ወይም አለመሆን ሳይሆን እንግሊዝን ከዚያ ማስወጣቱ ነው። ከዚያ በጋላ ብዙኃን የሚፈልጉትን ነገር ለማድረግ የማይቻ ልበት ነገር አይኖርም' በማለታቸው በዙሪያቸው የነበሩት አማካሪዎች የዚህ ሃሳብ ደጋፊዎች ስለነበሩ ያለው ደታቸው ያሳምኗቸዋል። ይህንን ሁሉ ወይይት ተካፋይ ስለነበሩ የዓይን ምስክር በመሆናቸው በቅርብ የሚያውቁትን ሐቅ ያጫወቱኝ እኚሁ የኤርትራ ተወላጅ መነኩሴ ናቸው። ከአንድነት ኃይሎች ጋር በመሰለፍ በዚያ ወቅት ለአንድነት መድከማቸውን በመረዳት አሁንም «እስቲ ይሂዱና በዚያው በሚያው ቁት መንገድ የሚያውቁቸውን ሰዎች አሰባሰብና እነኚህ ወጣቶች ወደበጎ ዓላማ እንዲመለሱ ለማድረግ ይርዱን» ስላቸው፤ 'በደስታ' ብለው ፈቃደኝነታቸውን ገለፁልኝ። እድሜ ተጭኗቸዋል። ደካማ ነበሩ። ነገር ግን ከሌሎች ሽማግሌዎች ጋር ሆነው በረሃ ድረስ በእግራ ቸው ሄደው ተገላተው ቢያነጋግሯቸው ሙልጭ አድርገው

ሰድበውና አዋርደው መለሷቸው። እኚህን አዛውንት መንፈሳዊ አባት አንተ የጋይለሥላሴ መሣሪያ የነበርክ፤ አሁን ደግሞ የደርግ አሻንጉሊት ሆነህ መጣህ? ብለው ሰድበው አባረሯቸው።

በዚህ ዓይነት የላከናቸውን ሽማግሌዎች በጋፍረትና በሐዘን እንዲመለሱ አድርገዋቸዋል። እኚህ ሰው በጣም ከማዘናቸውና ከመበላጨታቸው የተነሳ ሁሉንም ነገር ትተው ምፅዋ ሄዱ። እንደሰማሁት እዚያ ሲደርሱ መስቀላቸውን እውጥተው ቆመው አንተ ባህር መስክር፤ እውን ዐረብ ነህ ወይስ ኢትዮጵያዊ? ብለው እምባቸውን በመርጨት አልቅሰው ሕዝብን አስለቅሰዋል።

ጄኔራል አማንን በተመለከተ ቅድም ተናግረዋለሁ። ጥቂት ለማንሳት ያህል ግን የኢትዮጵያ ሕዝብ ስለሳቸው ጉዳይ ፍፁም የሚያውቀው ነገር የለም። በሳቸው ላይ ያሳደርነው አመኔታ፣ የነበረን ፍቅር ከፍተኛ ነበር። በተለይ እኔ አዛዥ ስለነበሩና የቅርብ ረዳታቸው ሆኜ አሠራ ስለነበር በደንብ እውቃቸው ነበር። እንግራዊ በሆነ መልኩ በኢትዮጵያ ጄኔራሎች ዓይን ሲታዩ ወጣት በነበሩበት ጊዜ፣ እኔም ወጣት መኮንን ሆኜ የሦስተኛ ክፍል ጦር አዛዥ ሆነው በነበረን ግንኙነትና ቅርብ ሰብዕናቸውንና አመለካከታቸውን አደንቅ ነበር። ስለዚህ ሕዝብ አልመረጣቸው ወይ ሠራዊት አልመረጣቸው፣ ከጡረታ መልሰን በኔ አሳሳቢነት ደርጉ ሊቀመንበር አድርጎ የሽማቸው ሰው ናቸው።

ገና ደርግ ሳይቋቋም በፊት በየካቲቱ አንቅስቃሴ አዘውትረን በምንገናኝበት ወቅት፣ ስለሀገራችን በምንወያይበት ጊዜ እሳቸው የሚሉት ምንድነው ነበረኸኞቹ (ይሄ እሳቸው ስለወንጌዎቹ ሲናገሩ የሚጠቀሙበት አጠራር ነው) በእውነት ለመገንጠል አይደለም የተነሱት። የሚቃወሙት ሥርዓቱን ነው። እናንተ ተቀሳቅሳችሁ ወደፊት አንድ ለውጥ ብታመጡ ያለምንም ማመንታት ከለውጡ ጎራ ነው የሚሰለፉት። እኔ የአገሩ ተወላጅ ነኝ። ኤርትራን በተወላጅነቱ ከማውቀው ባሻገር የነሱ መሣሪያ አቀባይና ምሽግ የሆነችው ሱዳንን እንደ ሁለተኛ ቤቱ የምቆጥራት ነኝ። በፋሽስት ወረራ ወቅት ስደተኛ ሆኜ አዛው ስላደግሁና ስለተማርኩ አረብኛ እናገራለሁ። የዚያን ጊዜ ወዳጆቹና ጓደኞቹ ዛሬ በሱዳን ውስጥ ከፍተኛ ሥልጣን ላይ የደረሱ ስላሉ በውነቱ ከነሱ ጋር ባለኝ ግንኙነት የኤርትራን ጉዳይ በሚመለከት የሚያሳስባችሁ ነገር የለም። በኔ ልትተዉት ትችላላችሁ ብለው ተስፋ ሰጥተውኝ ነበር። ይህንንም ከደርጉ መቋቋም በኋላ ለጓደኞቹ ነግራለቸው ነበር።

ስለዚህ ባላቸው ወታደራዊ ችሎታና ልምድ፣ ወትሮ በምናውቀው የሃገር ፍቅር ስሜታቸው ነው የመረጥናቸው። እሳቸውን ስንመርጥ በሰውዬው ግለሰባዊ አቋም፣ ምግባርና ማንነት ላይ ተመርኩዘን እንጂ ከየትኛው ክልል ተወለዱ፣ ዘራቸው ምንድነው የሚለው ጥያቄ በአእምሮአችን አልመጣም። ይህ ጨርሶ ችግራችን አልነበረም። በዚያን ጊዜይቱ ኢትዮጵያ የሚነሳ ጥያቄም አልነበረም።

ያን ጊዜ የኛ ጭንቀት የነበረው አቆብቀበው የሚጠብቁን ሰማሌዎች ወይም ሌሎች ጠላቶቻችን የሚሰነዘሩት ጥቃት ቢኖር ጦሩ ፀረ ጄኔራል አቋም ይዞ ስለነበር ጄኔራሎች ሁሉ ታሰረው መከላ ከያችን ዝርክርክ ብሎ ስለነበር ይሄ የሚያስከትለውን ጠንቅ በማሰብ እንዴት ብናደርግ ይሻላል የሚለው ነበር። ስለዚህም ጄኔራል አማን መከላከያ ችንን መልሰው እንዲያደራጁና እንዲመሩ በማሰብ፣ እንዲሁም ለኤርትራ ዓይነተኛ መፍትሔ በማግኘት በኩል የበኩላቸውን አስተዋፅዖ ያደርጋሉ በሚል ነበር የመረጥናቸው። ነገር ግን እሳቸው የተጫወቱት አፍራሽ ሚና ቀላል አይደለም። አላገለገሉንም። ጄኔራል አማን በተቃራኒው ነው የበደሉት።

በኛ በኩል የተደረገው ጥረት ይህ ብቻ አይደለም። ተገንጣዮቹን የሚረዱትን የአረብ ሃገሮች ለማሳመንም ሞክረናል። ዐረቦች ከጥንት ጀምሮ የነሱን እምነትና ባህል በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ለመጫን ሲሞክሩ ናረዋል። ቅድም ከነሳኋቸው የውሃና ያፈር ፖለቲካቸው ባሻገር ኢትዮጵያውያን የሚደሙበትን መሣሪያና ገንዘብ ለጠላቶቻችን ማቀበል ቀጥለዋል። ያንድን ወገን መረጃ ብቻ በመስማት በወንጌዎቹ እየተታሰሉ የሚያከናውኑትን እኩይ ፀረ-ኢትዮጵያ ተግባር ከማካሄድ እንዲቆጠቡና የቆምንለትንም ዓላማ ለማስረዳት በዐረቡ ዓለም መልእክተኞቻችንን በመላክ ከፍተኛ ዲፕሎማሲያዊ ጥረት አድርገናል። አገር ወዳድ ኤርትራውያን በተገኙበት ኤርትራ ከኢትዮጵያ ሕዝብ የተለየ ታሪክ የሌላት መሆኑን የሚያስረዱ ችሎታ ያላቸው ሰዎች መርጠን በመላክ ዘረው የሚቻላቸውን ዲፕሎማሲያዊ ጥረት አድርገናል። የሚያሳዝነው ግን ይህ ሁሉ የተተረጎመበትን በድክመት እንጂ በበጎ የሠላም ፍላጎት አልነበረም። ውጤትም አላገኘንበትም።

ስለዚህ እነዚህ ሰዎች ታሪክ ተምረውና ወደ እውነታው ተመልሰው የሠላሙን መንገድ እስኪቀበሉት ጊዜ ጠየቀ። በሌላ በኩል ደግሞ በወታደራዊ ጋይል፣ በትጥቅ ትግል ፍላጎታችንን እናሟላለን የሚለው ትምክህታቸውን ለውጦ ወታደራዊ ተፅዕኖ በማድረግ ወደክብ ጠረጴዛው እንዲመጡ ለማስገደድ ከፍተኛ ትግል ጠየቀ። በዚህ ረገድ በነሱም ሆነ በኛ በኩል፣ በተፋላሚዎቹ ላይ ብቻ ሳይሆን በሕዝብ ላይ የደረሰው ጉዳት ከፍ ያለ ነው። በዚህ ዓይነት የተደረገውን ጥረት እንዳልተደረገ ለማስመሰል ካልሆነ በስተቀር የሠላም ጥረት በሚገባ ተደርጎል።

በሠላሙ ጥረት አኳያ ብዙ ማለት ይቻላል። በኤርትራ ብቻ ሳይሆን በሶማሊያም በኩል ብዙ ጥረት አድርገናል። ሶማሊዎች ለ15 ዓመታት ኢትዮጵያን ለመውረር ተዘጋጅተዋል። የኢትዮጵያን ግዛት የኛ ነው ብለው አቋም መውሰዳቸው የታወቀ ነው። የኢትዮጵያና የሶማሊያ መንግሥታት ክርክር በየመድረኩ የታየ ነው። ካይሮ ላይ የተፈረመውን ያፍሪካ አንድነት ድርጅት ቻርተር አንዱን ክፍል አልፈርምም ያለች ሰማሊያ ናት። «የአፍሪካ አገሮች ቅኝ ገዢዎች ጥለውላቸው በሄዱት ድንበር ተወሰነው መኖር አለባቸው» የሚለውን አንቀፅ

ነው የሚጋፉት። በቅኝ ግዛትነት ይዘውን የነበሩ ኃይሎች የፈጠሩትን የፖለቲካ ማጥ ወይም መልካዓ ምድራዊ ድንበር እንደገና ለመለወጥ ወይም ለማሻሻል ብንጥከር ላፍሪካ ጥፋትና ሌላ ጦርነት ነው የምንደ ግለው። ያለው መፍትሔ ባለንበት ሁኔታ መቀጠልና የተቀበል ነውን አገር በሰላም እየተባበርን መምራት ነው የሚለው አስተሳሰብ ትክክ ለኛ ነበር። ያ ባይሆን ኖሮ ሊደርስ የሚችለውን ደም መፋሰስና ዕል ቂት መገመት አይደግጉም። ሶማሊያ የሄንን ውሳኔ አልቀበልም። ሪዘርቪሽን አለኛ ብላ አሻፈረኝ ያለኝ አገር ነች።

ለምኞቷ ተግባራዊነት የህዝቧ ቁጥር፣ የመሪቷ ስፋት፣ ያላት የተፈጥሮ ሀብት መጠን ሲታይ መናጢ ድህ ተብለው ከሚጠሩት የዓለም ጎላቀር ሰልፈኞች አንዷ ናት። ይሁን እንጂ በኢትዮጵያ ግዛት ላይ ለመስፋፋት ያላትን ጽኑ ዓላማ ለማስፈጸም ከፍተኛ የመከላከያ ኃይል ስታደራጅ ቆይታ ለወረራ አስፍስፋ ነበር። ይሄንን አደጋ አኛ በቀላሉ አላየነውም። እንደሌላው ሁሉ ይህም ከሕዝቡ እይታ ስለ ተደበቀ ሕዝቡ በደንብ አልተረዳልም እንጂ የወታደሩን ክፍሎች ለረ ጅም ጊዜ ሲያሳስባቸው የቆዩ ሁኔታ ነው። በባሌ፣ በቦረና፣ በኦጋዴን በየቀኑ ሠራዊታችን ከነዚህ ኃይሎች ጋር እየታገለና እየጣለ ሲወድቅ ነው የቆየው። ምራቱም የከፋ ነበር። ሶማሊዎቹ በለውጡ ወቅት የተፈጠረው ውዥንበር ተጠቃሚ በመሆን ወረራ እንዳያካሂዱ ነቅተን ነበር የጠበቅነው።

ያም ሆኖ አገራችንን ለመከላከል የሚያስችለንን መጠናከር በመቀጠል ከዚያው ጎን ለጎን ደግሞ ወደውጊያ ከመሄድ ይልቅ ሶማ ሊያን በተቻለ መጠን ለማሰባሰብና ለማስረዳት፣ ከጥፋት ለመግታት ቢቻልም መልካም ጎረቤት ለማድረግ የተደረገው ጥረት በቀላሉ የሚ ታይ አይደለም። ለምሳሌ፣ እነሱ በዚያን ጊዜ የሶሻሊስት ሥርዓት የአ ድገት አቅጣጫ ተከትለናል ብለው የሶሻሊስት ፓርቲ አቋቋመናል ይሉ ስለነበር ሰብዮቶችና የሶሻሊስቱ ካምፕ ሃገሮች እየተባበሩዋቸው አኮሮሚያቸውን ይጠጋግኑላቸው ነበር። በአካባቢያችን የሚገኙ የአፍ ሪካና የመካከለኛው ምሥራቅ ሃገሮች ግራ ዘመም ፖለቲካ ያራምዱ ስለነበርና ባንዳሩ ግን የዘመነ ኃይለሥላሴዬቱ ኢትዮጵያ የሜሪካን ወዳጅ ስለነበረች ይሄ ሁሉ ሁኔታ አሳሳቢ ሆኖ በመታየቱ ከነኚህ ጋር የተደረገው ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ቀላል አልነበረም። እነኚህ የዘይት ሃብት ባለቤት የሆኑትና ነገር ግን ኢትዮጵያን ለማፍረስና ለመገዘዝ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱት ወገኖች አሉ።

ከነዚህም ሁሉ በላይ ሶማሊዎቹ ኢትዮጵያ ላይ አለን የሚሉትን የግዛት ጥያቄ ጉዳይ ለሰብዮቶቹ ሲያነሱባቸው አዝማሚያቸውን አይ ተው ሰብዮቶቹ አኛ እዚህ አድርሰናችሁ፣ አስታጠቅናችሁ፣ ደግሞም አብሮ የሚያኖሩችሁ ብዙ ጉዳይ እያለ በውነቱ ይሄንን መቀበል አይቻልም ብለው ስላሏቸው ከዚያ በጎላ እንግዲህ እነሱም ምናልባት ሰብዮቶቹ ወደ ኢትዮጵያ አድልተውና ይህንን ተፅዕኖቸውን አጠንክ ረው ከዚህ ዓላማችን ቢገቱን የምንወስደው አርምጂ ምንድነው?

በሚል ነገር ሌላ አማራጭ ይዘው ተነሱብን። በላዕ-ዲ አረቢያና በአ ራን አማካኝነት ባጠቃላይ ከምዕራቡ ዓለም፣ በተለይ ደግሞ ከአሜሪካ በመገናኘት የኢትዮጵያን አብዮት ለመቅጨት ያሴሩ ጀመር። እነሱ «በአበሻ ኢምፔሪያሊዝም የተያዘብንን ክልል ለመመለስ በምናካሂደው ጦርነት ከጉናችን ከተሰለፋችሁ እኛም ከናንተ ጎን እንሰለፋለን» በማ ለት ተመሳጥረዋል። ይሄ ሁሉ የሆነው በካርተር ዘመን ነው። ለአሜ ሪካ ይሄ ትልቅ ፋሲካ ነበር። አሜሪካ ወይ ሶማሊን ወይ ኢትዮጵያን ማግኘት ነበረባት። ተመሳሳይ ምኞት በራሺያም አለ።

የኢትዮጵያ ሁኔታ እዚህ ላይ አመዘነ። የምንወስደው አርምጂ ፈጣን ነበር። ሶማሊዎች ፀረ-ኢምፔሪያሊስት ነን እያሉ ከማላዘን በስተቀር በውስጥ የሚያከናውኑት ፋይዳ ያለው ተግባር አልነበረም።

በመልካዓ ምድርም ሆነ በተፈጥሮ ሃብት ማንንም የሚሰብ ነገር የላቸውም። ስለዚህ መጫወት የሚችሉት በሁለቱ ተቃራኒ ኃይሎች መካከል መወዛወዝ ስለነበር ከዚህም እየተረዱ፣ ከዚያም ተስፋ እያገኙ ራሳቸውን ለፍፁም ወረራ ያዘጋጁ ጀመር።

ውስጣችን ያሉት ኢሕአፓና ሌሎችም በአገሪቱ ሥርዓተ አልበንነት እንዲሰፍን ለማድረግ ባደረጉት ጥረት በውስጥ ያለው ችግር ሲጫ ጫስ ሰማሊዎቹ ከዚህ የተሻለ ጊዜ የለም ብለው ወረሩን።

ባጠቃላይ የጦርነቱን ሁኔታ፣ የተጠቀምነውን ስትራቴጂና ስልት ዘርዘር ለመናገር ጊዜ ይፈጃል። አጠቃልዬ ለመናገር ያህል ሁለት መሠረታዊ ችግሮችን እነሳለሁ።

በዚያን ጊዜ በኤርትራ በኩል የነበረው ችግር ተባብሶ ከዛሬ ነገ ነፃነታችንን እናውጃለን የሚሉበት ሁኔታ ላይ ደርሰን ነበር። ሶማሊ ዎቹ ማነው የሚገታ? አዋሽ ድረስ እንሄዳለን ብለው ጦርነታ ቸውን የጀመሩበት ጊዜ ነበር። በኛ በኩል ትልቅ ድክመት ነበረ። በመ ሐል አገር ምንም ሠራዊት አልነበረንም። ያለ የሌለውን ጦር ግምባር ልከነዋል። ይሄ ሁሉ ባለመብቃቱ በጡረታ ተገልለው በየቤታቸው ያረፉትን ሳይቀር «አባት ጦር» ተብለው በቀሪው ሕይወታቸው ላገራ ቸው እንዲሞቱ እስከመጥራት የተገደድንበት ሁኔታ ነበር። በሰባት ዓመት አገልግሎት ከሠራዊቱ የተገለሉ አባሎችን ሳይቀር ጠርተናል። በዐፄ ኃይለሥላሴ ሥርዓት ምናልባት አንድ አመፅ ቢነሳ ለማሰለፍ «ብሔራዊ ጦር» የሚባል የታጠቀ ከፊል ወታደራዊ (ፓራሚሊቲሪ) የሆነ ጦር አቋቋመው ስለነበር የዚህ ኃይል አካል የሆኑ በየክፍለ ሃገሩ ይገኙ ነበር። እነኚህም ሳይቀር ወደየግምባሩ በመላክ ጊዜ ለመግዛት ሞክረናል። ምርጫው አንድ ብቻ ሆነ። ሁሉም ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ተስፋ አስቆራጭ ሆኗል። ለሰላም ያደረገነው ጥረት ሁሉ የተቆጠ ረው ከድክመት ነው። በውጪም በውስጥም ተቃዋሚዎቻችን ጥቃት ሠነዘሩብን። ባንድ ጊዜ ምፅዋና አሥመራ ሲከበብ፣ ሶማሊ ደግሞ እስከ 800 ኪሎ ሜትር ድንበር አልፋ ገባች። ከዚያ በጎላ ሕዝቡ በሙሉ ፈቃድ ባደረገው ተሳትፎ የኢትዮጵያ የመከላከያ ሠራዊት አገሩን ለማ ዳን ዝግጁ ሆኖ ተነሳ።

በዚህን ጊዜ 'የትኛውን በቅድሚያ እንምታ?' ከሚለው ጥያቄ ተነሳ። የኤርትራ ጉዳይ በጣም አሳሳቢ ስለነበረ 'እነዚህ ሰዎች የሠላም ጥረታችንን ንቀው ጦርነቱን ከገፋበት ዝም ብለን ልናያቸው ስለማንችል ያለንን ኃይል ወደዚያ እናንቀሳቅስ' የሚል ሃሳብ ቀረበ። በተቃራኒው ደግሞ 'የለም በኤርትራ በኩል እንከላክል። በምሥራቁ እናጥቃ። እነኚህኛዎቹ ራሳቸውን ምንም ብለው ይጥሩ ለኛ ኢትዮጵያ ውያን ናቸው። ለማሌዎቹ ግን ባዕዳን ናቸው። በጣሊያን ጊዜና አሁንም እንደታየው ማንንም ከማንም ሳይለዩ የሚጨፈጭቶ ናቸው። የሚያደርሱትም ጥፋት ቀላል አይሆንምና ለምሥራቁ ግምባር ቅድሚያ ሰጥተን ማጥቃት አለብን' የሚል ነገር ቀረበ።

እኔ 'ኤርትራን መከላከል! በምሥራቅ ማጥቃት' ከሚለው ወገን ነበርኩኝ። የተፈጠረውን የሃሳብ ልዩነት ለማቀራረብ ከውጪ የጦር ጠበብቶችም ጦርተን ካነጋገርን በኋላ የደረሰንበት ውሳኔ በምሥራቅ ማጥቃት የሚለው ነበር። በዚሁ ጊዜ ሱማሌን ለማጥቃት ከመደራጀታችን በፊት በሶማሌ ድንበር በኩል ተበትኖ ያለውን ጦራችንን እናንሳ የሚል ሃሳብ አቀረብኩ። የሶማሌ ጦር ባልታሰበ ሁኔታ በመውረፍ በዚያ የነበረውን የፖሊስና የጦር ሠራዊታችንን ከፍተኛ ጉዳት አድርሶበት ነበር። በኔ አስተሳሰብ «ሶማሌዎች በደንብ እስከገዢያቸው ድረስ በተወሰነ ደረጃ ውጊያውን ሊቀጥሉ ይችሉ ይሆናል። ከተዘጋጀን በኋላ ግን እኛ እንደምናሸንፍ ጥርጥር አልነበረንም። ምናልባትም አስፈላጊ ከሆነና ከገፋን ጦርነቱ በኢትዮጵያ መሬት ሳይሆን በሶማሊያ ግዛት ይሆናል። ስለዚህ እነኚህን በየጠረፋ የተበታተኑና አነስተኛ የሆኑ የፖሊስና የጦር ወታደሮቻችንን እንሰብስባቸው እንጂ እንደ ጨው ዘር በትንን ለጠላት መጫወቻ እናድርጋቸው። ለመከላከል አመቺ በሆኑ ስትራቴጂክ ቦታዎች፣ ጎዴ፣ ዋርዴር፣ ደገሐቡርና ጆጆጋ አናሰባስባቸው» ብዬ ስል ከኩሉኔል አጥናፋ ከፍተኛ ተቃውሞ ይቀርባል።

እሱ የሚለው 'እነኚህን ሰዎች ከየቦታው አንስተን (ነቅለን) ስንሄድ ሶማሌን ለጠቅላላ ወረራ መጋበዝ አይደለም ወይ? የፈለገው መሥዋዕትነት ይከፈል እንጂ እንዲህ ያለ አቅጣጫና ምልክት መስጠት የለብንም' ነው።

እኔ ደግሞ «ጦርነት ራሱን የቻለ አርት ነው። የምታሸንፍበትን ጊዜ፣ ቦታና ሁኔታ አዘጋጅተህ ጠላትህን ትመታለህ እንጂ በሰሜትና በአላህ አለአግባብ መሥዋዕትነት መክፈል ብልህነት አይደለም። ለወታደሮቻችን ሕይወት ኃላፊነት አለብን። ለምንድነው ሊገድሱ ሊችሉ የሚሞቱት?» አልኩኝ።

በመጨረሻ የኔ ሃሳብ በአብዛኛዎቹ የደርግ አባላት ስለተደገፈ እንዳቀድኩት ያልነው ቦታ ላይ ለማሰባሰብ ቻልን። ይሄ ወታደሮቻችንን ከጉዳት ማዳን ብቻ ሳይሆን፣ በነኚህ ቦታዎች ላይ በመሰባሰባቸውና በመጠናከራቸው ለተወሰነ ወቅት በመከላከል ጊዜ ገዝተውልናል።

የጦርነቱ ባህርይ በትጥቅ ፍልሚያው አንጻር ይሄንን ሲመስል ከገንጣዮችና ከውጪ ወራሪዎች ጋር ተዳብሎ የወጋን የውስጥ ቦርቧሪ ነበር። የውስጥ ልዩነታችንን በመጠቀም፣ ውስጡን በማንከርና እኛን ፋታ በመንሳት ለወራሪ ጠላቶች ኢትዮጵያን በማመቻቸት ጎድተውናል። ከዚህ በተጨማሪ የመደብ ትግሉ ራሱ ጠላትም ወዳጅም አፍር ቶልናል። ሆኖም አብዛኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ ከጉናችን በመሰለፋ-አገራችንን ከመገንጠልና ከውጪ ወራሪ ለማዳን ችለናል። ሕዝቡን በአንድነት ባናቆመው ኖሮ በዚያ በነበረው ሥርዓት የተነሳ ባለበት ብሶትና ጥላቻ ሁሉም ሆድና ጀርባ ሆኖ ነበርና በውነቱ የተገንጣዮቹም፣ የውጪ ወራሪዎቹም ፍላጎት በተሳካ ነበር። ባጭሩ አብዮቱ ሃገሪቱን ለመከላከል ዓይነተኛ መፍትሔ ሆኗል።

ሶማሊያ በወረረችን ጊዜ የመሬቱ አቀማመጥ ሜዳማ በመሆኑ፣ በመሣሪያና በወታደር ብዛትም ተበልጠን ስለነበር የኃይል ሚዛን ወደ ጠላቶቻችን ደፍቶ ነበር። በኋላ ግን በአጭር ጊዜ ውስጥ በሁሉም መስክ ልቀን በመገኘታችን ሰባት ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ ባደረግነው መልሶ ማጥቃት ያገኘነው ድል ከፍተኛ ነበር። እነሱ ባጠቁን ጊዜ ከከፈልነው መሥዋዕትነት በእጥፍ ጉዳት አድርሰንባቸው ብርቱ ቅጣት ቀጥተን ነው የላካናቸው። ጫማቸውን እየጣሉ ነው የሄዱት። ያመጡትን መሣሪያ እንዳለ ጥለው ነው የፈረጠጡት።

በኛ ላይ ያስነሱት ጦርነት መዘዝ በዚህ አላበቃም። 'ኢትዮጵያ እና ንተን የሚመካት ጦር የላትም። ፓፓዬው፣ መዙና መንደሪኒ የሞላ ላበት አገር ያውላችሁ ብሎ ልኮ እንዲህ አድርጎ አስፈጀን የሚል ቀም ይዘው የሄዱት የሠራዊቱ መሪዎች በሃገራቸው ላይ ያስነሱት አመፅና የተከተለው ችግር ሶማሊያን ዛሬ ላለችበት ሁኔታ አብቅቷታል።

በሰሜኑ በኩል ግን ሁኔታው ሌላ ነበር። የእርስ በርስ ጦርነት ስለሆነ ጠላት ጉዳቸውን ውስጥ በመሆኑ፣ የመደበኛ ጦርና የጎራላ ውጊያ በመሆኑ፣ የመሬቱ የተፈጥሮ አቀማመጥ እጅግ አስቸጋሪ በመሆኑ፣ ከፍተኛ መሥዋዕትነት አስከፍሎናል። የጦርነቱ መራዘም ሠራዊቱን፣ ባጠቃላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ ያደማው ማድማት ቀላል አልነበረም።

ከጦር መኮንኖች እስከ ተራ ተዋጊ በመጀመሪያ ጊዜ የነበራቸው የተዋጊነት ፍላጎትና ሞራል፣ አብዮታዊ ስሜትና መልካም ፈቃድ እኛ ም ተቁላቅለን ግምባር ድረስ በመሄድ ባደረግነው ግፊት ከሁሉም የኤርትራ አውራጃዎች ወንበዴውን አባረን በባርካና በሳህል ተራሮች ላይ ሲንጠለጠል አንጻራዊ ሠላም ተገኝቶ ነበር።

በነበረው ውጥረት ተጨንቆ የነበረው ህዝብ እጩታን አግኝቶ፣ የሚበላ ጠፍቶ፣ ማገዶ አጥቶ፣ ሰፋውን፣ ወንበሩንና ጠረጴዛውን እያነደረ ሲኖር ከነበረበት ሁኔታ አውጥተን ከመሐል አገር የሚፈለገውን ነገር በገፍ እያቀረብን ደህንነቱን እየተከላከልን በጥሩ ሁኔታ ቀጥለን በርካታ ድሉችን አስመዝግቦን ነበር።

ከዚያ በኋላ 'መቼም ሁልጊዜ በጦርነት አንኖርም። በዚህ ሁኔታ አምስት ዓመታት አሳለፍን። አሁን ደግሞ ያገራቱን ነባራዊ ችግሮች

ለመቅረፍ እንታገልግልን ብለን ፊታችንን ወደዚያ አዞርን። የተዘረከረከውን በመሰብሰብ፣ በፈረሰው ሥርዓት የተበላሸውን ለማቃናት ኢንስቲትዩሽኖችን በማቋቋም፣ መዋቅሮችን በመዘርጋት፣ ባጠቃላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ አጀንዳ ማስተናገድ አለብን ብለን ተነሣን። አሁን መለስ ብዬ ሳስበው እዚህ ላይ ትንሽ ዘና ብለን በመዘናጋት ከባድ ስህተት የሰራን ይመስለኛል።

ቀድሞ በኛ ተነሳሽነት ይካሄድ የነበረው ቀስ በቀስ እየተተወ ቀድሞ እንዲያጠቃ ዕድሉን ለጠላት መስጠት ተጀመረ። አዛዦች ወደ መሐል ሃገር 'በሥራ፣ በፈቃድ' እያሉ መለስ ቀለስ ማለት አበዙ። እነዚህና ሌሎች ምክንያቶች ተደራርበው የተዳከመውና ወደ መጥፋቱ የተቃረበው ገንጣይ እንደገና እንዲያንሠራ፣ እንዲደራጅና ኃይልም እንዲያከማች ዕድል ሰጡት።

ይህ ሁሉ ሆኖ እኔ ከሚቀርብልኝ መረጃ በተጨማሪ ራሴ በግምገማ ለየተገኘሁ ሠራዊቱን በማነጋገር ሁኔታዎችን በቅርብ እከታተል ነበር። ከዚያ ባገኘሁት ግንዛቤ መሰላቸት ቢኖርም፣ 'ሁልጊዜ ጀግኖች እንልካለን፣ የሚመለስ የለም' የሚል ምሬት ቢኖርም፣ 'ለምን አናሸንፍም?' የሚለው ጥያቄ ምንጊዜም ያላቆመ ቢሆንም፣ ሠራዊቱ ለእናት ሃገር አንድነት ለመሞት የነበረው ቁርጠኝነት እንዳለ ነበር።

እኔም ለጦሩ በምናገር ጊዜ «የምናካሂደው ጦርነት የርስ በርስ ጦርነት ነው። የሚወጋን መሬት ነው። እኛ መደበኛ ውጊያ ስለምናካሂድ መሣሪያችንን ልንጠቀም እንሞክራለን። መሣሪያችንን መጠቀም አልቻልንም። እነሱ ደግሞ የተወለዱበት ክልል በመሆኑ በዚያ ይረዳሉ። ጊዜ ወሰደብን። አሁን ግን ለረጁም ጊዜ ከተካሄደው ውጊያ አንጻር ካገኘነው ልምድ ተነስተን ትንሽ የአወጋግ ስልታችንን ለውጠን በሌላ መንገድ እንሞክራለን። እስካሁንም መክፈል የሌለብንን መሥዋዕትነት የከፈልነው በሁኔታው አስገዳጅነት ነው። እነሱ ከእርኛ እስከ ምሁር ሽንጣቸውን ገትረው ሲወጉን እኛ ደግሞ አገራችንን አናስደፍርም የምንለው ወገኖች የሠላሙን መድረክ ረግጠው በኃይል ለተመኩ ወንበዴዎች ሃገራችንን በሰነድ አንሰጥም። ሌላ ምንም ምርጫ የለንም» ስል፣ ወታደሩም፣ ሕዝቡም 'ቀጥሉ!' እያለ ከሚያበረታታኝ በስተቀር ሌላ አልነበረም። ደግሞ ይህ አርቲፊሻል አልነበረም። በሐቅ ከማየው፣ በየሰዉ ገፅታ ከሚነበበው ሁኔታ ድጋፍ እንጂ ሌላ አልነበረም።

በሠራዊታችን ውስጥ የነበረው ሁኔታ በእርግጥ እያደር ተለዋውጧል። ጦሩ ውጊያ በሚፈጥረው ሁኔታ ካንዱ ማዕዘን ወደሌላው ሲንከራተት፣ በየጊዜው በሚፈጠሩ ፍልሚያዎች አንድ ጊዜ እኛ ጠላትን ደምስሰን የተወሰነ ቦታ ስንቆጣጠር፣ ደግሞ ጠላት በተራው አድብቶ ደክም ባለ ጎናችን በኩል ሲያጠቃን 'ውሃ ቅዳ፣ ውሃ መልስ' ዓይነት ነገር ሲሆን መበላጨት አለ።

ሌላው ችግር በሠራዊቱ ውስጥ እያደር እየተንሰራፋ የመጣው መሰና ነው። ጥቂቶች ራሳቸውን በጦርነቱ ተጠቃሚ አደረጉ።

እስከመጨረሻው ድረስ የኢትዮጵያ ሠራዊት በትጥቁ ጥራትና ብዛት፣ በሰው ኃይሉም ለየትኛውም ተቃዋሚ ጎራ የሚበገር አልነበረም። በእርግጥ የሚያስመካ ሠራዊት ነበር። በዓላማ ጽናት፣ በመሪዎቹ ጥራት፣ በማንኛውም እየተጠናከረ መጥቶ አስተማማኝ ደረጃ ላይ ደርሶ ነበር። ምንም የመጨረሻው ድል በኛ የበላይነት ባይደመደምም ትልቁ ሽንፈት የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ ወይም የሌላ ሳይሆን ዋናው ወታደራዊ ሽንፈት ነው። እዚህ ላይ ነው ትልቁ ቅራኔ። ለምን የተባለ እንደሆነ በቆየን መጠን ሌኒን ያለው ነገር ነው (ምንም እንኳን በአሁኑ ጊዜ የሌኒንን ጥቅስ መስማት የሚፈልጉ ሰዎች የተወሰኑ ቢሆኑም) 'ሥልጣን መያዝ ቀላል ሊሆን ይችላል። የሕዝብን ጥቅምና አገርን መጠበቅ ዋናውና ከባዱ ነገር ነው' ይል ነበር።

አብዮት ማለት የመደብ ትግል ነው እንጂ የዘር፣ የሃይማኖት ወይም የብሔር ትግል አይደለም። በመደብ መካከል ያለው ልዩነት ደግሞ የዘር ወይም የጄኔቲክ ጉዳይ አይደለም። ስለዚህ ባንድ ወቅት ባተሌና ለፍቶ አደር የነበረው ክፍል በሌላው አጋጣሚ መደብ ከመደብ ሲሸጋገርና የራሱ ግላዊ ፍላጎትና ጥቅም ሲሟላ የመለካከቱና የርዕዮተ ዓለሙ ባህሪ ይለወጣል። ስለሆነም ይህንን የማያርምና የማያስተካክል አብዮት ዘላቂነትና ፋይዳ የለውም። በሌላ አነጋገር ስናጠቃልለው፣ አብዮት የማያቋርጥ ሂደት ነው።

በኛም አገር ወደድንም ጠላንም በዚህ ሁኔታ ውስጥ ነው ያለ ፍነው። በአንድ ወቅት ፍጹም ጀግኖች የነበሩት ወደመጨረሻው ላይ ዳተኞችና መሠሪዎች ሆኑ። ወደጋላ ማሰብና ለራሳቸው ጥቅምና ኑሮ ካብ መካብ ጀመሩ። የሠራዊቱን ሕይወትና መሥዋዕትነት ጨርሶ ወደመርሳት አዘነበሉ። 'እናሸንፍም፣ ፖለቲካዊ እንጂ ወታደራዊ መፍትሔ የለም' የሚለው ድምጻማ ላይ ደርሰው ነገር ዓለሙን ሁሉ ተዉት። የፖለቲካ መፍትሔው እኮ ተብሎ ተብሎ፣ አልተቻለም። መቼም ጉልበታቸው ላይ ወድቀን አንለምንም። እነሱ በኃይላቸው ተመክተዋል። ሊያሸንፉና ግብ ሊመቱ የሚፈልጉት በኃይል ነው። ይህ እስኪሆን ድረስ እኛ ደግሞ ይህንን መቋቋም የዜግነት ግዴታችን ነው። «ከወታደራዊ ኃይል ሌላ ምን ታመጣላችሁ?» ሲባሉ የሚያቀርቡት አማራጭ የለም።

በመጨረሻ ጥቂቶቹ - በዙዎቹ አይደሉም - ብልህነት ወይም መፍትሔ ያሉት (እኔ ክህደት ነው የምለው) ወደመጨረሻው ላይ ተከሰተ። አንድ ስባባል አለ። በመርከብ ውስጥ የረቡ አይጠች ሳይታዩ ተሰውረው ይኖሩና ራሳቸውን የሚያጋልጡትና የሚወጡት መርከቡ መስመጥ ሲጀምር ነው። በኛ አገር የታየው እውነተኛ ታሪክ ይህ ነው። እነዚህ የተደበቁ አይጠች በጋላ እውነተኛ ገፅታቸውን አሳዩ። የፎክራት፣ ክኛ በላይ ጀግና የለም ብለው ፊት ፊት ያሉት ሁሉ ወደጋላ ሲያፈገፍት ታይተዋል። የሰው ባህሪ ተለዋዋጭ ነው። የሰው ፍላጎት የሚያባራ አይደለም። ወደ1980 ገደማ ያ ያንን ያህል መሥዋዕትነት ከፍሎ የተዋጋ፣ ሕዝቡ የሚመካበት ተዋጊ ሠራዊታችንን

የሚመሩት ቀልፍ ቦታ ላይ የተቀመጡ አዛዦች የመደቡን ትግል ትተው ወደብሔረሰብ ትግል ተሳቡ። አርሞው የአርሞ ብሔረተኝነት ስሜት እየተላበሰ መጣ። ትግሪኛ ተናጋሪውም ወደወያኔና ሻዕቢያ መሳሰሉ ጀመረ። ከምዕራቡ ዓለም ጋራ በሥራም በሌላም ምክንያቶች በፈጠሩት ግንኙነት በየጊዜው አገራቸውን ከድተው እየፈረጠጡ የሄዱና ዛሬ ለኢትዮጵያ የአዙ እንባ የሚያለቅሱት ከሃዲዎች በቋጠሩት ቋጠር ሴራው ተጠናክረ።

በ80ዎቹ መጀመሪያ ግድም የአርሞ ነፃ አውጪ ነኝ የሚለውና ወያኔና ሻዕቢያ ባንድ ግንባር ሱዳን ውስጥ ተባብረው ሕብረታቸውን አጠናክሩ። ይህ ትግሉን ጠጠር የሚያደርግና ግራ የሚያጋባ ሁኔታን ፈጠረ። ሕዝቡ በአብዛኛው ባይቀበለውም በመጠኑ ሠርገው በመግባት ተፅዕኖ አሳድረዋል።

ከዚህ ሌላ የዓለም ፖለቲካ ሲለወጥና የሶሻሊስቱ ጎራ መነቃቃት ሲጀምር - እነሱ ሪፎርም ይሉታል! እኔ ግን ቅልባ ጎደው የምለው - እኛ በ'ፕሬስትሮይክ' እና 'ግላስፎስት' ብሎ ጎርባቼቭ ባነሳው መፈክር ዙሪያ እንድናጨበጭብ ተፈለገ። እነሱ ያነሱት መፈክርና ሊያካሂዱት የፈለጉት ነገር እንኳን ለኛ ለራሳቸውም ግልፅ አልነበረም። ከቃላትና ከመፈክር ባለፈ ምን ስልት፣ ምን ስትራቴጂ እንደቀየሱ፣ በምን አቅጣጫ እንደሚሄዱ፣ ምን ግኝት ሲያስገኙ እንዳሰቡ ሊያብራሩ አልቻሉም።

ስለዚህ እኛና ሶቭየቶች የተለያዩን ነገር። ባንድ የተወሰነ ዓላማ እንቀራረብ! እንደጋገፍ እንጂ፣ ኢትዮጵያ ሶቭየት፣ ሶቭየት ደግሞ ኢትዮጵያ አይደለችም። አብዮታችን የተጀመረው በነሱ ግፊትና ፍላጎት አይደለም። የተወሰነ የጋራ ዓላማ ነበረን። ያደረጉልን እርዳታ በጣም ለጋህ ነበር። በታሪክም ሲዘነጋ አይችልም። የኢትዮጵያ ባለውለታ መሆናቸው አይካድም። ይህ ሁሉ ግን እስከ ብሬኸኔቭ አመራር መጨረሻ ድረስ ነበር። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ በጣም አሳዛኝ ነበር። የነሱን መፈክር ይዘን እንድናጨበጭብ ነው የተጠየቅነው።

ለጎርባቼቭ ያመነበትንና ሲያራምድ የቆየውን ዓላማ ከድቶ ሌሎችን ለመለወጥ መሞከር ቀላል ነበር። በዓለም ላይ ያለ ሶሻሊስት ሥርዓተ ማህበር ዘላቂነት ያለው የዕድገት አቅጣጫ የለም ተብሎ ከሞላ ጎደል ከዓለም ሕዝብ ሂሳው ማለት ይቻላል አምናበት፤ አሜሪካኖች አይሸነፉ ሽንፈት እየተሸነፉና እየተዋረዱ በሚያፈገፍጉበት ጊዜ፣ የሶሻል ኃይሎች እየጎለበቱ በመጡበት ወቅት የዓለምን የኃይል ሚዛን ጠብቀው የቆዩ ኃይሎች ተፍረክረዙ። በዚህ ወቅት የኛም ታጋዮች በሚያስገርም ሁኔታ ተደናገሩ። ተፈቱ። ባንድ በኩል ኬ.ጂ.ቢ፣ በሌላ በኩል ሲ.አይ.ኤ ሠርገው እየገቡ በዙጭችን ለመመልመል ቻሉ።

በዚህ ሁኔታ «የኢትዮጵያ ነፃ መኩግኖች ንቅናቄ» የሚል ነገር ፈጥረው ከነኚህ ኢትዮጵያውያን አይደለም ብለው አገራቱን ለመገነጣጠል ተነስተው ከወጉን ኃይሎች ጋር ተባበሩ። «አንዲት ኢትዮጵያን ይዘን የጋራ የሽግግር መንግሥት (አየሳቄ) ከነሱ ጋር እንፈጥራለን» ብለው አሰቡ። ወንበይዎቹ ይህንን እንደመፍትሔ ይዘውላቸው

ሲቀርቡ - አሁን ሳስበው ይገርመኛል - እነኚህኛዎቹ እምነው በመቀበላቸውና ይህንን ያህል ጅላጅልነት በማሳየታቸው አዝኜላቸዋለሁ። በመሳካላችን ያለውን የማይታረቅ ቅራኔ ረስተው፣ የተከፈለውን መሥዋዕትና የተደረገውን ጥረት እንደማያውቁ ሁሉ መጨረሻ ላይ በጠላት ተገዙ።

ባደረባቸው ሽንፈታዊ ስሜትና ፍርሃት እንዲህ ያለ የማይላካ የጅል ፖለቲካ ውስጥ ገቡ። ከነሱ ጋር ግንባር ፈጥረው የሠራዊቱን ገበና አጋልጠው ሰጡ።

ገነት - እርስዎ የጦር ኃይሎች ዋና አዛዥ አልነበረም እንዴ? ይህን ሲመለከቱ ባለብዎት ኃላፊነት ምን አደረጉ? ስለገለጸቸው ሁኔታዎች በወቅቱ አያውቁም ነበር? መረጃ አልደረሰዎትም?

መንግሥቱ - ደርሰኛል። እነሱ እኮ መንግሥት ሳያውቅ እስከ ተኩስ ማቆም ስምምነት ደርሰዋል። በራሳቸው ፍላጎት፣ በሥራና በልዩ ልዩ ምክንያት ሮም ይኬዳል። አሜሪካን ይኬዳል። የትም፣ የትም ይኬዳል። እነሻዕቢያና ወያኔ ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር መደራደር የማይሆን ነገር ነው። ይህንን ሥርዓት ካፈረሳችሁ ከናንተ ጋር የማንግባባበት ምንም ምክንያት የለም አሏቸው። ይህ ማለት ያለጦር ነት ድል እንካችሁ በሳህን ማለት ነው ብለው ያሰቡት ጅሎች እውነት መሰላቸው። እስከ ተኩስ ማቆም ስምምነት ደርሰው የሠራዊቱን ክንድ በማዛል ድሉን እንዲገጠቅ አደረጉት።

በዚህ ዓይነት ለሽንፈት ከዳረጉን በኋላ ነው ለአሁኑ ውድቀት የበቃነው። ያለዚያ የኢትዮጵያ ሠራዊት የተሸነፈው በወያኔ ብልጋት፣ በሻዕቢያ ጀግንነት፣ በነሱ የጦር ስልት ልቆ መገኘት ነው እንዴ? (የምሬት ላቅ አየሳቄ)። ወያኔ እየተጎተተ መጥቶ አዲስ አበባ ገብቶ ኢትዮጵያን ቅኝ ግዛት ያደረጋት በራሳችን ሰዎች እርዳታ ነው። የሄሱን ስፍ ትርጉም ታሪክ ሳታነቢ አትቀረም ... ሻዕቢያና ወያኔ እዚህ የደረሱት በትርጉም ፈረስ ተሳፍረው እንጂ በራሳቸው እግር፣ በራሳቸው ቅልጥም ተገዙው እንዳይመስልሽ።

በሰሜን በኩል እንደሚታወቀው ብዙ መሥዋዕትነት የተከፈለ በትና አሰቸጋሪ የሆነ ጦርነት ነበር። በመጀመሪያው ጠቅላላ ማጥቃት የተከፈለው መሥዋዕትነት ቀላል ባይሆንም ውጤቱ አመርቂ ስለነበር በድሉ ረከተናል። ወንበይዎቹን በሚገባ በመምታት ቀጥተናቸው ከመላው የሌራትራ ደጋ፣ ከምዕዋ፣ ከሐማሴን፣ ከአካለ ጉዛይ ጠራርገን አውጥተናቸው ባርካ ተራሮች ላይ ተጎጠልጥለው ነበር የቀሩት። ከዚያ በኋላ እነሱም በዚያ ክልል ውስጥ በጣም አሰቸጋሪ ከሆኑት ቦታዎች አንዱን መሬት ይዘው አንድ እኛ ስናጠቃ፣ ሌላ ጊዜ እነሱ ሲያጠቁ ብዙ መሥዋዕትነት ተከፈለ። ጊዜውም ረዘመ።

ስለዚህ ቀይ ከከብ ዘመቻን በማቆም ችግሩን ሳንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ለመፍታት ተነሣን። ቀይ ከከብ ዘመቻ ውጤት እንደሚያስገኝ በማመን በጉጉት የጠበቅነው አመራር ላይ የነበርነው ብቻ ሳንሆን

ሠላም የጠማው መላው የኢትዮጵያ ሕዝብም ነበር። በተግባሩም፣ በመንፈሱም ከኛው ጋር ሆኖ ውጤቱን ይጠባበቅ ነበር። ዝግጅቱም እንዲህ ቀላል አልነበረም። ፖለቲካዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ወታደራዊ ቅንጅት የነበረው መሰናዶ ነበረ። የኪነት ባለሙያው፣ ሠዓ ሊው፣ ደራሲው እንኒህ ሁሉ አንድ ታሳቢ የሆነ የታሪክ ቅርስ የሚጥሉበትና ወታደራዊም ለውጊያው እንዲነሳሳ ሞራል በመስጠት የራሳቸውን አስተዋፅዖ የሚያደርጉበት መንገድ ሁሉ ታስቦበት ነበር።

በተዘጋጀው የውጊያ ፕላን፣ ስልትና ስትራቴጂ መሠረት ጦርነቱ ሲጀመር በወንበዴ ክልል የናቅፋን ምሽግ ከሦስት አቅጣጫ ከቦ ለመደምሰስ ነበር። በመሐል ባለው መሥመር የናደው ዕዝ ከአፋቤት ይነሳል። በስተግራ በሱዳን አቅጣጫ ጄኔራል ቁምላቸው የሚያዘው ከከርከበት ምግባር የሚነሳ ጦር አለ። የአፋቤቱ ምግባር አዛዥ ጄኔራል ወብቱ ነበር። በርግጥ ዋናው ጥንካራዎችን በነዚህ በናቅፋና በአልጌና በኩል ነበር።

እዚህ ላይ ለማስታወስ የምፈልገው በዚህ ጦርነት ወያኔ ከሻዕቢያ ጋር በአንድነት የተሰለፈበት አንዱ ጎራ የከርከበት ምግባር ነበር።

በዚህ ምግባር የነበረው ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ከፍተኛ ነበር። ማኦ ሽለቆ የሚባል ቦታ በሱዳን በኩል የሚያዋስነንና የሻዕቢያ ደካማ ጎን ስለነበር በዚያ በኩል ሰብረን ገብተን ናቅፋን በመያዝ ዋናውን ምሽግ እንቆጣጠራለን የሚል እቅድ ነበረን። ስለዚህ በኛ ስልት የዚያ ማጥቃት መሳካት ማለት የቀይ ክክብ ድል ተረጋገጠ ማለት ነበር። ስለዚህ በርከትና ጠንክር ያለ ሠራዊት ነበር የተሠማራበት። ይህንን ሠራዊት የሚመራው ጄኔራል ቁምላቸው ደጄ፣ እሱና በሥሩ ያሉት ብርጌዶች የሚጫወቱት ሚና ወሳኝ ይሆናል ተብሎ ይጠበቅ ነበር። በዚህ ጎራ የተሰለፈው «መብረቅ» የሚባለው ሠራዊት አዛዥ ኩሱኔል የጎሳሽት የተባለው መኩንን ነው። ያለመታደል ሆነና ይህ መኩንን ያንን ውጊያ ካከሸፉብን ለዎች አንዱ ሆነ።

በአልጌና ምግባር እንዲሁ አሳፋሪ የሆነ የአመራር ጉድለት ተከሰተ። የዚህን ምግባር አዛዥ ቅድም ጠቅሼዋለሁ። በጎሳ የነፃ መኮንኖች ንቅናቄ መሪ የሆነውና በግንቦቱ የመፈንቅለ መንግሥት ሴራ ጊዜ የመከላከያ ሚኒስትሩን ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስን የገደለው ጄኔራል አበራ አበበ ነበር። እሱ አሁን የሚሰጠውን ትዕዛዝ እየተቀበለ አንዱንም ተግባራዊ ሳያደርግ ይህን አድርጌያለሁ፤ ይህን ሠርቻለሁ፤ እያለ ያላግጥ ነበር። የተሰጠውን ግብ ሰብሮ ወንበዴን ለመደምሰስ የሚያስችል ብቃት እያለው ሌላው ቀርቶ በሱ ምግባር ያለው ወንበዴ ወደ ሌላ እንዳይሄድ ሰፍቶ በመያዝ እንኳን ሳይረዳን ቀረ። በዚያ በኩል የነበረው መሣሪያና የሰው ኃይል ብዛት ከበቂ በላይ ነበር።

ቁምላቸው በበኩሉ ሠራዊቱን ዝርክርኩን አውጥቶ ለወንበዴዎች በአጋርነት መቆሙን በተጨማሪም አላይቷል። እንደዚህ አድርገው አግባብ ያልሆነና በምንም ዓይነት ሊደርስ የማይገባው ሽንፈት ደርሶብን እንድንሸነፍ አደረጉ።

ከዚህ መሐል ግዳጁን በሚገባ የተወጣው የናደው ዕዝ ነበር። ወንበዴን በጣጥሶ ስልታዊ በሆነ መንገድ ናቅፋን ለመቆጣጠር በሚጥርበት ወቅት ሌሎች ከየቦታው እየተነሱ መጥተው ተረባርበው ያቺን የመሟሟቻ አከራካሪ መሬት ከአጃችን እንዳትወጣ ማድረግ ሲገባቸው ድል ከአጃችን እንዲያፈተልክ አደረጉ።

ገነት - ከዚያ በጎሳ እነኩሱኔል የጎሳሽት ስንደረሽት አደረጉ።

መንግሥቱ - እኔ አይደለሁም የፈረድኩባቸው። በሠራዊታችን ውስጥ የውጊያ ኢንስፐክሽን የሚባል ክፍል አለን። ይህ ክፍል ውጊያ ከተደረገ በጎሳ እያንዳንዱ ምግባር በተናጠል ወይም ከሌሎች ጋር በመቀናጀት የገጠመውን ችግር፣ ያከናወነውን ተግባር፣ ብቃቱን፣ ድክመቱን እየተዘዋወሩ የሚያዩ ኢንስፐክተሮች ይልካል። ከናቅፋ ሽንፈት በጎሳ የተላከው በጄኔራል መኩንኖች የሚመራ ቡድን ነበር። ቡድኑ ሲመለስ ሪፖርት አቀረበ። በሪፖርቱ መሠረት ሁለት የብርጌድ አዛዦች (አንዱ ኩሱኔል የጎሳሽት የሚባል፣ ሁለተኛውን ስሙን ዘነጋ ሁት) እንዲሁም ራሱ የምግባር አዛዥ ጄኔራል ቁምላቸው በነሱ በኩል ለደረሰው ውድቀት ተጠያቂ መሆናቸው ተረጋግጧል። እነሱ የሰሩት ስሕተት ለነሱ ምግባር ሳይሆን ለሌሎችም የጦር ክፍሎች ሽንፈት አስተዋፅዖ እንዳደረገ ተሰምሮበታል። በነሱ ኃላፊነት በጎደለው አሠራር ያለአግባብ ለወደቁት የጦር አባሎች ሕይወት ተጠያቂ መሆናቸው ስለተረጋገጠ ባስቸኳይ የጦር ሜዳ ሕግ የሚወስነው ውሳኔ እንዲሰጣቸው ቀረበ። እኔ የኛ የኢትዮጵያውያን ኢንስፐክሽን ቡድን ያቀረበውን የውሳኔ ሃሳብ በመጠራጠር ሳይሆን ምናልባት ቴክኒካዊ የሆነውን ክፍል እንዲያዩትና ገለልተኛ የሆነ አስተያየትም ለማግኘት የሰብኩት ለማካሪዎች ባካባቢው ስለነበሩ የነሱንም ሃሳብ ባገኝ አይከፋም ብዬ እነሱም ሪፖርት እንዲያቀርቡ ጠየቅኳቸው።

«ለምንድነው ይህ ውጊያ በኛ ሽንፈት የተጠናቀቀው?» ለሚለው ጥያቄ ያቀረቡት አስተያየት የሚከተለው ነው።

አዛዥ ጄኔራል ቁምላቸው ለሕይወቱ በመሳሳትና በፍርሃት ስሜት የፈጠረው ስሕተት አይደለም። ምናልባት ከአውቀትና ልምድ ማነስ የመነጨ ካልሆነ በስተቀር በድፍረት ማጣት የታየበት አንዳችም አሳፋሪ ነገር የለም። ጥሩ መኩንን ነው። ነገር ግን ባጠቃላይ የሚመራው ምግባር ውድቀት ምክንያት የሆኑት ቀልፍ ቦታዎች ላይ የነበሩት ሁለቱ ብርጌዶች ለጠላት የክፈቱት ቦታና ሻዕቢያ በዚያ ተጠቅሞ ያሳደረው ተፅዕኖ ነው። አንዴ ያ ክፍት ቦታ በጠላት እጅ ከወደቀ በጎሳ ወታደሮቹን ለመመለስ፣ መልሶ ለማቋቋም፣ ቦታ ለማስያዝና ለማጠናከር ያደረገውን ጥረት በቅርብ ባይኖሩን አይተናል። ነገር ግን ሁኔታው ከቁጥጥር ውጪ ሆኖ ስለነበር ምንም ማድረግ አልቻለም። እሱ የሚቻለውን አድርጓል። የሱ ክፍል አካሎች የሆኑት እነዚያ ብርጌዶች ግን የፈጠሩት ችግር ለመላው ሠራዊት ውድቀት ምክንያት

ሆኗል። የሃኒህ የሁለቱ ብርጌዶች አዛዦች ግን የጦር ሜዳ ሕግ ተግባር ሊሆንባቸው ይገባል።

በዚህ መሠረት ሁለቱ የብርጌድ አዛዦች እንዲረሹ ተደርጓል።

ገነት - በዚህ ዓይነት ስነ ስርዓት ተረጎሟል?

መግገሥቱ - በመጀመሪያ ደረጃ ከዝቅተኛው ጀምሮ ባመራር ደረጃ ያለነው የኢትዮጵያ ሠራዊት አባላት የራሳችንን ሠራዊት በየመኖኛው ምክንያት የመረሸን ባህል የለንም። የሚረሸን ካለ በጥፋቱ ነው። ለመጀመሪያ ጊዜ እንደዚህ ዓይነት ችግር የተከሰተው በምሥራቅ በኩል ሶማሊያ የወረረችን ጊዜ ነው።

ሶማሊዎቹ በሰሜንና በውስጥ ትግል የተወጠርንበትን ጊዜ ጠብቀውና ጠራችን በምሥራቅ መላላቱን ለይተው ወረራ በማድረግ አጋዴንን ይዘው ወደ ሐረር ዘልቀው ለመግባት በካራማራ በኩል እየተጠጉ መጡ። እንደምንም ተሟሙተን ቆራ ላይ አቆምናቸው። ጉርሱምንና ባቢሌን እንዳይወስዱብን እየተከላከልን ማለት ነው። የፋፊም ወንዝ በሚሄድበት የወዲህኛውን ተረተር እኛ ይዘናል። የወዲያኛውን እነሱ ይዘዋል። እኛ ሥጋታችን ወደጉርሁም የሚወስደውን መንገድና በባቢሌ አቋርጦ ወደሐረር የሚያልፈውን እንዲሁም ወደደጋሐቡር ጀርባውን ወደኢሚ የሚወስደውን መንገድ ጠላት እንዳይቆርጠው ነው። ፋፊም ለመከላከል አመቺ ነው። እዚያ ላይ ነው መከላከል የተደረገው። እዚያ ላይ ሰባት ወር ሙሉ እነሱ በማጥቃት፣ እኛ በመከላከል እየተዋጋን ቆየን።

በመጨረሻም ጠላት የያዘነው የመከላከያ ወረዳ በምንም ዓይነት ሊሰበር ያለመቻሉን ሲረዳ፣ በግራ በኩል በደንብራር አድርጎ ላዩን በገላልቻ ዞር እንዲሁም በጃርሶና በኮምቦልቻ በኩል በሁለቱም አቅጣጫ ከበባ አድርጎ ሐረር ለመግባት ነበር ሃሳቡ። ከዚያ በኋላ ሌላ ተጨማሪ ጦርና ሕዝባዊ ሠራዊቱን አምጥተን ነው የመከተነው።

ይህንን ለማድረግ የቻልነው እንደነራል ተስፋዬ ገብረኪዳን፣ እነዘለቀ በየነ፣ ደመቀ ባንጃውና ሌሎችም ሆነው በመረባረብ ጦሩ እዚያ በታ ላይ ቆሞ እንዲዋጋ ባደረጉት ትግል ነው። ይህ ምንጊዜም የማይረሳኝ ነው።

በዚህን ጊዜ ከታች ከአጋዴንና ከጅጅጋ፣ ከየግምባሩ የተመለሰውን አንዳንዱን ጦር ለማቆም ከፍተኛ ትግል ጠይቋል። ጦሩ ጨርሶ አልቆምም ነው ያለው። በታሪካችን ለመጀመሪያ ጊዜ ወታደር አምዖ እምቢ እያለ አለቃውን እየገደለ አልዋጋም ብሎ ሲፈረጥ ያጋጠመን ያኔ ነው። ከራሳችን ሠራዊት ጋራ ተፋጠን በግድ በመትረየስ ከራስ በላይ ተኩስ እየተከሰ፣ በታንክ መንገድ እየተዘጋ ማገድ ድረስ የተደረሰው ያን ጊዜ ነው። ሌሊኮፕተር ቁስለኛ ሊያመጣ ሊሄድ ይህንኞቹ ወታደሮች ቁስለኛ አይጫንም። እኛ ነን የምንሳፈረው ብለው ተኩስ ይከፍቱ ነበሩ - ወታደሮችም፣ መኩንኖችም።

ይህ የሆነው ለምንድነው? ያልን እንደሆነ ሠራዊቱ ውስጥ ሠርገው የገቡ ፀረ - አንድነት ኃይሎች ነበሩ። የፖለቲካ ተቃዋሚዎች ነበሩ። ፀረ - አብዮት አቋም የነበራቸው ነበሩ። እነዚህ ሁሉ ሠራዊት መሐል ተሰግሰገው ገብተዋል። የደርግን አመራር የሚቃወሙት ኃይሎች ተባብረው ውስጡ ገብተው ሠራዊቱን ቦርቡረውታል። በዚህ የተነሳ ወታደሩ ምሽጉን እየጣለ አሻፈረኝ አልዋጋም አለ። ያለን አማራጭ ሠራዊቱን አመቺ የመከላከያ ወረዳ በመምረጥ ምሽግ አስቆፍሮ መሪት በማስያዝ ለጊዜው መከላከል ብቻ ነበር። ከዚያ ተነስቶ እንዳይፈረጥጥና ለጠላት መንገድ እንዳይሰጥ፣ ከኋላው ደግሞ የኛን ሠራዊት የሚከላከል ሁለተኛ ዙር ሠራዊት እንዲቀመጥ ተደርጎ ነው ወጊያው የተካሄደው። በዚህ ጊዜ ውስጥ ይህንን ዓይነት ፈተና የሚፈትኑን ሠራዊቱን በአፍራሽ መልኩ እየከረከሩ ለሽሽት የሚያነሱት እነማን እንደሆኑ ለማወቅ ጥረት አድርገናል። ከሲቪሎች፣ ከወታደራዊ አብዮታዊ የሆኑና ንቃትና ብቃት ያላቸውን ሰዎች መርጠን መለየት አልብሰን እንደተዋጊ ጦር ወታደሩ መሐል ለቀቅናቸው። ኢሕአፓ እንዳደረገችው ማለት ነው። እነሱ እዚያ እያነፈነፋና እየተጠጉ በማዋራትና በልዩ፣ ልዩ ዘዴና ጥበብ የተሰገሰጉትን አፍራሾች መንጥረው አወጡ።

በአንድ ሀብረተሰብ ውስጥ በጎ ሠሪዎች እንዳሉ ሁሉ ወንጀለኞችም አሉ። ወንጀለኞች የጻፉትን ማግኘት እንዳለባቸው ሕግ ይደነግጋል። ሠራዊቱም የሀብረተሰቡ አካል እንደመሆኑ መጠን የራሱ ሕግ አለው። ሥራውና የቆመለት ዓላማ የሕይወት መሥዋዕትነትን የሚጠይቅ ስለሆነ የጦር ሜዳ ሥርዓትና ዲሲፕሊን አለው። ከዚህ ውጪ የሆነ ቅጣት አለበት። እኛም ያደረግነው ይህን ነው። እንደሌላ ቀሚስ እየሰበሰበ ከጦር ሜዳ የሚሸሸውን ወታደር ምን እናድርገው? ይህንን አንቺ አታውቁም? ሐረር አልነበርሽም? በሐረር አካባቢ የነበሩ ሰዎች በሚገባ ያውቃሉ። ይህ ለኢትዮጵያ ሞት አይደለም? በሶማሌ ሠራዊት ፊት እንዴት ወንድ ልጅ ቀሚስ ለብሶ ይመለሳል?

የዚያን ጊዜ የነበርንበት ሁኔታ የሞት ሽረት ጉዳይ ነበር። ሶማሌዎቹ እውነትም እንደፍከሩት አዋሽ ድረስ ይወጡ? ወይስ ወደመጡበት እንመልሳቸው ነው። ትብብር የጠፋበት፣ ሥርዓት ጨርሶ የተሰላሸበት ሁኔታ ላይ ነበር የደረሰነው። አዛዥና ታዛዥ የለም። የሚያዘው የሶማሊያ ጅድፍ ሆነ። አንድ መድፍ የወደቀ እንደሆነ ጥሎ መፈርጠጥ ነው። ከሶማሌ ጦር ጋር እኩ ፊት ለፊት አልተጋጠምንም። የምንጋገረው በመድፍ ነው። እነዚህን አፍራሾች ይዘን የትም መድረስ አንችልም ነበር። ስለዚህ ተስፋዬ ገብረኪዳንና ሌሎችም ከፍተኛ መኩንኖች አጥፊዎቹን ነቅሰው አውጥተው በማስረጃ ሥራቸው ከተረጋገጠ በኋላ ጦሩ ፊት እንዲመቱ አድርገዋል። በቁጥር ጥቂት ናቸው። ድርጊታቸው ግን እጅግ አደገኛ ነበር። በተጨማሪም ማስረጃ ነው የተያዙት። በዚህ ስሕተት የለም። በሚረሹ ጊዜ የድርጅታቸውን የኢሕአፓን

ስም ጭክ ብለው ጠርተው ኢሕአፓ ለዘላለም ይነርቱ እያሉ ማንነታቸውን አረጋግጠው ነው የሞቱት።

በየትም ቦታ፣ በማንኛውም የፍልጫ ታሪክ ውስጥ የአገርንና የሕዝብን ደህንነት አደጋ ላይ የሚጥልና ሠራዊቱን ለጠላት አሳልፎ የሚሰጥ ሆን ተብሎ የሚሠራ የዚህ ዓይነቱ ወንጀል በጦር ሜዳ ላይ በተፈፀመ ጊዜ ቅጣቱ ከባድ ነው። ይህ በየትም ቦታ ያለ ወታደራዊ ሕግ ነው። የሚወሰደው እርምጃ ይህን የመሰለ ነው። ይህን የሠሩ ሰዎች ለመቀጣጫ በሠራዊት ፊት ይመታሉ። በኔ ትዕዛዝ በቀጥታ ሳይሆን፣ በወቅቱ በቦታው ላይ በነበሩ ሰዎች የተወሰደ እርምጃ ነው። ይሁን እንጂ ይህንን ስለሠሩ ተቃውሞ የለኝም። እንዲያውም ምስጋና ነው የሚገባቸው። ሃገራቸውን ከጥፋት ለማዳን የሚጠበቅባቸውን ወታደራዊ ግዳጅ በሚገባ ተወጥተዋል። ያንን ባያደርጉ ኖሮ ድል አይገኝም ነበር። ኢሕአፓ ያነኮረው እንኩሮ ተመሰሰ ቢሉት የሚመሰሰ አልነበረም። ቆራጥ እርምጃን ይጠይቃል። ይህ ቅድመ አብዮትም የነበረ ሕጋችን ነው።

ሲቪሉ ሕዝብ ይህንን የተረዳ አይመስልም። አንድ ወታደር አለ ቃው 'በዚህ ሂደት' ሲለው፣ 'ለምን? እንዴት?' ብሎ አይጠይቅም። አይነት እያየ ገደል መግባት ቢኖርበት እንኳን ይገባል እንጂ እምቢ ማለት ቀርቶ 'ለምን?' ብሎ መጠየቅ የለም። መትረፍን እየተገፈ ቀፈቀ 'ወደፊት' ከተባለ ወደፊት ነው የሚሄደው። አዛዥም እንደ ዚያው ነው። ለዚያ ለሚያዘው ወታደር ሕይወት ኃላፊነት አለበት። አለአግባብ መሥዋዕትነት ካስከፈለው ይቀጣል። ይህ ምንም ወደግራ ወደቀኝ ወለም ዘለም የሚባልበት አይደለም። ወታደራዊ ሕግ ነው። አንድ ሰው ሲሾም ሲሾለም እንደመደሰቱ በዚያው አኳያ ኃላፊነቱን የመወጣት ግዴታ አለበት። ግዴታውን ካልተወጣ ደግሞ የሚከፍለው ነገር አለ። በዚህ መልክ ያልተመራ ጦርነት፣ ጦርነት አይደለም። ይህ ወታደራዊ ሕግ ነው። ወታደራዊ ፅንሰ ሃሳብ ነው። በቀውጢ ውጊያ ውስጥ ለብዙ ሠራዊት ሕይወት ኃላፊነት ያለበት አዛዥ የወታደሮቹን ሕይወት አለአግባብ አስጨፍጭፎ ከተገኘ የማያዳግም እርምጃ ይወስድበታል። ጦርነት ቀልድ አይደለም። የማያወላውል ቆራጥነትና ዲስ ፕሊን ይጠይቃል። ከዚህ ውጪ አንድ ወይም ሁለት ሰው ለብዙ ዎች ሕይወት መጥፋት ምክንያት ሊሆን ስለሚችል አጥፍቶ ከተገኘ ይመታል። በወታደራዊ ሥነ ሥርዓት ያለና በዓለም ሁሉ የሚደረግ ነው። እኛ ስናደርገው ብቻ ለምን ወንጀል እንደሚሆን አይገባኝም። ይህንን ሲቪሉ ሀብረተሰብ የተረዳው አይመስለኝም። ነገሩ የሚታየው በሌላ መልኩ ነው።

ይህን በመሰለ ግዴታነት እንደዚያ ብዙ ተለፍቶበትና ብዙ ተስፋ ተደርጎበት የተዘመተው ዘመቻ መና ሆኖ ቀረ። የደረሰው ያመራር ጉድለት በመሐልና በቀኝ በኩል በተሳካ ሁኔታ እየተካሄደ የነበረውን ውጊያ ደካማ በማድረግ ሠራዊቱ ተዘረክሮ ድሉን ለወንበዴ አሳልፎ ሰጠ። ያውም ይህ ነው የሚባል ጠላት ያደረሰው ተፅዕኖ ሳይኖር

ወይም ግምት ውስጥ የሚገባ ጉዳት ሳይደርስብን ሠራዊታችን ተፈታ። በዚህ ምክንያት በመሸነፋችን መላው ሠራዊት ናላው እስኪዞር ድረስ ተበሳጭቷል። ባመራር ድክመትና ጉድለት የተነሳ ብዙ ሰዎች መግደል ሲችሉ የሞቱበት፣ መማረክ ሲችሉ የተማረኩበት፣ ከፍተኛ ቁጥር ያለው መሣሪያ ያላገባብ በጠላት እጅ የወደቀበት ሁኔታ ነው የተፈጠረው። ለመጀመሪያ ጊዜ እንደዚህ የከበደ ጥፋት የጠፋው ያህን ነው። ወንበዴዎቹ ከተደራጀው ሠራዊት አንጻር ሲታዩ ሊያገኙት የማይገባቸውን ድል ነው የተቀዳጁት። በመሣሪያ ዓይነት ወይም በሰው ብዛት አይበልጡም። በጀግንነት በልጠውንም አይደለም። ያለው ልዩነት እኛ ለብሔራዊ ጥቅም፣ ላንድ አገር አንድነት ብዙ ሕዝብ ወክላን ነው የተቀመጠው። 17 ዓመታት ሙሉ ሃገርን ለመታደግ በተደረገ ያላቋ ረጠ ትግል ውስጥ ሁለት ሰዎች ምንድናቸው? በነሱ ስሕተት የሞተውን ወታደር በክንቱ መሞት፣ ደሙ መፍሰስ ነበረበት ማለት ነው? ወይስ የተራው ወታደር ሕይወት ዋጋ የለውም?

ገነት - የወታደር ሕይወት ዋጋ የሰውም ለማለት ሳይሆን እነዚህ ርሽና ዎች ለጦሩ ሞሪዕ መውደቅና ለሸንፈቱ ምክንያት ሆነዋል ነው። ብዙ ገደፈች ታይተዋል። ለምሳሌ፣ ቅድም እርሰም ይነሳቸው «የውስጥ ቦርባ ሪዎች» ያሏቸው እንደነሱ ሕዝብ ያሉት ስሉ። በነሱ ቅስቀሳም ይሁን በሌላ ከጦር ሚዳ ሸሽተው የሚሄዱ ወታደሮች ይኖራሉ። የተሰጠውን ኃላፊነት ሳይወጣ ጥሱ የሚሄድ ሊያገግም ይችላል። ይህ በማንኛውም የጦርነት ሂደት ውስጥ ሊያገግም የሚችል ከሰተት ሲሆን፣ በእትዩዱ ሠራዊትም ውስጥ አጋጥሟል። «ግማሹ ሕሕልግ ነው» ተብሎ የተረሸ ስሉ። ግማሹ «ኃላፊነቱን ስልተወጣም» ተብሎ በሠራዊት ፊት ይረሸናል። «ካደሪዎችና የደህንነት አባላት በሚያቀርቡ ላቸው ሪፖርት ብቻ ኩሉኔዕ መንገሥቱ መኩንኖችና ወታደሮች ያለአግባብ እንዲረሹ ያዙ ነበር» ነው የሚባለው። ይህ የጦሩን ሞሪዕ ነክተዋል። ከተረሹ መኩንኖች መካከል ብዙ ጊዜ ሰማቸው ገልቶ የሚጠራው ያኖደው ጦር አዛዥ የነበረት ጄኔራል ታሪክ ሳይኔ ናቸው። ጄኔ ራል ታሪኩ ለምን ተገደለ?

መንግሥቱ - ጄኔራል ታሪኩ ላይኔ የሚባለውን ከአብዮቱ በፊት እኔ ወጣት መኩንን ሆኜ አጋይን ውስጥ ሳገለግል እሱ የዘጠነኛ ብር ጌድ የዘመቻ መኩንን ከነበረ ጊዜ ጀምሮ አውቀዋለሁ። ይሁን እንጂ ከታፈሩ ላይኔ ጋር አንድ የጦር ክፍል አልነበርንም። አንድ ቦታ ላይ አብረን ሠርተንም አናውቅም። አብዮቱ በፈነዳ ወቅት የማዕረግ አቻ ብንሆንም (ሁለታችንም ሻለቆች ነበርን) እሱ 17ኛ ኮርስ (የተስፋዩ ወልደሥላሴ ኮርስ) ሲሆን፣ እኔ 19ኛ ኮርስ ነኝ። በሁለት ኮርስ ይቀድመኛል።

ታሪኩ ላይኔ ባብዮቱ ከፍተኛ እድገት አግኝተው ጄኔራልነት ከተሾሙት መኩንኖች አንዱ ነው። በእድሜውም ወጣት ነበር። ጄኔራል ከመሆኑ በፊት ትግራይ ውስጥ አንድ ክፍለ ጦር አደራጅቶ በአዲቀ ይህ አኳያ የነበረው ግብረ ኃይል አካል ሆኖ በመጀመሪያው የሰሜን ውጊያ ተዋግቷል። ከዚያም በጎንደር፣ ሁመራና አብደራሬ አካባቢ

የነበረ ጦር አዛዥ ሆኖ ሁመራ ነበር። እዚያ እያለ ከፖለቲካ ካድሬዎችና ከድንበርተኛ የጦር አዛዦች ጋር እየተጋጨ አስቸገረ። 'ምንድነው?' ብዬ ስል 'የለም ታሪኩ ከክብር ዘበኛ ምሩቅ መኩንኖች ጋር የቆየ ቁርሾ ሰላሰው ከነሱ ጋር አይስማማም። አይወደዱም። ወደሌላ ቦታ ቢዛወር ይሻላል' ተባለና ወደ ደቡብ አዛወርነው።

እዚያ እየሠራ እያለ የማዕረግ ዕድገት ይመጣል። እኛ ብዙ ጊዜ ጦር ሜዳ ላሉት መኩንኖች ነው የጄኔራልነት ማዕረግ የምንሰጠው። አሱ ለጄኔራልነት ሲታዩ 'ታሪኩ ምን ስለሠራ ነው የሚሾመው? ሌሎቹ የጦር አለቆች በየግምባሩ ሲወደቁ፣ ሲሞቱና ሲቆስሱ አሱ አዋቅ ቁጭ ብሎ ቢራውን ሲቀመቅም ነው የከረመው። እንዴት ጄኔራልነት ይሾማል?' የሚሉ ሰዎች ተነሱ። ሌሎች ደግሞ 'ጄኔራል ለመሆን የጦር ሰው መሆን ያስፈልጋል። የጦር ሰው ለመሆን ሠራዊቱ ያለበት ቦታ መገኘት ያስፈልጋል። ታሪኩ ማንነቱን በተግባር ካላስመሰከረ በስተቀር ጄኔራልነት ይሰጠው የሚባለውን ነገር አንደግ ፍም። ጄኔራልነት እንደ ፀበል ፀዲቅ ገም ብሎ ይታደላል እንዴ?' አሉ። የሱ ደጋፊዎች የሆኑ ደግሞ 'ይሄ ሰውዬ ችሎታውን ሊያሳይ የሚችልበት ቦታ ላይ አለመመደቡ የሱ ጥፋት አይደለም። ዕድሉ ተሰጥቶት ሥራውን ማስመስከር ካልቻለ ብቁ ያለመሆኑ በምን ይታወቃል? እስካሁን ደግሞ በልዩ ልዩ ቦታ ተመድቦ ጦር እያዘዘ የሠራ ወታደራዊ ዕውቀት ያለው ነገር መኩንን ነው። ጦር ሜዳ ስለመዋል ከሆነም በአዲቀይህ በኩል በመጀመሪያው ጦርነት ተካፍሏል። መሾሚያ ጊዜው ስለሆነ ይህንን ማዕረግ ይጠብቃል። አሁን ጄኔራልነት አይገባ ህም ብንለው ሞራሉ አይነካም ወይ? ሰውዬው በአገልግሎቱም፣ በወታደራዊ ብቃቱም ለዚህ ቦታ የሚመረጥ ከሆነ ማዕረጉ ይሰጠውና ለተሰጠው ኃላፊነት የተገባ መሆኑን በተግባር ያሳይ' ብለው ከፍተኛ ድጋፍ ሰጡት።

እኔም በቅርብ የሚያውቁት ሰዎች እንደዚያ ብለው በመመስከር ስላሳሙኝ የትኛው ቦታ ቢሄድ እንደሚደግፉ ጠየቅሁ።

'ናደው ግምባር ይሂድ።'
'ናደውን የመሰለ ሰፊ ሠራዊት መምራት ይችላል?'
'አዎን! ይችላል' አሉ።

ገነት - እነማናቸው እንደዚህ ያሉት?

መንግሥቱ - እነጄኔራል ሥዩም መኩንን፣ ጄኔራል መስፍን ገብረ ቃል፣ ተስፋዬ ገብረኪዳን ራሱ እንዲሁም ሌሎች። እሺ ተባለ። እዚያ ናደው ግምባር ሄዶ ሠራዊታችንን ናደ። ከዚያ ነው ችግሩ የመጣው።

እስከዚያ ድረስ እኔ ታሪኩን ስደግፈው ነው የኖርኩት። ሁመራ ቢከሰስ «ትግራይ ይሂድ» ብዬ ያልኩ እኔ ነኝ። በተለይም ከክብር ዘበኛ መኩንኖች ጋር ቅራኔ አለው። ለምሳሌ፣ ጎንደር ከነበረው ጄኔራል ረጋሳ ጆማ ጋር ፀበኛ በመሆናቸው ታሪኩ ከሱ ጋር አብሮ

ለመሥራት ችግር ስላለበት ወደትግራይ ይሂድ' ተብሎ አጽድቄለ ታለሁ። ትግራይ ሆኖ ደግሞ 'ሰሜን ዕዝ ካሉት ጄኔራል መርዕድ ጋር አይስማማም' ቢባል ወደ ደቡብ አዞርኩት። 'ማዕረግ አይሰጠውም' ሲባል፣ «ግድየለም ይሰጠው፤ ግን ኃላፊነት ያለው ሥራ ይሰጠው» የሚሉት ወገን ነበርኩ። ይሄ ሁሉ ታሪኩን ለማሠራት ካደረግኩ ጥረት ነው። ወሳኝ ቦታና ናደውን የመሰለ ትልቅ ጦር እንዲመራ የሰጠነው እምነት ስላሳደርንበት እንጂ አሱን ጄኔራል ለማድረግ ብለን ያንን ሠራዊት አደጋ ላይ አንጥልም። የጄኔራል ታሪኩን ወታደራዊ ችሎታና ልምድ ጥያቄ ውስጥ ያስገባ ሰው የለም። እንደ ዚያማ ባይሆን ኖሮ እዚያ ቦታ ላይ አይመደብም ነበር። ባለቆቹም ለቦታው ይመጥናል የሚል ምስክርነት ተሰጥቶታል።

ናደው ዕዝ ተመድቦ ከሄደ በጊሳ ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ እነኛ 'ጎበዝ ነው። ይሠራል' ብለው የመስከሩት ሰዎች የክስ መዓት ያወርዱበት ጀመር። በተደጋጋሚ የሚቀርብበት ክስ 'ጥቅማ ጥቅም ያሳድዳል። ከወታደራዊነት ይልቅ ወደኢኮኖሚና ግንዳ የሚያዘነብል ነው። ከሰው ጋር ተግባብቶ መሥራት አያውቅም። ከፖለቲካ ካድሬዎች ጋር አይስማማም' የሚል ነገር ነው።

ባጭሩ የታሪኩ ባህርይና ስለሱ የሚቀርበው መረጃ አስደሳች አልነበረም። ለምሳሌ፣ ስቲት ሁመራ ላይ 35ኛ ሻለቃ ከድቶ ወደሱዳን ገብቶ ወደኢዲዮ ሲቀላቀል የተጫወተው ሚና፣ በዚያ ከነበሩ የሕዝብ ወገኖች ጋር የነበረው ቅራኔ ሁሉ ሪፖርት ተደርጓል። ትግራይ በነበረ ጊዜ የወያኔ ሠርጎ ገቦች መቀሌ ድረስ መጥተው የታሠሩ ተራ ወንጀለኞችና የፖለቲካ እስረኞች በፋይል ስማቸው እየተጠራ (የምሬት ሳቅ እየሳቁ) በመብራት በሩ ተከፍቶ ተራ በተራ እየወጡ ሲሄዱ የወህኒ ቤቱ አዛዥ 'ወንበዴ ወርኛል። ከአቅሜ በላይ ሆኖ እንደዚህ ያለ ነገር እየተካሄደ ነው። -ባስቸኳይ የጦር ድጋፍ ይሰጠኝ' ብሎ ድረሱልኝ ይላል። ታሪኩ ከአልጋው ለመነሳት እንኳን ሳይጨነቅ 'እኔ የወህኒ ቤት ጠባቂ አይደለሁም። ከእንቅልፌ አትቀስቅሰኝ' ብሎ ተመልሶ የተኛ ሰው ነው። በዚህ ዓይነት ብዙ ወንጀለኞችና ለፍርድ የሚቀርቡ ሰዎችን ወያኔ ያለ ምንም ችግር ከመሐል መቀሌ አውጥታ እንድትወስድ የተባበረ ሰው ነው።

ገነት - በእውነት ሰውየው እንደዚህ ዓይነት ጥፋት ከሠራ ጥፋታቸው ባደባ ባደ ወጥቶ እንደረደባቸው ወይም ንፅህናቸው ታውቆ ነፃ እንደወጡ ለምን እደል አልሰጣቸውም?

መንግሥቱ - እንዴት እንደተረደበት እኮ ላለረዳሽ ነው። ይህ ሁሉ በሪፖርት የተረጋገጠ ሲሆን በችግሩ ያደረገውን ነገር የለም። «የታሪኩ ነገር እንዴት ነው?» ብዬ ሌሎችን ስጠይቅ ደግሞ የሰማ ሁሉን የሚታረን ሆነ። የለም ይህ በተደግሞ የጦር ሠራዊት መኮንኖችና በክብር ዘበኛ ምሩቆች መካከል ከድር ጀምሮ ቅራኔ አለ። ታሪኩን የሚወነጅሉት እንደሌላው መርዕድ ንጉሤ፤ እነ ጄኔራል ረጋሣ ጅማ፣ እንደሌላው ኃይለሚካኤል ሩቅዬ አንጂ እሱ እንደሚወራበት ይህንን አድርጎ አይደለም የሚሉ ጓደኞቹና ደጋፊዎቹ ያስተባብሉለታል። በተለይም ጓደኛውና ኮርስ ሜቱ የነበረው የደህንነቱ ኃላፊ ኩሉኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ የሚያቀርብልኝ ታሪኩን የሚደግፍ ነበር። በዚህ ተቃራኒ ነገሮች የተነሳ ወደአንድ ውሳኔ ለመድረስ ተቆጣጣሪ እያለሁ ነው የመከላከያ ሚኒስትሩ ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን የሰውደው ግንኙነት በግምገማ ለፈተን የሚል ሃሳብ ስላቀረበና የሚበልጠው ወደዚህ ሃሳብ ስላዘነበለ እኔም በዚህ የተሰማማሁት።

ከዚያ በኋላ የናደው ጦር አዛዥ ሆኖ እዚያ ሄደ። ያንን ሠራዊት ደምጥግጡን ነው ያጠፋው። ደህንነቱን በማፈራረስ፣ የፖለቲካ ድርጅቱን በማፈራረስ፣ የሠራዊቱን ጥራት በማንከታተል ከጠላት ጋር በሚያደርገው ሰው ገንኙነት ብዙ ጥፋት አደረሰ።

ኦርትራ ሂጃ ሠራዊቱን በጎሽኑ ጊዜ በውነቱ ያየሁትና የሰማ ሁሉን ያደረጋል ብዬ በናፀም ያልጠበቅሁት ነበር። አዛዦቹና ካድሬዎቹ ተለያይተዋል። ካድሬዎቹ ከደህንነቶቹ ወገንዋል። አዛዦቹ ካዛዦች ጋር ግምገማ ፈጥረዋል። ሠራዊቱ ለብቻው ቆሟል። አለቆች የተባሉት በሙሉና ተጥለቅልተዋል። የፖለቲካ ካድሬዎቹ ራሳቸው አውርጥላን ያህሉ። ከአዲስ አበባ ከልዩ ልዩ የማምረቻ ድርጅቶች የሚያሰፈሩትን ነገር ያስመጣሉ። ንግዱ ጠፏል። አገር ውስጥ፣ በተለይ ለሥመራ የሚመራ እንደ ለሰላሳ መጠጥ ያሉ ነገሮች በተመጣጣኝ ጥጋ ለሠራዊቱ እንዲተርጉ ተወስኗል። ያንን አንዳንድ አዛዦች ምን ያደርጋሉ በመንግሥት መኪናና ነዳጅ አጓጉዘው አምጥተው በከፍተኛ ትርፍ ለሠራዊቱ ይሸጡለታል። ለሥመራ ውስጥ በ20ና በ30 ሣገቱም የሚሸጡ ተዘቃዛ መጠጦች በመንግሥት መጓጓዣ ወደግም ባር አየተላኩ ደሙን ለሚያረሱ፣ ሕይወቱን ለሚሰጥ ሠራዊት በአንድ ብር ሂሳብ አየተሸጡት ይነገደብታል። ከመደበኛ ጥጋው በላይ ተሸጦ የተገኘው ገንዘብ መንግሥት ካዘና ሳይሆን እነሱ ኪስ የሚገባ ነው። ይህንን ጠፅ ሂጃ ሠራዊቱን ሳንጋገር በይፋ ነው የተነገረኝ። ጦሩ

ያለኝ ምንድነው ንድ ሊቀመንበር፣ በርግጥ መንግሥት በኛ ላይ ነገዶ ለማትረፍ ዓላማ አለው? ግድየለም እኛስ እንክፈል ለመሆኑ ገንዘብ በትክክል መንግሥት ካዘና ውስጥ ይገባል? ብሉ ነው የጠየቀኝ ጦሩ።

ይህ ብቻ አይደለም። አንዳንዶቹ አዛዦች የባታቶቻቸውን ግምገማ ይተወና ትልልቆቹ ጦርነቶች ላይ ካልሆነ በስተቀር ወይ ለሥመራ ወይ አዲስ አበባ ሆኑል አንጥረው ቁጭ ይላሉ። በዚህ ላይ ለሥራ መጡ ስለሚባል የቀን ወጪ አበል እየታሰባቸው ነው። ቪዲዮ እያዩ ከሴት ጋር አየተዘናኑ ቁጭ ነው። ሠራዊቱ ይህንን እየታዘበ ዝም ብሏል። ሠራዊቱና አዛዦቹ ተለያይተዋል። አይተዋወቱም ማለት ይቻላል።

እየዘርኩ በማይበት ጊዜ «ይህንን ሁሉ ጉድ እርስዎ ያውቃሉ ወይ?» ነው የተባለኩት። ሠራዊቱ «ለምንድነው የምትደብቱት? የሚሰማችሁን ተናገሩ» ተብሎ የመናገር ዕድል ሲሰጠው፣ በግልፅ አንዳንድ አለቆቹን አያመሰገን፣ ለላው ደግሞ ተዘረፍን፣ ተገረፍን እያለ ብሎትን ተናገረ። ብዙ ነገር ተጋለጠ። ይህ ሁሉ የተሠራው በካሣዬ አራጋው ጥረት ነው። እሱ ሁኔታውን ግምገማ ለኛ በማሳወቁ ስለሆነ «ይህ ፖሊስ ጉድ ሠራኝ በማለት ጥፋተኞቹ ጥርስ ሳይነክሱበት አልቀሩም። ያም ሆነ ይህ ከኛ ጋር ዞር ያየውንም ሆነ በፊት በራሱ የተመለከተውን በደምብ አድርጎ ጽፎ ሪፖርት አቀረበ።

ወደታሪኩ ላይ ስንመጣ፣ እሱ መጅም ከተወንጃዮቹ ግምገማ ቀደሙ ነው። በካሣዬ ሪፖርት ብቻ ሳይሆን በአለቆቹም ሆነ በጠታቶቹ ነው የተከሰሰው። የገዛ አዛዦቹ የሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊት ዋና አዛዥና ምክትሉ ከሰውታል። እሱ ከመጣ ወዲህ ይህን ያህል ሰው ከሠራዊቱ ከድቶ ወደ ጠላት ካምፕ ሄዷል። ከካሣዬ ውስጥ ከዘመቻ ክፍል፣ ከደህንነትና ከመገናኛ ውስጥ የሂዱ አሉ። እነሱ የሚያውቁትን ምስጢር አሳልፈው ለጠላት ስለሚሰጡ የመገናኛ ኮዶችን፣ የዘመቻ ዕቅዶችን መለዋወጥ ይገባ ነበር። ወታደራዊ ምስጢር ሊባክን እንደሚችል እያወቀ ለኛ መናገር ሲገባው ወይም ራሱ አስፈላጊውን ጥንቃቄ ማድረግ ሲችል ዝም ብሎ ቁጭ በማለቱ በዚያ ጠላት ተጠቅሞ ጉዳት አድርሶብናል። ምስጢር የሆኑ የወታደሩን መረጃዎች በግልፅ ቴሌግራም እያስተላለፈ በጠላት እጅ እንዲወድቁ አድርጓል። እኛ በተመሰጠረ ቴሌግራም ትዕዛዝ ስንልክለት፣ እንደዚህ፣ እንደዚህ የሚል ነገር አዛችሁኛል። እኔ ግን አልተቀበልኩትም ብሎ በግልፅ የመገናኛ

ዘይ በመላክ ይመልሰናል። ይህ ማለት ምንድነው? አንደኛ ያሉንን ቅራኔዎች በማጋለጥ ዝናቸንን ማውጣት ነው። ከሁሉም በላይ ደግሞ የምንልከውን ትዕዛዝ አጋልጦ በመስጠት በጣም ለጠላት ጠቃሚ መረጃ አስተላልፏል። የፓርቲውን ፀሐፊ ብቻ ሳይሆን እሱ የአንድ ገብረ ገይል አዛዥ ሆኖ እኔ የሠራዊቱ ምክትል አዛዥ ሆኜ ለመገባኝት ስሄድ ተገቢውን ክብር አልሰጠኝም፤ ምኑ ቅጡ፣ ሌላም ሌላም። ብዙ ክስ ቀረበበት።

ሠራዊቱ ይህ ሰውዬ ከጠላት ጋር ግንኙነት ሊኖረው ይችላል የሚል ጥርጣሬ አሳድሯል። አለቆቹም አልተማመኑበትም። ከዚህ ቀደም 35ኛ ሻለቃ ከሁመራ ከድቶ ወደጠላት እንዲገባ አስተዋዕዮ አድርጓል። መቀሌ ላይ ወያኔዎች ሠርገው ገብተው ያለውን የፖሊስ ኃይል ደምስሰው የታሰረውን ወንበዴ ሳይቸኩሉ በርጋታ ፋይል አውጥተው ስም እየጠሩ ሲፈቱ ታሪኩ 'ወህኒ ቤት ጠባቂ አይደለሁም' ብሎ መልሷል ወዘተ።

ይህ ሁሉ የክስ መዓት ሲወርድበት ያኔ የካቡትና ለሥራው ይመጥናል ያሉትን ሰዎች ሁሉ «ምነው?» ብዬ ስጠይቃቸው፣ 'እኛ ለቦታው ያለውን ብቃት፣ የሥራ ችሎታውን ጥያቄ ውስጥ አላስገባንም። የዓላማ ዕናትን በተመለከተ ግን ከዚህ በፊት በጥርጣሬ የምናየውን ነገር ይፈተንና ማንነቱን በተግባር ያስመስክር ነው ያልነው። አስመስክረ። ከእንግዲህ ወዲህ ሌላ ሦስተኛ ዕድል ሊሰጠው አይገባም። ከዚያ በኋላ ይህ ሰውዬ ይህን ሁሉ ጥፋት አጥፍቶ ልንታገሰው አንችልም' ብለው መስፍን ገብረቃል፣ ተስፋዬ ወልደሥላሴና ሥዩም መኩንን 'መመታት አለበት' አሉ። ይህን ያሉት ሁላችንም ባለንበት እነጄኔራል ኃይለጊዮርጊስ ባሉበት፣ እነጄኔራል ለገሠ ባሉበት፣ እነጄኔራል ወብቱ ባሉበት፣ ካሣዬ አራጋው ባለበት ነው።

'ዋናው ነገር በሱ ምክንያት የወታደር ደም ያላገባብ ፈሷል። ሠራዊት ፈርሷል። ይሁን እንጂ ያለ ፍርድ እንዲሁ መመታት የለበትም። የጦር ፍርድ ቤት ቀርቦ ውሳኔ ይሰጠው' ተባለ። እስከዚያ ድረስ ግን ወይ ሲከዳ ይችላል። ወይም ጠላት አጋጣሚውን ተጠቅሞ ጦርነት የክፈተ እንደሆነ ከፍተኛ ጉዳት ይደርሳል። ስለዚህ ታሪኩ አሁን ባስቸኳይ ከዚያ ቦታ ይነሣ። እሱ ብቻ ሳይሆን ሌላም ቦታ ያሉ አዛዦች ሁኔታ ይታይ ተብሎ ባሥመራ ዙርያ ካሉት ኮሮች ያንዱ አዛዥም¹² እንዲሁ ብዙ ጥፋት ተገኝቶበት ተከሰሰ። እሱ ደግሞ አንድ ምላሰኛ

¹² የመካከት ጦር አዛዥ የነበሩት ብርጋዲየር ጄኔራል ከበደ ጋሽ

ጎንደራ ነበረ። ከወራ በስተቀር ምንም የማይሠራ። እሱም እንደዚሁ በጦሩ ፊት ተዋርዶ ማዕረጉን እንዲገልፍ ተደርጓል። ታሪኩ ላይኔ የጦር ፍርድ ቤት ቀርቦ ጥፋተኛ ሆኖ በመገኘቱ ተፈረደበት። እዚያው ሠራዊቱ ፊት ተረሸነ።

ገነት-ራስዎ እንዳሉት ጄኔራል ታሪኩ ብዙ ጠላተኛ ስሟቸው። በሐሰት ወንጀለኞቻቸውም ሲሆን ይችላል። ካልሆነም ደግሞ ሠራዊትዎ የተዳከመበት ጊዜ ነበር። አዛዦችንም ሆነ ተራውን ወታደር በየምክንያቱ መረሸኑ ከጥቅሙ ጉዳቱ ስያመዘንም ወይ? በርገጥ የጦር ሚዳ ሕገ ጥብቅ እንደሆነ ነገረውኛል። ስንዳንዳ ማሰፍም ይቻላል ...

መገገሥቱ - በጣም ምስጢር የሆኑ፣ ጠላት እጅ ፈፀሞ መውደቅ የሌለባቸውን መገናኛ ኮዶች በግልፅ መልዕክት እያስተላለፈ ስንት ደባና ተንኮል የሠራ፣ ለብዙ ሺህ ሠራዊት ሕልፈተ ሕይወት ምክንያት የሆነ ሰው እንዴት ነው የሚታለፈው? ሠራዊቱ ለምሬትና ለልዩ ልዩ ውዝግብ ተጋለጠ። በዚህ ሳቢያ እየከዱ ሱዳን የገቡ አሉ። እጃቸውን ለወንበዴ የሰጡ አሉ። በተደጋጋሚ ለተነጠቅናቸው ድሎችና ለደረሱ አልቂቶች ሁሉ ተጠያቂ የሆነ ሰው ነው። በአንድ ወቅት በመሰብሰብና በአቆርዳቸው መሐል ወንበዴ ሠርጎ ገብቶ ጥፋት ሲያደርስ - እሱ አዛዥ የሆነበት ቦታ ነው - አሥመራ እምባሲይራ ሆቲል ሆኖ ቪዲዮ ካሌት እያየ ሲዝናና ስለነበር ተፈልጎ ሊገኝ አልተቻለም። የበላይ አዛዥ የክልሉ ሠራዊት ምክትል አዛዥ አቦታው ተገኝቶ ሁኔታውን ለማየትና ለማስተካከል ሲሞክር እንዴት እንደተቀበለውና እንዳናገረው መናገር ይቻላል። የዓይን ምስክሮች የነበሩ ስላሉ እነሱን መጠየቅ ይቻላል። ትዕዛዙን እንደማይቀበል ነው የነገረው።

ይህ ሁሉ ሲሆን ለኔ በወቅቱ አይነገረኝም። በኋላ ነው የምሰማው። በቅርብ አብረውት የሚሠሩትን የፖለቲካና የደህንነት ኃላፊዎች ለምን እንዳልተነገረኝ ስጠይቃቸው የሰጡኝ መልስ 'እኛ በተዋረድ ለየበጭቻችን አሳውቀናል' የሚል ነበር። የክልሉ የፖለቲካ ኃላፊዎች፣ የወታደራዊ ደህንነት ኃላፊዎች፣ የሠራዊቱ አዛዦች ሁሉ መስክረውበታል።

አዲስ አበባ ያሉትን የመከላከያ ኃላፊዎች ስጠይቅ 'እኛ ሰውን እንደ ሸንኮራ መጠን ማወቅ አንችልም። ብዙ ነገር ስለሚወራበትና በብዙ ነገር ስለሚታማ ማንነቱ ይፈተናል ብለን በቀና መንፈስ እንዲሾም ሃሳብ አቅርበናል' አሉ።

በመጨረሻ የምርመራ ችሎት ተቋቁሞ ጉዳዩ እንዲመረመር ተደርጎ በጦር ፍርድ ቤት ተፈርዶበታል። በተወሰደውም እርምጃ ሠራዊቱ ደስታውን ገልጿል። ይህን ዛሬም በሕይወት ያሉ የሠራዊቱ አባላት ቢጠየቁ የሚያረጋግጡት ሐቅ ነው። የታሪኩ መመታት የብዙ ሠራዊትን ሕይወት ካደጋ የሚያድን፣ ቀደም ብሎ መወሰድ የነበረበት እርምጃ ነው። ናደው የሚባለው ጦር ዲሲፕሊን የተላበሰ፣ ሁልጊዜ ድል የሚቀናው የተወደደ ስመ ጥር ሠራዊት ነበር። ያንን ሠራዊት ለሞትና ለሽንፈት የዳረገው ሰው በመረሸኑ ወንጀል እንደሆነ ተቆጥሮ ሲነገር አሰማለሁ። በዚያ ግምባር ስንት ሠራዊት ነበረ? ስንቱ ወጥቶ ቀረ? ስንት መኩንኖች ነበሩ? ስንት ወታደሮች አለቁ? እሱ በሠራው ኃላፊነት የጎደለው ሥራ ምክንያት የሞተው ሰው ከምንም አይቆጠርም። ታሪኩ የአጁን በማግኘቱ ግን ስሙ ገኖ ይወራል። በሱ ላይ ፍትሕ አልባ እርምጃ እንደተወሰደበት፣ እሱ ባለመኖሩ የኢትዮጵያ የመከላከያ ኃይል ጉዳት እንደደረሰበት እያስመሰሰው የሚያውቀው ለኢትዮጵያ ውድቀት በበኩላቸው የራሳቸውን ሚና የተጫወቱ መሰሎቹ ናቸው። የሱ መረሸን የሠራዊቱ ችግር አልነበረም። በሕዝቡ ውስጥ ወራውን በማናፈስ ያሰራጩት የነፃ መኮንኖች ንቅናቄ አባላት ናቸው። የነሱ ወሬ ነው።

እነዚህን እስካሁን የነገርኩሽን ሁሉ ባንድነት ብንቆጥር በ17 ዓመት ታሪክ ውስጥ አንድ ጊዜ ፋፈም ላይ፣ አንድ ጊዜ ከርከበት ግምባር፣ ለሦስተኛ ጊዜ ደግሞ ናደው ግምባር በጦር ሜዳ ወታደራዊ ሕግ መሠረት ጥፋተኛ ሆነው የተገኙ ወታደሮችና መኩንኖች በሠራዊት ፊት ተገድለዋል።

ርሽና ይባላል። ግምባር ሄደው የጦር ሜዳን ሕግ በመተላለፍ ፍርድ ከተፈረደባቸው የሚገደሉ ሰዎች እንዴት እንዲሞቱ ነው የተፈለገው? በጦር ሜዳ ላይ ጥፋት ያጠፋ ሰው የሚሞተው በጥይት ነው እንጂ በገመድ አይሰቀል። ሠራዊቱ ፊት ተረሸኑ ለሚባለው ሠራዊቱ ፊት የሚመቱት መጥፎ ምግባራቸው ትምህርት እንዲሆን፣ ተመሳሳይ ስሕተት እንዳይደገም ነው።

በሰሜኑ ጦርነት እኛ ወደ መቶ ሺህ ሰው ነው ያጣነው። በወንበ ዴውም በኩል እንደዚያው። በጦርነት ታሪክ ውስጥ የጥቂት ወታደሮች መረሸን ኢምንት ነው። ምንም አይደለም። በሁለተኛ የዓለም ጦርነት ጊዜ ማንም አይደፍረውም የተባለለትን በፈረንሳይና በጀርመን መካከል ተሠርቶ የነበረውን የማጅኖ ምሽግ የጀርመን ፓዝር የታንክ ብርጌ ዶች ደረመሱት። በዚህን ጊዜ የፈረንሳይ ሠራዊት ያንን በምንም

ዓይነት ሊያቆመውና ሊቋቋመው የማይችለውን ሠራዊት 'እንዴት አልገታህም?' ተብሎ አዛዦች፣ ስንቶች ማርሻሎችና ጄኔራሎች በወታደራዊ የጦር ፍርድ ቤት ተፈርደባቸው ተመተዋል።

ጦርነት መራራ ነው። መሞት፣ መቁሰል፣ መገደል፣ መማረክ አለበት። እንዳንዴ ደግሞ ይህን የመሰለ ውሳኔም ይጠይቃል። በኛም ጦር ውስጥ ተፈፅሟል። ይህ ግን የግድ እኔ በቀጥታ የምፈርደውና የማስፈፅመው ጉዳይ አይደለም። በጦር ሜዳ ላይ ከፍተኛ ጄኔራሎች ታች እስካለው የጓድ መሪ ድረስ የሚመሯቸውን ወታደሮች በተመለከተ ሕግ የሚፈቅድላቸው የራሳቸው ነፃ የሆነ ሥልጣን አላቸው። አርሚ ነው። ሠራዊት ነው። መንግሥቱ እያዘዘ አይደለም። ያገር መሪ በያንዳንዱ ግምባር ውስጥ እየገባ ጥቃቅኑን ነገር ሁሉ የሚያይ አይደለም። ጠቅላላ ሕጉን፣ የሠራዊት አመራሩ ተጠብቆአል አልተጠበቀም? የሚል አጠቃላይ መቆጣጠር እንጂ፣ በየግምባሩ እየሄደ ማንምን አጠፋ የሚል ፀጥታ አስከባሪ አይደለም።

ለማጠቃለል የምለው ነገር ቢኖር ለምንድነው አንዳንድ ደካማ ሰዎች በግፍ እንደተረሸኑ ተደርጎ የሚወራው? ስንት ጆግና፣ ስንት ወታደር አልቆ የለም እንዴ? ከጄኔራሎችስ፣ ከጦር አዛዦችስ ስንቶች ናቸው የተሰዉት? መጨረሻው ባያምርም ስንቶች ለአገራቸው አንድነት አንፀባራቂ ድል እያስመዘገቡ በየግምባሩ አልወደቁም እንዴ? ስንት ሺህ በወደቀበት ጦርነት፣ የተወሰኑ ሰዎች፣ ያውም የሰው ዝቃጮች ሞቱ ተብሎ ይታዘዛል? ስለነሱ የሚነገርበት ምክንያት ጨርሶ አይገባኝም። በነሱ ምክንያት ያላግባብ የተሰዋው፣ የደማው፣ የቆሰለው፣ የሠራዊት አባል ስንት ነው? ለምን ስለተራው ተዋጊ አይነገርም?

ደግሞም 'ይህ ወሬ ከማነው የመጣው? ማን ነው ያመነጨው?' ብሎ መጠየቅ ብቻ ይበቃል። እውነቱን ለማወቅ በወቅቱ በሥፍራው የነበሩትን የሠራዊቱን አባሎች ሂጂና ጠይቁ። ይነገሩሻል። መቼም ሁሉም አላለቁም። በሕይወት ያሉ አሉ። ከኔ ይልቅ አነሱ ሊያስረዱ ይችላሉ። «ማነው ታሪኩ? ማነው የኋለኛት?» በይና ጠይቁ። ሐቅ ተደብቃ አትቀርም።

ገነት - የናቀፈሰ ግምባር? ሦስተኛ ክፍለጦር አርሰዎ የመጡበት ክፍል ስለነበር «ሰንበላው ክፍለ ጦር አሸነፈ» እንደባል ብለው ነው ይባላል በቦታው የነበረው ሠራዊት በሰዓቱ ሰብር እንዳይገባ ትዕዛዝ ሰጥተው ደል እንዲያመልጡ ያደረጉት። ስለዚህ ምን ይላሉ?

መንግሥቱ - ያሳዘናል። «የደም ዕንባ» የሚለው መጽሐፍ ላይ የተጻፈውን አንብቦ ስንት ማንው ናቅፋን የያዘውና እንዳለ ያለቀው ሠራዊት? ሦስተኛ ክፍለ ጦርና 17ኛ ክፍለ ጦር አይደለም እንዴ? እይው፤ የሦስተኛ ክፍለ ጦር አዛዥ ኩሎኔል ተሻገር ይባላል። የጎን ደር ልጅ ነው። የ17ኛ ክፍለ ጦር አዛዥ ኩሎኔል ወርቁ ይባላል። ጠና ያለ መኩንን ነበር። የግንባሩ አዛዥ እዛው ላይ የተሾመ ወጣት መኩንን ጄኔራል ወብቱ ይባላል። እነኚህ ናቸው የተሰጣቸውን መመሪያ በትክክል በሥራ ላይ ያዋሉት። በስልት፣ በሰውር፣ በ...ጣም አስቸጋሪ በሆነ የተፈጥሮ አቀማመጥ ላይ ዳገት ሲጠው ጠላት ሳያውቅና ሳይነቃ ደር ሰው ዱብ እዳ ተኩስ ነው የከፈቱበት። ጠላት ቁርባቱን ጠቅልሎ ናቅፋን ለቆ ለመሸሽ በመዋለል ላይ እያለ በናደው መብረቅ ግምባር ተሰልፎ ከነጠረው ጦር አንስቶ በደረሰለት ተጠባባቂ ጦር ከጎሳም ከፊትም መጥቶ ተረባረባቸው። ሦስተኛ ክፍለ ጦር እኮ ከነአዛዥ፣ ከነስታፋ ጦር እንዳለ ያለቀበት ናቅፋ ላይ ነው። ስሙ ነው እንጂ የቀረው በጎሳ አዲስ ጦር እኮ ነው አደራጅተን ሦስተኛ ክፍለ ጦር የተባለው።

ነገሩ የተገለበጠ ነው የሆነው። እኔ ነኝ ድል ለሽዕቢያ እንዲሆን ያደረግሁት? እንዴት ያንድ አገር መሪ ሆኜ ይሄንን አደርጋለሁ? ያን ክፍል ላገልግልበት፣ ልደግበት እንጂ ይህንን በመሰለ ወሳኝ ፍልሚያ ላይ ካንዱ ክፍል ሌላውን አሰበልጬ እንዴት እንደዚህ አደርጋለሁ? ሁሉም ኢትዮጵያዊ ወገኖቹና የትግል ጓዶቹ ናቸው። ሁሉም በእኩልነት መሥዋዕትነት የሚከፍሉና ለሃገራቸው አስፈላጊዎች ናቸው።

ይልቅስ ስለናቅፋ ካነሳሽ ስለዚያ ዘመቻ ልንገርሽ። ከቀይ ኮከብ በጎሳ ያደረግነው የመጨረሻው ዘመቻ ነው። እኔ እንድ ሰቅድ አቀድ ኩኝ። ይሄውም፣ «ሁሉንም ነገር ትተን አንድ ለየት ያለ ጠቅላላ ዝግጅት እናደርግና ያለ የሌለ ኃይላችንን አሰባስቦን ወንበዴው ላይ ጠንካራ ክንዳ ችንን ሰንዝረን፣ ሲሆን ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ መፍትሔ እናገኛለን። ካልሆነ ደግሞ በማያንሠራሩበት ሁኔታ አከርካሪያቸውን መተን ወታደራዊ የበላይነታችንን ካረጋገጥን በጎሳ ችግሩን በሠላም እንፍታ ለማለት እንችላለን። ይህን ካደረግን ወደሠላሙ ጠረጴዛ በግድ ሊመጡ ይችላሉ። ሌሎችም አጋርቻቸውም ግፊት ያደርጉባቸዋል። ወታደራዊ ክንዳችን ካልተሰማቸው በስተቀር የኛን ወታደራዊ የበላይነት ካላመኑበት በስተቀር ድል አድርገን ነፃ እንወጣለን የሚለውን አስተሳሰባቸውን ካላከሰርነው በስተቀር ባለፉት ዓመታት በተጨማሪ ያየነው ነው። በሠላም ፈቃደኛ ሆነው እንደማይመጡ ግልፅ ነው።» ይህንን

በስብሰባ ከጠሩ አመራር አካላት ጋር ተነጋግረንበት 'ልክ ነው' ብለው ተሰማሙ።

በኔ ዕቅድ መሠረት «እስካሁን የምናደርገው ዝም ብለን ከባርካ፣ ከናቅፋና ከላሕል ተራሮች የሚወርደውን ወንበዴ ነው የምንቀበለው ወይም ወደዚያ ስንድህ ስምብና ናዳ እየለቀቀብን ነው ወታደራችን የሚያልቀው። አሁን ግን የፈለገው መሥዋዕትነት ተከፍሎ ወደሱዳን ጠለቅ ብሎ ገብቶ የሚሰለጥኑበትን ካምፕ ማውደም። መሣሪያና ስንቅ የሚያስተላልፋበትን ከሱዳን ጋር የሚገናኙበትን ዋናውን የዕደላ መሥመራቸውን መቁረጥ። በዚህ በኩል ያለው የመሬቱ ተፈጥሮ ስታንኮቻችን ምቹ ነው። በውነቱ በማያሰቡትና በማይጠብቁን አቅጣጫ ገብተን ስናበቃ ወደዚህ ከጎሳም ከበን መምታት ነው። ለዚህም የአየር ወለዳን ውጊያ ከላይ አድርጎ ጠቅላይ ሠፈራቸውንና አመራራቸውን በድንገት ባልተጠበቀ ሁኔታ መበጥበጥ። በዚያ በኩል ሲሳሱና ሲርበተበቱ ዋናው ሠራዊታችን ደርምሶ መግባት። መጀመሪያ ደግሞ ደኑንም፣ ቋጥኑንም፣ አፈሩንም እንዲያው ውሃ እስኪወጣው ድረስ ደህና አድርጎ በአውሮፕላንና በከባድ መሣሪያ ማንቀርቀብ።

«ይህን ለማድረግ ሰፋ ያለ ዝግጅት ይጠይቃል። ሰፋ ያለ የብረት ለበስ ሠራዊት፣ በተራራ ላይና በበረሃ ላይ ለመዋጋት የሚችል ጥሩ ስልጠና ያለው ሞተራይዘድ ሠራዊት፣ በባሕር በኩል እንዲያመልጡ የባሕር ኮማንዶ ሠራዊት፣ ፓራትሩፐር ሠራዊት፣ ይህን ሁሉ በደምብ ማዘጋጀት ያስፈልጋል። ይህን አድርገን ካሸነፍናቸው ሳይወዱ በግድ ወደኛ ይመጣሉ። ያለበለዚያ ይህ እንዳው እንደባሕር እያረፍን የምናደርገው ጦርነት አላጣጣም። ሕዝቡም ተሰላች» አልኩ። ዕቅዴን ስነግራቸው 'ጥሩ ነው' አሉ። ተሰማሙበት። ይህ የሆነው በ70ዎቹ መጨረሻ ገደማ ነው።

ከዚያ በጎሳ ወደ ሶቭየት ሄድኩኝ። አብረውኝ ከነበሩት የመንግሥት ባለሥልጣናቹ በተጨማሪ ከፍተኛ ወታደራዊ መኩንኖችን አስከትዬ ነው የሄድኩት። እነዚያ ሁሉ ጄኔራሎች አብረውኝ ነበሩ።

«እስካሁን ድረስ ረድታችሁናል። አገሪባለው ስታችን መሆናችሁን ታውቃለች። ሕዝቡ የልብ ወዳጆቻችን መሆናችሁን ያውቃል። በየጊዜው እንዳስቸገርናችሁ ይገባኛል። ችግሩንም ሳንፈታ፣ እናንተም ሳትቦዝኑ እየረዳችሁን እስኪመቹ እንዘልቃለን? ባጠቃላይ ያለውን ችግር በሁለት መንገድ ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ልንፈታው አስበናል። አንደኛው በሠላም ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት እንሞክራለን።

ሕዝቡን ጠይቀን ወይ መገንጠልን ይደግፍ እንደሆነ ያለበለዚያ በእንደነት ለመኖር ራሱ ይወስን። ይህንን ለማድረግ እስካሁን ማንዴትም አልነበረንም። አሁን ግን ሕገመንግሥት እያረቀቅን ነው። ፓርቲ አደራጅተናል። በቅርብ ጊዜ ውስጥ የሕዝብ ሥልጣን እንዲረጋገጥ ሪፐብሊክ እናቋቋማለን። የኢትዮጵያን ሕዝብ ሉዓላዊነት በሱ ስም ለመደራደር አንችልም ነበር። አሁን ነገሮች እየተመቻቹ ነው። አብዮቱ እንደፈነዳ ይህን ብናደርግ ኖሮ ራስን እንደመግደል ነው። እኛ ነበርን የምንገደለው። አሁን ግን ሕዝቡም ገብቶታል። ጦርነቱ በሁለቱም ወገን ከፍተኛ መሥዋዕትነትን የጠየቀ በመሆኑ ከሠላም ሌላ አማራጭ የለንም።

«ባማራጭ እስከ ፌዴሬሽን ለመሄድ ዝግጁ ነን። እነሱ 'ፌዴሬሽን፣ ፌዴሬሽን' ይላሉ እንጂ ባለፈው ከነበራቸው ፌዴሬሽን በጣም የተሻለ ነው ያዘጋጀንላቸው። በመከላከያ፣ በፋይናንስና በውጪ ጉዳይ ብቻ ከኛ ጋር አንድ ይሆናሉ እንጂ የራሳቸው አስተዳደር ይኖራቸዋል። ለፖለቲካው መፍትሔ ይህንን አስበናል።

«ባንጻር ደግሞ በወታደራዊው መስክ ጠንካራ ክንድ ካላሳየን ይህ ትዕቢተኛ ወንበዴ እንዲሁ 'እሺ' ብሎ የምንለውን አይቀበልም። 'አርዱን' አልኳቸው። ብራኻጅቭ ነበር ያኔ። በአርግጥ ሁሉንም የጠየቅኳቸውን አልሰጡኝም። በተለይ ሔሊኮፕተር አልፈቀዱልኝም።

ገነት - ስምንድነው ያወረቀደደዎት?

መንግሥቱ - ውድ ነው በሚል ነው። ዞሮ፣ ዞሮ ሦስት አራተኛውን ያህል ሰጥተውኛል። እኔ ግን ብዙ ሔሊኮፕተር ነበር የፈለግሁት። ምክንያቱም ወንበዴዎቹ አንድ ቦታ ላይ ታዩ ሲባል እኛ ወደዚያ ስንሄድ እነሱ በሌላ አቅጣጫ ብቅ ይላሉ። በነሱና በኛ መካከል ትልቅ የመንቀሳቀስ ልዩነት አለ። በሚፈለገው ቦታ ፈጥኖ የመገኘት ጉዳይ ወሳኝ ነው። ለዚህ ሔሊኮፕተሮች ለተዋጊ እግረኛ ሠራዊት የሚሰጡት ድጋፍ በጣም አስፈላጊ ነው። እና ለዚህ ገፋ አድርጋችሁ ስጡን ብንላቸው፣ 'ሔሊኮፕተሮች በጣም ውድ ናቸው። ከዚህ በፊት የሰጠናችሁ በቂ ነው። ባይሆን አንድ ስኳድሮን ተዋጊ፣ አንድ ስኳድሮን የመጓጓዣ እንሰጣችኋለን። ከዚህ በላይ የለንም። እኛም ተርፎን አይደለም። ሕዝባችን ችግር ላይ ነው። በሶሻሊስታዊ አለማቀፋዊነት ስሜት ለመረዳዳት ብለን ነው እንጂ ተርፎን አይደለም። ከናንተ ሌላ

ደግሞ አንጎላን እንረዳለን። ኩባን እንረዳለን። ሌሎችንም። ይህንን አወቁልን አሉ። «እሺ ግድየለም፣ የሰጣችሁኝን እቀበላለሁ» አልኩኝ።

ያንን ጦር ለማሰልጠንና ለማዘጋጀት ሞክርን። አብዛኛውን የማሰልጠኛ ትምህርት ቤት ያቋቋምነው ያኔ ነው። ጎጃም ውስጥ 20 ሺህ ወታደሮች የሚያሰለጥን፣ ባሌ 15 ሺህ፣ በወለጋና በሸዋ መካከል ዴዴሳ ላይ፣ በሲዳሞ፣ ባጭሩ በየስድስት ወሩ በየዓመቱ ባንድ ጊዜ ከመቶ ሺህ ያላነሰ ሠራዊት የሚያሰለጥኑ ካምፖችን አቋቋምን። እነዚህን ሁሉ በሚገባ የሰለጠነ ሠራዊት በሚፈለገው መልክ ለገምባር በሚያበቃ ሁኔታ እንዲሠለጥኑ አድርገን ፈጠርን። ባዋሽ አርባ የልዩ ልዩ መሣሪያዎችና የታንክ ብረት ለበሰ ማሰልጠኛ፣ በሁርሶ የመኩንኖች ማሰልጠኛ ከፈትን።

በዚህ ዓይነት ሰብሰብ ብለን ስንጠናከር ሶቭየቶቹ ታንክም፣ መድፍም ጠርቀምቀም አድርገው ሰጡን። አየር ወለዱን ከብርጌድ ወደ ክፍለ ጦር ከፍ አድርገን አዋቀርን። በወቅቱ ካፍሪካ እኛ ብቻ ነን የአየር ወለድ ጦር በክፍለ ጦር ደረጃ ያለን። ግብፆች አንኳን አልነበራቸውም።

በዚህ ዝግጅት ጄኔራሎቹም ረኩ። 'አሁን አንድ መፍትሔ መገኘት አለበት' አሉ። መርዕድም፣ ተስፋዬ ገብረኪዳንም፣ ፋንታም ሀልም። 'ባሁኑ ዝግጅት አንድ መፍትሔ ይገኛል' አሉ። ተነሳንና አሥመራ ሄድን። ከዚያ በፊት እንግዲህ እኔ በሥራቸው ጣልቃ ለመግባት ሳይሆን የጦር ኃይሎች ጠቅላይ አዛዥ ነኝ። ኃላፊነት አለብኝ። አንዳንድ ነገር ሲደረግ፣ በተለይ ዘመቻቸው ሲከሸፍ 'መንግሥቱ ጣልቃ እየገባብን ነው' ይላሉ። በተለይ ጄኔራል መርዕድ ሁልጊዜ 'መንግሥቱ ይህን ባይል ኖሮ፣ ይህን ባያደርግ ኖሮ' እያለ ስምታ ያሰማል። ስለዚህ አሁን ምንም ነገር አላልኩም። የራሳቸው ዕቅድ፣ የራሳቸው ስልት ነው። ይህ እንግዲህ ከቀይ ኮከብ በኋላ ያደረገው ዘመቻ ነው። የመጨረሻው ማለት ነው። ለታሪክ ምስክርነት የጦር አዛዦቹን በጠቅላላ ስብሰባ ጠራሁ።

- «ዝግጁ ናችሁ?»
- «አዎን?»
- «ሁሉ ነገር ዝግጁ ነው?»
- «አዎን። ተዘጋጅተናል?»
- «ተስፋዬ ምን ትላለህ?»

ከጠና ዘጠኝ በመቶ ግባችንን እንደምንመታ አተማመናለሁ፤
ጌታዬ።»

«አንተስ ምን ትላለህ?»

«ሲሆን የመጨረሻውን መፍትሔ እናገኛለን። ያለዚያም ወንጌላውን ለሰላማዊ መፍትሔ ማንበርከክ የሚያስችል ብትር እንሰጣለን።»

«ፋንታስ ምን ትላለህ? አንተስ ምን ትላለህ?» ብዬ ሁሉንም ጠይቄ 'ይሳካል' አሉ። «እንግዲህ እናንተ ካመናችሁበት የማይሳካበት ምንም ምክንያት የለም አልኩኝ።» ዝርዝርን ተነጋገርንበት። አንዳንድ እነሱ ያላዩዋቸው የሚስተካከሉ ነገሮች ነበሩ። ለምሳሌ፣ የአየር ወለዱን ሚና እነሱ አልተመለከቱትም ነበር። አየር ወለዱ በፍጥነት በፓራጅት ወርዶ ድንገተኛ ውጊያ በማድረግ ለዋናው ሠራዊት መንገድ የሚከፍትበትን ሁኔታ አላዘጋጀም። ከዚያ ይልቅ በተጠባባቂነት ቁጭ አድርገውት በማንኛውም ጊዜ ድንገት ለሚደርስ ነገር በተወርዋሪነት እንዲደርስ ብቻ ነው እንጂ ለመጀመሪያ ድል ከፋችነት መጠቀም እንደሚችል አላ ሰበሰቡትም ነበር። ይህን ብቻ ከማሻሻሌ በስተቀር የተቀረውን ዕቅዳቸውን አንዳለ ተቀብዬ ተሰማማን። እኔ ወደአዲስ አበባ ተመለስኩ። 'እሱ ጣልቃ ይገባብናል' ለሚሉት እንግዲህ ሜዳውም ይሄው፣ ፈረሱም ይሄው ማለቴ ነው። ደግሞ እስከዛሬ ሁሉንም ጦርነት እኔ የመራሁት ስለሆነ የነሱን የጦር መሪነት የማሳካት ይመስላል። ራሳቸው እንደፈ ሰጉ ያድርጉት ብዬ ነው።

ለዚህ ምክንያት የሆነኝ ደግሞ አንድ ዓለማየሁ ወልዴ የሚባል የደህንነት ኩሎኔል እዚያው አብርክቸው ሆኖ የሚሉትን ይሰማል። ካርታ ሲጫወቱ፣ ብርጭቆ ሲጨብጡ የሚናገሩትን ያዳምጣል። ይመ ጣና 'ጌታዬ፣ እስቲ ይህንን ተውላቸው። ራሳቸው አዘጋጅተውታል። ራሳቸው ይምሩት። ያው ያዕድቅልን ነው የሚሉት። ባታዕድቅላቸው ደግሞ እሱ የሚለውን ካልሆነ እኛ የምንለውን አይሰማም ስለሚሉ ጥሩ ነው ብለህ ድጋፍ ሰጣቸው' አለኝ። «አንዴ የኔ መኖር ችግር አለው ማለት ነው?» ስል፣ 'የለም ሁልጊዜ እነሱን ድንክ አድርገህ ለሁሉ ነገር አንተ ከጫዳት የምታገኝበት ነው የሚመስላቸው። ስለዚህ ይህንን ተውላቸው' ይለኛል። ተመለስኩ። ጦርነቱ ተጀመረ።

አጀማመሩ ጥሩ ነበር። መሣሪያውም፣ ምኑም ሁሉ ነገር በገፍ ቀርቧል። በውነቱ ለድልም ተቃርበው ነበር። የመጨረሻው ውጤቱ ግን እንዳልሆነ ሆነ።

በወታደራዊ ሳይንስ መሠረት ጦርነት ሲጀመር ሠራዊት ይዘ ጋጃል። መጀመሪያ ዕቅድ ይወጣል። በዚያ መሠረት «እከሌ በዚህ ትሠለፋለህ። እከሌ በዚያ ትሠለፋለህ። መነሻ ይህ ነው፤ ግብህ ያ ይሆናል» የሚለው ነገር ሁሉ በካርታም፣ በመሬትም ላይ ይዘጋጃል። ይህ አንድ ነገር ነው። ከዚያ በኋላ የመጀመሪያዋ ጥይት ተተኩሳ ፍልሚያው ይጀመራል። ከዚያ በኋላ በጦርነቱ ሂደት ውስጥ ነገሮች በፍጥነት ይለዋወጣሉ። ቦታው ይለወጣል። የመሣሪያው ዓይነት ይለወጣል። አንዱ ጦር እንደታሰበው ሳይሆን ቀርቶ ያፈገፍጋል። ሌላው ቀንቶት ይሄዳል። አንዱ ይከበባል ወይ ይቆረጣል። በዚህን ጊዜ እንግዲህ ወዲያውኑ ሁኔታውን ቃኝቶ ፈጣን አርምጃ መውሰድ ነው የሚያስፈልገው። ይህን ጊዜ ነው ትልቁ የጦር አመራር መው ሰድ ነው የሚያስፈልገው። ይህን ጊዜ ነው ትልቁ የጦር አመራር ጥበብና ችሎታ የሚታየው። የአንድ የጦር መሪ ችሎታና ብቃት የሚ ለካው ያንን ተለዋጭ ሁኔታ ፈጥኖ ተቆጣጥሮ ሌላ መፍትሔ በማም ጣት ችግሩን መፍታት ሲችል ነው። ተለዋጭን ሁኔታ ወዲያውኑ እየተከታተሉ በዚያው ባስፈላጊው መጠን ደግሞ የሚቀርበውን ተጠባ ባቂ ጦር የማምጣት ጉዳይ፣ በጊዜው መሰጠት ያለበትን ውሳኔ የመወ ሰን ጉዳይ፣ መሣሪያ ያስፈልግ እንደሆነ የማቅረብ ነገር፣ የሰው ኃይል እንደሆነ የማቅረብ ነገር፣ የመተባበርና የማረዳዳት ነገር ከሆነ ቶሎ ዕዝና ቁጥጥሩን የማጠናከር ነገር፣ ይህንን ተከታታይንና በጦርነቱ ሂደት ውስጥ የሚፈጠረውን ነገር በመፈጸሙ ላይ ጨርሶ ዜሮ ወጡ። ራይል አደረጉ።

የ የተሰለፈው ሠራዊት አጀማመሩ፣ መንፈሱ፣ ለድል መጓጓተ ምንም አያጠያይቅም። በዚያ ተሰማምተናል። የሚቀጥለውን ተከታታይ ሂደት የመቆጣጠር ግን ዝግጅት አልነበራቸውም። ዕቅድ አልነበራ ቸውም። ከዚያ በኋላ አዲስ አበባ መደወል ሆነ።

«ምነው?»

«ጦር አምጣ።»

«ተጠባባቂው ጦር የት ሄደ? ብረት ለበሱ የት ሄደ? ሜካናይዝዱ የት ሄደዱ ፓራትሩፕሩ የት ሄደ? ምን አደረጋችሁት?»

«ጦር አምጣ።»

ከምሥራቅም፣ ከየትም ከየትም ተሰብስቦ ተላከ።

«አሁንም ጦር ጨምር።»

«አንዴት ነው ነገሩ?»

«ናቅፋን ለመያዝ ትንሽ ቀርቶናል» አሉ። ናቅፋ ተያዘ ማለት ሁሉ ነገር አለቀለት ባይባልም ለወንጌላው የመጨረሻው መጀመሪያ ሆነ ማለት ነው። ምክንያቱም ናቅፋ የወንጌላ ዋና የዕዝ ማዕከል ነው። የመሬቱ አቀማመጥ አስቸጋሪ ነው። እሱን የያዘ ያንን አካባቢ በሙሉ

ተቆጣጠረ ማለት ነው። የኛዎቹ እዚያ ገብተው ድልም፣ ምርኮም አግኝተው ወንበደው ወደመሸሹ አካባቢ ሲደርስ ባንድ በኩል የገባውን የኛን አንድ ጦር ክፋኛ ገትረው ሲመቱት ተፍረከረከ። ብዙ ቦታ ቶሎ ብሎ ተጨማሪ ጦር አልገባም። እና ያ ጦር ሲገንገድ እሱን እየተከተለ ለድል የተቃረበውን ጦርና ሌላውን ሠራዊት ፍርስርሱን አወጡት።

ከዚያ መልስ ስብሰባ ተቀመጥን።

«አሁ? ታዲያሰ?» አልኳቸው። «ከሁለት አንዱም ግብ አልተሳካላችሁም። ወይ የመሬት መሸሻል የለም። ቀድሞ ከነበርንበት አስለቅቆ አዲስ ቦታ መያዝ የለም። ያ ካልሆነላችሁ ደግሞ በወንበዴ ላይ ኃይለኛ በትር ማሳረፍ መቻልም የለም። ብዙ በማቀሰል፣ ብዙ በመግደል ወንበዴውን የሚያሳምመው ምት መምታትም አንድ ነገር ነው። እንደማየው የሞታችሁትም የቆሰላችሁትም እናንተ ናችሁ። እንዴት ነው ነገሩ?»።

መልስ የለም።

መጨረሻ ላይ መናገር ሲጀምሩ ካቀረቧቸው ተልካሻ ምክንያቶች አንዱ ትዝ ይለኛል። «ወታደሩ ፊዚካል ብቃት አልነበረውም። በመከላከያ ወረዳ ውስጥ በሰውን እየበላ ቁጭ ብሎ የከረመውን ወታደር ተነስተህ ሂድ ስንለው አልቻለም። የሰውነት ድክመት ነበር።»

«አሁን ይህ ምክንያት ነው? ከሆነስ ለምን አልታሰበበትም? ያንን በመሰለ አስቸጋሪ ቦታ ላይ ለውጊያ የተዘጋጀ ወታደር ምን ያህል ጥንካሬ አለው? የሚለውን በዓይን እንኳን ቃኝቶ መገመት አይቻልም? ለመሆኑ ከናንተ ከጄኔራሎቹ ጀምሮ እታች እስካሉት መሥመራዊ መኩንኖች ድረስ የወታደሮቹ አቅም ምን ያህል ነው? ያንን ጋራ ይወጡልኛል ወይ? ይህን ቁልቁለት ይወርዱልኛል ወይ? ብሎ የሚጠይቅ ጠፍቶ ነው ይህን ስበብ ብላችሁ የምታቀርቡት?»

ይህን ጊዜ ጄኔራል ፋንታ በላይ ጎኔ የአየር ኃይል መኩንን ነኝ። በእግረኛ ውጊያ ውስጥ ከናንተ የምማር እንጂ የምነግራችሁ ነገር የለም። ነገር ግን በዝግጅታችን ጊዜ ትንሽ የተሳሳትን ይመስለኛል። ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ የሚፈጠሩ አስገዳጅ ሁኔታዎችን ብዙ ትኩረት አልሰጠናቸውም። ሁላችንም ለድል በመቻካላችንና ለዚያም ያለን ብቃት አስተማማኝ ነው ብለን ስላሰብን ነገሮች እንዳቀድነው ባይሄዱ ምን ማድረግ አለብን? የሚለውን አላተኮርንበትም። ግምታችን ትክክል አልነበረም። ለዚህ ጦርነት በቂ ነው ብለን የመደብነው ጦር ብዛት በቂ አልነበረም። ወይም ያለአግባብ አስጨርሰነዋል ማለት ነው ብሎ ሲናገር ብዙዎቹ ገላጠሙት።

ታዲያ ምንድነው የሚሻለው? ከሰብየት እንደሆነ ሌላ እርዳታ ለመጠየቅ እንዲህ ቶሎ የሚሆን አይደለም። ገና ተቆይቶ ... ገና ነው። በጣም ነው ልቤ በኃዘን የተሰበረው።

«አሁን ደግሞ ያለው ቦታ እንዳይወሰድብን የነቃ መከላከል ይደረግ። ጦሩ በተወሰነ ደረጃ በትንሽ በትንሹ እየተዋጋ በየቀጠናው እየተረዳዳ ለጠላት ፋታ ሳይሰጥ ጨርሶ ተሸንፈን ነገሩን የተውነው እንዳይመስል ቦታችንን እንጠብቅ» አልኳቸው። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ነው በየራት ግብዣው፣ በየመጠጥ ቤቱ እየተገናኙ ዳለታውን የተያያዙት። «ሠላማዊ መፍትሔ፣ መፈንቅለ መንግሥት» የሚሉአቸው ነገሮች ያህ ነው ከአረቁ ጋራ የተጠነሱት።

ገነት - ከዚያ በጎሳ ስፋይት ላይ የደረሰው ሽንፈት ስራት የቆይታ ሠራዊት ውድቀት በዋነኝነት ከሚጠቀሱት ምክንያቶች ስንዳ ሲሆን እርስዎ ገንዘብን መደምሰስ በጣም አቃሰው ሲናገሩ ተደምጠዋል። የቦታውን ወታደራዊ ጠቀሜታ ካስመረዳት ነው ወይስ ...?

መንግሥቱ - የአፋቤትን ስትራቴጂካዊ ጠቃሚነት በሚገባ አውቃለሁ። አፋቤት አማካኝ ሆኖ ወደ ብዙ ቦታዎች መሸጋገሪያ በራችን ነበር። በስተደቡብ ሲል ወደደጋማው የኤርትራ ክፍል፣ ማለትም ወደ አቆርዳት፣ ከረን፣ ጋሽና ስቲት አውራጃዎች እንዲሁም በስተሰሜን ወደ አልጌና እና ናቅፋ ለመሸጋገር ቁልፍ ቦታ ነበር። የቦታው ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ታውቆ ያንን የመሰለ ጦር የተቀመጠበትና ብዙ ደም የፈሰሰበት ነው።

ያ ቦታ ሲደመስስ አልተገዳንም ለማለት ሳይሆን አንዴ ከተወሰደ በኋላ በቃ ተይዟል። እዚያ ላይ ሲያለቅሱ መክረም አያስፈልገንም ለማለት ነው። እኔ በይፋ በምናገርበት ጊዜ የጦሩን ሞራል መጠበቅ አለብኝ። «አፋቤት ተያዘ ብላችሁ ላለፈ ነገር አትፀፁ። በፊት ሰውም አልነበረበት። ፀንበዴዎቹም ቢሆኑ እዚያ ገብተው አልማዝ ቆፍረው አያወጡበትም። ዋናው ነገር ለወደፊቱ ጠንክሮ ተዋግቶ መልሶ መያዝ ይቻላል። ከዚህ በፊት ከረን ተይዞብን አስመልሰናል። በርቱ!» ማለት ነው የፈለግሁት እንጂ ጠቃሚነቱ ሳይገባኝ ቀርቶ ወይም ሽንፈታችንን ለማቃለል አይደለም።

ከዚያም ሌላ ፍፁም እንዳለቀልንና እንደሞትን ተደርጎ በጠላት የፕሮፓጋንዳ መሣሪያዎችና ከውጪም ባሉ የምዕራባውያን ዜና ማሰራጨዎች ሲራገብ ቆይቷል። ይህ ለጦሩ ሞራል ጥሩ አልነበረም። አፋቤት፣ አፋቤት እየተባለ በጣም ተጋኖ ይነገር ነበር። ልክ አንድ ትልቅ ከተማ እንደተያዘ ቢጤ ነው የተወራው። እውነቱን ለመናገር እዚያ ላይ ጦር ያሠፈርነው ለወታደራዊ ጠቀሜታው፣ በተለይም ውሃ ስለነበረበት ነው እንጂ ብዙ ሰው የሚኖርበት ከተማ አልነበረም። ሕዝቡ

ጥሎ ሂደ ጥቂት የፈራረሱ ቤቶች የሚገኙበት የወረዳ ከተማ ነበረ። እንደሚታወቀው ኤርትራ ውስጥ ትልቁ ችግር ውሃ ነው። ቦታው ከወዲያም ከወዲህም ተዳፋት ሆኖ መሐሉ ጎድጓዳ ሸጥ ስለሆነ በዝናብ ወቅት ከአካባቢው ተራሮች የሚወርደው ጎርፍ በመዝቀጥ እየተጠራ ቀመ የቆየ የክርሰ ምድር ውሃ አለ። ያ ሲቆፈር ንፁሕ ውሃ በመገኘቱ ለሠራዊቱ የውሃ ዕደላ አመቺ ሆነ።

እዚያ ላይ ላስታውስ የምፈልገው በግንቦት፣ 1981 መፈንቅለ መን ግሥት መከራ ላይ የተካፈሉት አብዛኛዎቹ ጄኔራሎች አፋቤት ላይ ሽንፈት የደረሱበትን ጊዜ በጠሩ ውስጥ ቁልፍ ያመራር ቦታዎች ላይ ነበሩ። ከቺፍ አፍ ስታፍ ጀምሮ የሁለተኛ አብዮታዊ ሠራዊት ዋና አዛዥ፣ የኮር አዛዦችና የፖለቲካ ኃላፊዎች ሁሉ ነበሩበት። አፋቤት ሲለቀቅ ከነዚህ ጄኔራሎች ጋር መሣሪያ መማዘዝ ቀረሽ ጥል ነው የተጣላነው።

ሠራዊቱ ለአገሩ ባለው ፍቅር በተዋጊነት ስሜቱና ባገኘው ልምድ የምንመካበት ሠራዊት ነበር። መጀመሪያ ላይ የጦሩ አመራር በአንድ ማዕከል የተማከለ ነበር። «ብሔራዊ አብዮታዊ የዘመቻ መምሪያ ማዕ ከል» በሚል መጠሪያ ይታወቃል። በመጀመሪያው አምስት ዓመት ሌላውን ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ጉዳይ የመሳሰለውን ለተለያዩ ክፍ ሎች፣ በተለይም አስተዳደሩን ለደርግ አባሎች ትተን በጣም ጥቂቶች ሆነን ሥራውን ጀመርን። እኔ የጦሩ ጠቅላይ አዛዥ ሆኜ ከተቀሩት ጓደኛ ጋር በመረዳዳት በምሥራቅ ግምባር በድራዳዋ፣ በቆሬ፣ በጅጅጋ፣ በሌሎችም ቦታዎች እስከመጨረሻው ነበርኩ። በመጀመሪያውም ጦር ነት ጠቅላይ ሠፈራን መቀሌና ጎንደር አድርጌ እየተዘዋወርኩኝ (ታምሜ ለ20 ቀናት ወደ ውጪ ከመሄዴ በስተቀር) በግምባር አስተባ ብራያለሁኝ። ጦሩን እዘውትራ በመጎብኘት ለጥሩ የጦር መሪዎችና ለሚያስገኙት ውጤት፣ ጀግና ወታደሮች ለሠሩት ጀብድ በገፅ ያለም ንም ቢርክራሲያዊ መጓተት የሚገባቸውን ማበረታቻ፣ ማዕረግም፣ ሹመትም፣ ሽልማትም በመስጠት በጣም በተደጋገፈና በተቀራረበ ሁኔታ ጦሩን አመራ ነበር። ከፍርሃትና ከማፈገፈግ ይልቅ ቀዳሚ ለመሆንና የድል ባለቤት ለመሆን የነበረው ሽሚያ የሚያስደንቅ ነበር። ዲሲፕሊኑ፣ ፍጥነቱ ድንቅ ነበር። በሐምሌ ጨለማ በክረምት ድጥና ማጥ በሚያስቸግርበት፣ ወንበዴ የኢትዮጵያ ጦር በምንም ያጠቃናል ብሎ ባላሰበበት ጊዜ ነው መረብንና ጋሽን የተሻገረው። ጎርፍ፣ ማጥ ሳያግደው ያንን አስደንጋጭ ድል የተጎናፀፍነው። በሶማሌ ጦር ላይ ድል ከተቀዳጀን በኋላ በ10 ኪሎ ሜትር ቀለበት ውስጥ የተከበበችውን

የአሥመራ ከተማ እስለቅቀን፣ በአራት ወራት ውስጥ ነው ወንበዴ ምቹን ጠራርገን ያባረርናቸው።

ከዚህ በኋላ ነው እንግዲህ ነገሩን እቃለን በማየታችን ስህተት የሠራነው። ሽንፈታችን ከዚህ ይጀምራል። የመጨረሻው ወንበዴ በፍ ፁም መደምሰስና መጥፋቱን ሳናረጋግጥ ግፊታችንን በማጠንከር ፋንታ አላላን። ትንሽ ተዘናጋን። አብረውኝ የነበሩት ጓደኛ ልምዳቸ ውም፣ ብቃታቸውም በቂ ነው። የተቀረውን መሥራት አይላናቸውም በማለት ፊታችንን ወደ ኢኮኖሚው ግንባታ አዞርን። በዚህ ምክንያት በወንበዴ ላይ የነበረው ግፊት በመቀነሱ፣ ምናልባትም በኋላ ለደረሰው ሽንፈት አስተዋፅዖ ሳያደርግ አልቀረም። እንደነበረ ቢቀጥል ኖሮ ዛሬ ውጤቱ ሌላ በሆነ ነበር።

በኤርትራ የመሬቱ አስቸጋሪነት፣ የወንበዴው ከምጥሌክስነት ችግሩን ተደራራቢ ቢያደርገውም፣ ሠራዊቱ በቀላሉ አልተፈታም። በማያውቀው መሬት በዚያ አስቸጋሪ ሁኔታ 17 ዓመት ገትሮ ይሂ ቸዋል። እኛ መደበኛ ውጊያ ስንዋጋ እነሱ በጎራላነት ሲወጉን አብዮቱ በፈነዳ በመጀመሪያው ወራቶች በነበረው ምስቅልቅል ወቅት አሸንፈው አሥመራ መግባት ነበረባቸው። በወታደራዊ ሳይንስ መደበኛ ጦር ከጉ ሬላ ጋር ለመዋጋት በኃይል ሚዛን በኩል አነስተኛው 10 መደበኛ ለ1 ጎራላ ሲሆን፣ ከፍተኛ ጦር ያላቸውና የተቻላቸው ከ15-20 መደበኛ ለአንድ ጎራላ ይመድባሉ። ከዚህ ጋር በዘመኑ የቴክኖሎጂ መሣሪያ የላቁት አሜሪካና ሶቭየት በቤትናምና በአፍጋኒስታን የደረሱበትን ውጤት ብቻ መግለፁ ይበቃል። እኛ ግን 17 ዓመት መላ ታግለን በነሱ ጀግንነት ሳይሆን በራሳችን ድክመት ወደቅን።

አንዳንዶቹን ልጥቀስ። ሠራዊቱ የመዋጋት ፍላጎት እያለው ለረ ጅም ጊዜ በምሽግ ተቀምጦ ይቆያል። ይሄ ለአንድ ተዋጊ ጦር ጥሩ አይደለም። የመንፈስ መላሽቅ፣ የሞራል መውደቅ፣ የአካል ድክመትን ያስከትላል። ምሽግ ውስጥ ብዙ ጊዜ ተቀምጦ የቆየን ወታደር ነዚህ ተነስተህ ተራራ ውጣ፣ ሩጥ ተንደርደር፣ አሳድ፣ አባር፣ ቢሉት የማ ይሆን ነገር ነው። ሌሎች ምክንያቶችም አሉ። የአገሪቱም ኢኮኖሚ ግምት ውስጥ መግባት አለበት። ያን ያህል ሠራዊት ያለ ውጊያ ቁጭ ብሎ ምንም ካላደረገ ምን ዋጋ አለው? ከአዛዦች በግፊት እንጂ በራሳ ቸው አነሳሽነት ማጥቃት የሚሰነዘሩ በጣም ጥቂቶች ነበሩ። ትዝ ይለኛል አንድ የራሽያ ጄኔራል እናንተኮ በሦስት ክፍለ ጦር ብቻ ነው የምትቀጥት አለኝ። «አንዴት? ምን ማለትህ ነው?» ብለው፣ '18ኛ

ተራራው ክፍለ ጦር፣ አንበሳው ሦስተኛ ክፍለ ጦርና አየር ወለዱ ብቻ ናቸው የሚሞገጉት የሚል መልስ ሰጠኝ። ለሠራዊቱ አዛዦች ይህንኑ ነግራላቸዋለሁ። በሁለቱም አውደ ግምባሮች ካዲስ አበባ ሄደን ጎደለን የሚሉትን አሟልተን፣ ስምታቸውን ሰምተን ጠቅላላ ፕላንና እቅድ አውጥተን ካልሆነ በቀር ሌላ በራስ አነሳሽነት የሚሠራ ነገር የለም።

በየግንባርና በተለያዩ የጦር ክፍሎች ከሚደረጉ መቆራቆሮች፣ በተወሰኑ አከራካሪ መራቶች ላይ አንዴ እነሱ ሲቆጣጠሩ ሌላ ጊዜ እኛ እያሰለቀቅን ከሚደረጉ ውጊያዎች በስተቀር ዐውደ ውጊያዎች በሙሉ በመከላከያ አልተመሩም። ይህ እንግዲህ ጊዜውን ለማራዘምና ወንበዴን ለማጠናከር የራሱን አስተዋፅዖ አድርጓል።

የሠራዊቱ የተለያዩ አካላት መካከል መተባበር አልነበረም። አንድ ምሳሌ ልብጥሽ። ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን ሁለተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ኤርትራ ውስጥ ሲመራ፣ ጄኔራል ሙላቱ ነጋሽና ጓድ ለገሠ አስፋው ደግሞ ሦስተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ይመሩ ነበር። ይህ ሠራዊት ገና አዲስ የተቋቋመ ሲሆን፣ በትግራይ ወያኔን ለመቋቋም ያዋቀርነው ነው። እነኚህ ሁለት ያመራር አካሎች ለአንድ ሃገር፣ ለአንድ ሕዝብ የቆሙና ወንበዴውን ለመታገል ለአንድ ዓላማ የተሰ ሰፊ መሆናቸውን የተገነዘቡ አይመስልም። የትግራይ ዘመቻ እንዳልሆነ ሲሆንና ጉዳት ሲደርስ እነተስፋዬ የሚታያቸው ጄኔራል ሙላቱንና ለገሠ አስፋውን የሚያስወቅስ መሆኑን ብቻ ነው። የነለገሠ መነቀፍና መወቀስ ሲያስደስታቸው የሚያልቀው የኢትዮጵያ ልጅ፣ የሚወድ ቀው፣ የሚሰበረው ትዝ አይላቸውም መሰለኝ። በነለገሠ በኩል ውድ ቀት ሲደርስ ውሎ አድር ጉዳቱ ለነሱ ብቻ ሳይሆን ለመላ የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚለውን ነገር በዚያን ወቅት አርቆ ለማየት ተስኛቸው ነበር። ትግራይ ከመሐል አገር ተቆርጧል። እኛ ከወያኔ ጋር የምንዋጋው ወሎ ውስጥ ሆኗል። ወለጋ የምንገባበት መንገድ የለም። በዚህ ምክን ያት ትግራይ ለኤርትራ የአደላ መሥመር መሆኑ ቀርቶ በባሕር በምፅዋ በኩል ገብተን ነው ለሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊቱ ደሞዝ፣ ቀለብ፣ ስንቅና መሣሪያ የምናቀበለው። እንደገና በዚያው ውስጥ ተሸጋ ግረን ወደደቡብ መጥተን በኤርትራው ሠራዊት አጃቢነትና ትብብር ትግራይ ላለው ጦር ስንቅ ማቅረብ ተገደን ነበር። ሻዕቢያና ወያኔ ደግሞ አይተኙልንም። ተባብረው በዚያ የሚያልፍ የሚያገድመውን ወታደር አድፍጠው እየጠበቁ ይመቱታል። ኃይላችንን ማመንመን ብቻ ሳይሆን ትግራይ ያለው ጦር በምንም ዓይነት መንቀሳቀስ እንዳይችል

አድርገውታል። ሁለቱም የሚታገሉለት ዓላማ ለሁለቱም ጥቅም መሆ ኑን ስለተገነዘቡ በተገኘው መንገድ ሁሉ ይተባበራሉ።

እንግዲህ ሁሉንም ነገር ጨርሰው እንዳያቆሙት በማሰብ 10ኛ ውን ክፍለ ጦር እምጥተን በሰሜን ትግራይና በደቡብ ኤርትራ መካከል ያለውን መንገድ ዛላአንበሳ ላይ ዘግቶ እንዲጠብቅ አደረግን። ማለትም የአደላ መሥመር ክፍት ሆኖ እንዲቆይና ለትግራይ 104ኛ ኮር አለኝታ እንዲሆነው ነው ያስቀመጥነው። ተስፋዬ ገብረኪዳን ወይ ለለገሠ አስፋው ወይም ለጄኔራል ሙላቱ ሳያሳውቅ ወይም ደግሞ አዲስ አበባ ለመከላከያ ሚኒስቴር ሳይናገር ዝም ብሎ ይነሳና ምፅዋ ይወስደዋል። ሻዕቢያና ወያኔ ስንቅ ማቀበያው መሥመር ባይ መቅረቱ ብቻ ሳይሆን 104ኛውን ኮር ለመምታት መንገዱ ወለል ብሎ ተከፍቶ ላቸው አገኙት። ይህ አሁን ለተስፋዬ ጠፋቶት ነው?

ያኔ እኔ ኮሪያ ነበርኩኝ። ስመለስ «ለምንድነው እንደዚህ ያደረግ ሽው» አለዋለሁ። «በቅርብ በእጅ ሌላ ጦር ስላልነበረ ቶሎ ብዬ ክፍለ ጦርን አምጥቼ ባላገባው ኖሮ ወደቡ ሊያዝ ነበር። እንዲሁሲ ቢያዝ ነው የሚሻለው ወይስ ምፅዋ?» አለኝ። «እንደሱ አይደለም። አንተ እዚያ ሰፊ ሠራዊትና ብዙ ኮሮች አሉህ። ዱሮውንም ቢሆን ምፅዋንም ከረንገም ሌላውንም ክፍል የምትከላከልበት አቅምህ ተገምግሞቶ ነው ይህ ሁሉ የተሰጠህ። በስተደቡብ በኩል ደግሞ ጠላት እንዳያጠቃህ የትግራይ ጦር አጋርህ ሆኖ ጎንቦን የሚጠብቅልህ ነው። ላንድ ዓላማ ቆማችሁ፣ እጅ ለእጅ ተያይዛችሁ መሥራት ሲገባችሁ እንዴት እንዲህ ያለ ነገር ትሠራሉ? አንድ ክፍለ ጦር የዘጋውን በር ከፍተህ ስትሄድ «እንዲህ ያለ ችግር ስለገጠመኝ ይህን ጦር ወስጃለሁ» ብለህ እንዴት አትናገርም» አልኩት።

ይህን የሚያሠራቸው ሌላ አይደለም። መቀናጠት ነው። «በተስፋዬ በኩል ምንም ችግር የለም። ጥሩ መሪ ነው ይባላል። እነለገሠ ደግሞ አመቶር መስጠት ያልቻሉ፣ ችሎታ የሌላቸው ተብለው ይነቀፋሉ ማለት ነው። እነጄኔራል መርዕድም ይህንኑ ነበር የሚሠሩት። ጥሩ ነገር እንደሚገኝ ሲያውቁ የሚፈልጉት ክፍል ወይም ጓደኞቻቸው ስም እንዲገዙበት መንገዱን ያመቻቻሉ። የማይወዱት ሰው ሲሆን ደግሞ የሚቀረድበትን ሁኔታ፣ የሚወድቅበትን ጉድጓድ ያዘጋጃለታል። «ዝሆኖች ሲታገሉ ሣሮች ይጨፈሉታሉ» እንደሚባለው ሁለት የማይረቡ ጄኔራሎች አንዱ አንዱን ጠልፎ ለመጣል በሚያደርጉት ጥረት የሚሠ ዋው ጭቁኑ ወታደር ነው። በዚህ ዓይነት ትግራይን ከፍተው ለጠላት

ሰጡ። ትግራይ የተቀመጡት ኃላፊዎች ደግሞ ከመሐል አገር ጋር የሚያገናኛቸውን የእደላ መሥመራቸውን የትናየት ጥለው ሄደው ወንጌዴን እየተከተሉ ጭልጥ ብለው ወጥመዱ ውስጥ ይገቡለታል። ከመሐል አገር ጋር የነበረው ግንኙነታቸው በመቋረጡ ሠራዊታቸው ደቡብ ቀርቶ ለሱ ደግሞ በሰሜኑ ሠራዊት አማካኝነት ቀለብ እደላ ገባ።

ይሄ ሁሉ ያመራር ጉድለት ነው። ሠራዊቱ እንደሆነ 'ተዋጋ' ሲሉት፣ ይዋጋል። 'በዚህ ሂደት' ሲሉት ይሄዳል። ወስደው ውሃ ውስጥ የሚከቱት፣ ማጥ ውስጥ የሚያዳክሩት፣ ወንጌዴ ወጥመድ ውስጥ የሚ ያስገቡበት አመራሮቹ ናቸው። ይህን የሚያደርጉት ባለማወቅ ነው ወይ? አይደለም ነው መልሱ።

ውድቀታችንን የሚፈልጉት ብዙዎች ነበሩ። የኛ መኩንኖች እርስ በርሳቸው ሲራከቱ የነሱ ድክመት ከሚያፈልቀው ምንጭ ጠጥተው ለመርካት የሚሯሯሯጡ ብዙዎች ነበሩ። የነፃ መኩንኖች ንቅናቄ የሚባ ሰውን መጥቀስ ይቻላል። በሠራዊቱ ላይ የሚደርሰው ሽንፈት አገሪ ቱን ያዳክማታል። ውሉ አድርጎ የመንግሥቱ ኃይለማርያምን ውድ ቀት ያስከትላል ብለው ነበር የሚጠብቁት። እኔን በፖለቲካ ገዝግዝ ለመጣል አማራጩ አገሪቱን ማጥፋት ከሆነ ጠላቶቹ ላንድ አፍታ ወደጎላ አይሉም ነበር። ያደረጉትም ይህን ነው። ባፈሩም፣ በቅጥሉም ብለው እኔን ከዚያ ቦታ ለማጥፋት ነበር ጥረታቸው። በውስጥም፣ በውጪም ያሉት ጠላቶቹ እኔ ልጥፋ እንጂ ኢትዮጵያ ብትወድም ጉዳያቸው አልነበረም። እኔን የሚጎዳ ይሁን እንጂ ሦስት እና አራት ሺህ ወታደር አይደለም፣ አርባ ሺህ ወታደር ሲረገፍ ምንም አይመስላ ቸውም።

እኔ ብሞት፣ ብነሳ ምንድነው? አንድ ሰው አይደለሁም እንዴ? ዛሬ እነሱ ምን አገኙ? የት ናቸው ነው ጥያቄው። በተከበሩበት አገር፣ በክብር በተንግሳለሉበት ከተማ አይደለም እንዴ ወያኔ አሰልፎ በሴት ወታደር እየነዳ ወሀኒ ቤት ያስገባቸው? ባንድ ጡሩምባ ሲጠሩ እየተግ ተለተሉ ሄደው ነው እጃቸውን የሰጡት። ከበሬቱ ሲነገራቸው ቢሰሙ ኖሮ ይሄ ሁሉ አይመጣም ነበር። ላገራቸው መሆኑን ዘንግተውት፣ ለኔ ለግሌ የሚዋጉ ነበር የመሰላቸው።

ትግራይ ከእጃችን ወጥቶ ወያኔ ከተቆጣጠረው በጎላ በኤርትራና በመሐል አገር መካከል ያለው ግንኙነት በመቋረጡ እዚያ ያለው ጦራ ችን ተከበበ። በተቻለ መጠን የወንጌዴ መፈጠሪያ የሆነው ቆላው ክፍል

ባርካና ሳህል እንዲሁም ናቅፋ ከጃችን የወጡ እንደሆነ ብለን ያወጣ ነው ስትራቴጂ ነበረ። ይሄውም ሕዝብ በብዛት የሚኖርበት መገና ኛው፣ ፋብሪካዎች የሚገኙበትና የፖለቲካ ማዕከሉ ያለበት አሥመራ እንዲሁም ለኢኮኖሚው ዓይነተኛ አስተዋፅዖ የሚያደርገው የምፅዋ ወደብ ከደጋማው አካባቢ ጭምር በጠላት እንዳይያዝ መሟሟት የሚል ነበር። እነዚህ እጃችን እስካሉ ድረስ እንደገና አንሰራርተን የተ ቀረውን ክፍል የማስለቀቅ ዕድል ይኖረናል። በቅደም ተከተል ያስቀ መጥናቸው ከተሞች ከረን የተለቀቀ እንደሆነ አሥመራን፣ አሥመራ ከተያዘ ደግሞ የባሕር በሩ እንዳይያዝ ምፅዋን፣ የፈለገውን መሥዋዕ ትነት ክፍሉ ላለመልቀቅ ነበር። ኤርትራ ውስጥ ለመቆየት የምፅዋ መኖር ወላኝ ነው። አሥመራ ቢወድቅ እንኳን ምፅዋ ካለ እንደምንም ማንሰራራት ይቻላል። ይህን የመሰለ አጣብቂኝ ውስጥ የገባነው ትግራይ በመለቀቁ ነው። ትግራይ ክፍት ቢሆን ኖሮና ከኤርትራ ጋር ያለን ግንኙነት በዚህ ዓይነት ባይተገናኝ ኖሮ ምፅዋም ቢሆን ቢያዝ ይህን ያህል ፋይዳ አልነበረውም። ካለምፅዋ አይሆንም የተባለው የሰጥላይ ሩት ስለሆነ ብቻ ነው።

እኛ በጦር መሪነታችን ጄኔራሎች ነን። ለሥራው ብቃት ያለን ነን። መከላከያን መምራት ነበረብን። አሁን ደግሞ በቀጠና ተብሎ የፖ ሰቲካ ቢሮ አባል የሆነውን ተስፋዬ ገብረኪዳን በሰሜን አስቀምጠ ውታል። ለገሠ አስፋውን በትግራይ አስቀምጠውታል። ሠራዊቱን በተመለከተ የኛ አዲስ አበባ ያለው ሰዎች ሚና ምንድነው? እያለ ጄኔራል መርዕድ ብዙ ጊዜ ይናገራል። ማንም ከመመደቡ በፊት «ይሄ እኮ ፖለቲካዊ፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አንድነት ያላት ሃገር መገን ጠልን ከሚያራምዱ የህብረተሰብ ክፍሎች ጋር የምታደርገው ፍል ሚያ ስለሆነ ሙሉ በሙሉ አርሚውን ብቻ የሚመለከት አይደለም። ፖሊሱንም፣ ገበሬውንም፣ ሕዝባዊ ሠራዊቱንም፣ ባጠቃላይ ሕዝቡን አካቶ መታገልን ይጠይቃል» ስንል በዚህ ይስማማሉ። 'ለምሳሌ ወታደር ለመመልመል እኛን የሚያዳምጠን የለም። ካድሬዎቹ ከሌሉ፣ አስተዳዳሪዎቹ ከሌሉ፣ በነሱ ካልተረዳን በስተቀር ሕዝቡ ውስጥ ገብተን መመልመል አንችልም' ይላሉ። «ይሄ ሁሉ ችግር ስላለ ኤርት ራን በአንድ የተማከለ ዕዝ አድርገን ፖለቲካውንም፣ ማህበራዊውንም፣ ወታደራዊውንም አመራር አጣምሮ የሚመራ አስተዳደር ይቋቋም» ተባለ። ለዚህ ነው ተስፋዬ ገብረኪዳን የተሾመው።

በተመሳሳይ ሁኔታ ትግራይ ውስጥም ተመሳሳይ ችግር ሲፈጠር አስተዳደሩን በአንድ ማዋቀር ገድ ሆኖብናል። ሁለት ወይም ሦስት ሰው በኃላፊነት ሲቀመጥ እርስ በርስ መባላት ነው። አገሩ የሚጠቃው በአንድ ወንበዴ ነው። አካባቢው ያለበት ችግር አንድ ነው። ለችግሩ መፍትሔ ማምጣት ያለባቸው ሰዎች ግን ተከፋፍለው በየፊናቸው የተለያዩ ሥራ ነው የሚሠሩት። ስለዚህ ትግራይም ይማክል ሲባል ለገሠ አስፋው ተመደበ። እሱ እንግዲህ የፖለቲካውን ጉዳይ እንዲያማክል አስተባባሪ ሆኖ ነው የሄደው። የጦሩ አዛዥ ጄኔራል መላቱ ነጋሽ፣ ለገሠን ስለማይወዱት ብቻ እሱ የሚወድቅበትን መንገድ ሲጭሩ ነው የሚያድሩት።

ለሽንፈታችን ትልቁ ምክንያት ግን ከወንበዴ ጋር በመመሳጠር ይህ ነው የማይባል ጉዳት ያደረሱብን የወገን ጠላቶች ከህደት ነው። የራሳቸውን መንግሥትና ፓርቲ ለማፍረስ ባደረጉት ዱለታ ለወንበዴ ድልን በሳህን አድርገው አቅርበውለታል። ሠራዊቱን በውስጡ ሆነው እደንዝዘውታል። ቦታውን እየለቀቀ እንዲያፈገፍግ እያደረጉ ጠቃሚ የሆኑ ስትራቴጂክ ቦታዎችን ለወንበዴ እንዲያገለግሉ በተለያዩ ምክንያቶች እየተወሰዱ እንዲሄድ ትዕዛዝ ይሰጡ ነበር። እንዲሚረርና የተዋጊነት ስሜቱ እንዲዳክም፣ ሥርዓት እንዲጓደል አድርገዋል። ደሞዝ በሰዓቱ አይከፈለውም። ለሠራዊቱ ይደረግ የነበረውን እንክብካቤ ዛሬ በወያኔ በረት የታጎሩት ባለሥልጣናችም ሆኑ በሕይወት ያሉ የጦር አለቆች ያውቃሉ። የሲቪል፣ ኢኮኖሚውና አስተዳደሩ አመራር ላይ ከነበሩ ጓዶች ጋር ስብሰባ ስንቀመጥ ልክ እንደ ሁለት ወገን የተለያዩ ነገር ይዘን ነበር የምንከራከረው። እነሱ 'በዚች አገር አቅም ይህ ሁሉ ነገር፣ ይህ ሁሉ ገንዘብ ከየት ይመጣል? ኢኮኖሚውስ እንዴት ይሁን?' ሲሉ ይህንን የማልገነዘብ ሆኔ ሳይሆን «እናንተ የምትሉት ኢኮኖሚ የሚኖረው ኢትዮጵያ ስትኖር ነው። ይህንን ጦርነት እንደ ምንም ብለን እንወጣውና ከዚያ በኋላ ወደግምባታው ከሠራዊቱ ጭምር እንሄዳለን» እያልኩ ለሳምናቸው ነበር። የመንግሥቱ ጠቅላላ ተቋማት በውሃ ቢባል፣ በመገናኛ፣ በኮንስትራክሽን፣ ቢባል፣ በጤና፣ በስንቅና ትጥቅ አቅርቦት ቢባል፣ መቼም ሠራዊቱን ለመደገፍ አገሪቱ ነች የዘመተችው ማለት ይቻላል።

ይህ ሆኖ እያለ ሠራዊቱ በስንቅ አቅርቦት ይበደል ነበር። ስንቅ ግምባር ከደረሰ በኋላ ሳይቀር እየተመዘበረ፣ በደሞዝ ክፍያ፣ በልብስ፣ በተገኘው ሁሉ መንገድ ሠራዊቱን መነገጃ አድርገው ትርፍ ሲሰበሰቡ

ነበር። በጦር ሜዳ የረገፉት አብዛኛዎቹ የሠራዊቱ አባላት ወጣቶችና የራሳቸውን ቤትና ቤተሰብ ያላፈሩ በመሆናቸው የነሱን (የሙታኑን) ደሞዝ እንክት አድርገው ይበሉ ነበር። በጦርነት ጠፋ፣ ተቃጠለ በማለት የደሞዝ መክፈያ ሰነዱን በመሰወር በብዙ ሺህ የሚቆጠር ገንዘብ ወደ ኪሳቸው ከተዋል። በዚህ ዓይነት ቀስ በቀስ የተጀመረው ሙስና ሥር እየሰደደ መጥቶ ወደበኋላ ላይ በግልፅ እንደታየው አንዳንድ የጦር አለቆች ዛሬ አዲስ አበባ ውስጥ የገተሯቸው ቪላዎች ማሰረጃ ናቸው። በነሱ ደሞዝ የሚሠሩ አይደሉም። ለምሳሌ፣ በኩዴታው ተካፍሎ የነበረው (ወደኋላ እናነሳለን) የምድር ጦር አዛዥ ጄኔራል ኃይሉ ከመፈንቅለ መንግሥቱ በኋላ እስር ላይ በነበረበት ጊዜ ባለቤቱ በስንቅ እቅራረብ ላይ ከእስር ቤት ኃላፊዎች ጋር ትንሽ ግጭት በተፈጠረ ጊዜ 'ከተፈለገ እኮ እዚህ ላለው እስረኛ በሙሉ በየቀኑ ዶር ማቅረብ እችላለሁ' ብላ ስትናገር አንዱ፣ 'ምን ዶር ብቻ፣ ብትፈልገህ ሰንጋም ማቅረብ እንደምትችይ እናውቃለን' የሚል መልስ ሰጥቷል። እና ይህን የመሳሰለ ነገር አለ።

በከፍተኛ የአመራር ቦታ ላይ የነበርን ሰዎች ከሥራው ሸክምና በዛት የተነሣ፣ በአንድ በኩል ደግሞ 'እንዳይሰሙ' እየተባለ በሚጋረደው መጋረጃ ተከልለን ነበር ማለት ይቻላል። በበኩሉ ራሴ ጥሼና አስገድጄ በቦታው እየተገኘሁ ጦሩን ፊት ለፊት በማነጋገር ከማገኛቸው ተጨባጭ መረጃዎች ሌላ በአግባቡ የዕዝ ጠገገ ተገቢ የሆነ ሪፖርት የማግኘት ችግር ነበረብን። የሠራዊቱ አዛዦች 'ምን ያህል ጉዳት ደረሰ? ጠላት ምን ያህል መሣሪያ ማረከ?' የሚሉትን ነገሮች መናገር አይወዱም። ይህ ትልቅ ችግር ነበር። 'ይህን ያህል ያዝን፣ ማረከ? በማለት አጋነው ሲናገሩ በወገን ላይ የደረሰውን ጉዳት ግን የማሳወቅ ችግር አለ። እውነቱን ለመናገር ይህ በሻጥርና በክፋት የተደረገ አይመስለኝም። 'ተሸንፈናል፣ ጥቃት ደርሶብናል፣ በዚህ በኩል ተዳክመናል' ብሎ ማለትን እንደውርደት ስለሚቆጥሩት ነው። ታዲያ እኛ ከኋላ ላለው ስትራቴጂካዊ አቅድ ለምናወጣው የሠራዊቱን ብርታትና ድክመት በመገምገም ለምናደርገው መሰናዶ ትክክለኛው ሰዕል ስለሌለን ያስከተለው ጉዳት ቀላል አይደለም። ሁሉም ነገር በቁጥጥር ሥር እንዳለና በኛ የበላይነት ጦርነቱ እንደሚመራ የሚሰጠን መረጃ አላላች ነበር።

ከጋያላን መንግሥታት ለኛ ክፋኛ ጥላቻ የነበራቸው ተቃዋሚዎቻችን ምዕራባውያን፣ በተለይም አሜሪካኖች ነበሩ። ወደኋላ ላይ ሶቭየቶችም ከነሱ ጋር አብረው በኢትዮጵያ ላይ ሲነሱና የሚቀርብልን ድጋፍ ሲነጥፍ የብዙዎቹ ስሜት ተነካ። መደናገጥ ተፈጠረ። የውስጡም በርቦራ ተጣጧል። 'ለማን ነው የምትዋጋው? ለምንድነው የምትዋጋው? ይህን ያህል ተዋግተህ ምን ፋይዳ ተገኘ? የምንታገለው ለአንድ ግለሰብ ሥልጣን ነው' የሚለውን ቅስቀሳ ሁሉም ባይቀበሉም የተወሰኑትን ለመፈንቅለ መንግሥት እንዲነሳሱ አድርገዋል። ከዚህ በኋላ ደግሞ የተቀነባበረው ሻጥር ቀጠለ። ትግራይ ለምሳሌ በጦርነት አይደለም የተለቀቀው።

ገነት - እስከ ስለሱ ይንገራችሁ። ትግራይ ለምን ተለቀቀ?

መንግሥቱ - የትግራይ መለቀቅ ማለት የወታደራዊ ሽንፈታችን መደመደሚያ ማለት ነው። ኤርትራ ውስጥ የነበረው ሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊታችን ያለምንም ማጋነን በብዛቱም፣ በትጥቁም ለሌላ ሠላሣ ዓመት ወንበዴን ቢዋጋ በምንም ዓይነት ሊሸነፍ አይችልም ነበር። ወያኔን ፈጥሮ፣ እሱም በተራው አድጎና ጎልብቶ መሐል ኢትዮጵያን ከሰሜን ኢትዮጵያ የሚያገናኘውን መንገድ ለመዘጋትና ለማወክ ከተቻለ በኋላ ለኤርትራ ገንጣዮች የተፈጠረው አመቺ ሁኔታ ለሠራዊታችን በጣም አስቸጋሪ ነበር። ለኛም ለእደላ አቅርቦት ከባድ መሆኑ ትልቁ ችግር ነበር።

ቀደም ሲል በትግራይ ውስጥ ጦር አልነበረም። ግፍ ቢል ከአንድ ክፍለ ጦር በላይ ወታደር ኖሮን አያውቅም። መጀመሪያ ላይ እንዳ ውም ሠራዊት የሚባል አልነበረም። ምክንያቱም ትግራይ ይገነጠላል፤ ትግራይ ከኤርትራ ገንጣዮች ጋር ያብራል የሚል ሥጋት ጨርሶ አልነበረም። ካገሩ ተወላጆች፣ ጓደኞችም የሚቀርብልን ይህንኑ አስተሳሰባችንን የሚደግፍ ነበር። እኔ ራሴ በቦታው ተገኝቼ ያየሁት ሁኔታ 'ትግራይ ይከዳል' የሚለውን አስተሳሰብ የሚያንፀባርቅ አልነበረም። ሴቱ ተደራጅቶ ለቁስለኛ ባቅሙ ቤት ያፈራውን ፈትፍቶ፣ አጥሚቱን፣ ሰርቶ ሆስፒታል ቁስለኞችን ይመግብ ነበር። የቁስለኛ ልብስ አየወሰደ ያጥብ ነበር። ወጣቱ ከመሐል ሃገር ሄዶ ትግራኛ የማይችለውን ሠራዊት በትርጉም እየረዳ፣ መንገድ እየመራ ያደረገው ተሳትፎ ቀላል አልነበረም፤ በሕዝባዊ ሠራዊት ውስጥ ከሚደረገው ተሳትፎ ሌላ። ስለዚህ ትግራይን በወንበዴነት መገመት፤

ኢትዮጵያዊነቱንም መጠራጠር የሚያስችል ምንም ምክንያት አልነበረም። ወንበዴው በዚያ ሕዝብ ውስጥ ቦታ አግኝቶ ሰዉን አሳስቶ ለጥፋት ያነሳሳል የሚለውን ለማመን አስቸጋሪ ስለነበር እኛ በትግራይ ውስጥ ወታደራዊ ተፅዕኖ አላደረግንም።

ትግራይ እንደ አዲስ አበባ የምናየው አገራችን፣ ወንዞችን ነው። ይህ በወያኔ አሁን እንደሚወራው ጉራ፣ ከንቱ ወሬ ነው። «እንዲህ አድርገን፣ እንዲህ ፈጥረን፣ ታገለን፣ ሞተን፣ ወድቀን፣ ተነስተን» የሚባለውን ነገር ሌላ ሰው ቢያውራ ምንም አይደል። ወያኔ ሲያውራ ግን በጣም እደነቃለሁ። 'የትግራይን ሕዝብ ፈጁት። በጦርነት ተቆላ፣ ተጎዳ' የሚባለው ሁሉ በፍፁም ውሸት ነው። በትግራይ ላይ ሠራዊታችን እልዘመተም። ቁምና ጥላቻም አልነበረም - በኤርትራም ቢሆን። ሠራዊቱ ከሕዝቡ የተጋባና የተዋለደ ነው። ከትግራይ የወጡ ጀግኖችና ከሁለቱም ግምባር ለኢትዮጵያ የተሰለፉ፣ የተዋደቁና የተሰዉዙ ዜጎች ቁጥር ከሌሎች ቢበዛ እንጂ አያንሰም።

ምናልባት ማለት የሚቻል ነገር ቢኖር፣ ወያኔ እያደገና እየተስፋፋ ሲሄድ ተገቢውን ትኩረት ያለመስጠታችን ነው። በኛ በኩል የዘር ልዩነት የሚባል ነገር ቦታ ስለሌለው በፓርቲያችንና በሥርዓተ መንግሥቱ መዋቅር ውስጥ የነበረው የትግራይ ተወላጅ ብዙ ነበር። 'ጅግ ለመሳ ነው። በስተመጨረሻ እንዳየነው የወንበዴ ሰላዮች ፓርቲያችን ውስጥ ገብተዋል። እኔ ቢሮ ውስጥ ሳይቀር ገብተዋል።

ገነት - ትግራይ የተለቀቀው ወታደራዊ አመራር ለመስጠት ብቁ ያልሆኑ ሰዎች በመመደብም ነው። ከነዚህም በግምባር ቀደምትነት ከሚጠቀሱት ስንደ ሰገሠ አስፋው ናቸው።

መንግሥቱ - መጀመሪያ ነገር ጓድ ሰገሠ እዚያ እንዴት እንደተመደበና ትግራይም በምን አካሄድ እንደተለቀቀ ብዙ ሰው ሐቁን የተረዳ አይመስለኝም።

ትግራይ የኤርትራ ተዋሳኝ በመሆኑ ወደኤርትራ መቃረቢያና የእደላ መሥመራችን እንደመሆኑ መጠን ያንን መልቀቅ ማለት ኤርትራን መልቀቅ ማለት ነው። የኤርትራ ተገንጣዮች ናቅፋን ለአንድ ሺህ ዓመት ይዘው ሊኖሩ ይችላሉ። በኤርትራ ቆላ፣ በሳህል ሺህ ዓመት ሊቀመጡ ይችላሉ። አልማዝ አይቆፍሩ፣ ነዳጅ አያወጡ። ምንም የሚያመጡት ነገር አልነበረም። ነገር ግን ትግራይ ወደሰሜን መንደርደሪያችን መሆኑን ያውቃሉ። ቤዛችን ነው። ኤርትራ ላለው

ሠራዊት የእደላ መሥመራችን ነው። ስለዚህ ትግራይን ከዘጉ ከጦርነቱ ግማሹን በድል ተወጡ ማለት ነው። በዚህ ምክንያት ሻዕቢያና ወያኔ ግምባር ገጥመው ሽራ እንዳሥላሴ ላይ በዘመተው ኮራችን ላይ ከበባ አደረጉ። በኛ በኩል የአመራር ስህተት ተፈጽሟል። በዚህ ላይ ሻጥር ነበረበት። ሻጥሩ እንዴት ነበር?

በመጀመሪያ ነገር የነሱ ሰዎች በመንግሥት መዋቅር ውስጥ በሠራዊቱ ውስጥ ገብተዋል። አሁን መለስ ብዬ ሳስበው የሚገርመኝ ነገር የከዱን ሰዎች ከጊዜ በኋላ ምናልባት ድጋፍ በማጣታቸውና በወንበዴ በመጋለጣቸው ተገደው የተፈጠረ ሁኔታ ነው ወይስ ያንን ያህል አስመሳዮችና አክተሮች ነበሩ? ይህንን ለማመን አሁንም ያስቸ ግረኛል።

ወገን የተባሉት ከላይ ያለው የመከላከያው አመራር አካላት ትግራይ ለነበሩት ለጓድ ለገሠ አስፋውና ለጄኔራል ሙላቱ ውድቀታቸውን የሚያፋጥኑ እንጂ ድጋፍ የሚሰጧቸው አልሆኑም። እነማኛቸው አመራሮቹ ሲባል፣ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ፣ ቺፍ አፍ ስታፍ ነው። ጄኔራል አበራ አበበ፣ የዘመቻ መኩንን ነው። ሁለቱም የግንቦት 81 መፈንቅለ መንግሥት ሙከራ ያደረገው ቡድን «የነፃ መኩንኖች ንቅናቄ» አመራር አባሎች ነበሩ። ሌሎችም አሉበት። እነጄኔራል ሙላቱ የዚህ ተቃራኒዎች ናቸው።

ለገሠ አስፋውን መቼም ዕጣና ዕድሉ ሆኖ ሁሉም አይወዱትም ነበር። የማዕከላዊ ኩሚኒቴና በፖለቲካ ቢሮ አባልነቱም ይጠሉታል። እሱ እንዲዋጋ ወይም ጦር እንዲመራ አይደለም እዚያ የተላከው። እኔ አይደለሁም የመረጥኩት። በፖለቲካ ቢሮ ለማካኝነት ነው የተመረጠው።

የኢትዮጵያ ፀሮች ተሰባስበው በትግራይ የአንድነት ግምባር መፍጠራቸውን ስንደርስበት እኛም በበኩላችን «የክልሉን ሕዝብ በሕብረትና በቅንጅት መምራት ያስፈልጋል። የሠራዊቱን ሞራልና የውጊያ ፈቃደኝነት ማቆየት ወሳኝ ነው። ለዚህም የማስተባበርና የመቀስቀስ ሥራ መሥራት አለብን። በቅርቡና ምንም ዓይነት ጥፋት ወይም ልማት ቢኖር ሳይደብቁን በቀጥታ መረጃ የሚሰጡን፣ ከዚህ የሚሰጠውን ድጋፍ የሚገፉ፣ ከዚያ ያለውን ችግር በግልፅ የሚነግሩን፣ ሕዝቡን የሚያስተባብሩ ሰዎች አስፈላጊ ናቸው» ብለን ለሥራው ጓድ ለገሠ ተመረጠ እንጂ እሱ ጦሩን እንዲያዋጋ አይደለም የተላከው። ቅድም እንዳልኩት የተመረጠው በፖለቲካ ቢሮው ነው። እነማን

ይሂዱ ሲባል በቀረበው ሊስት ውስጥ ጄኔራል ተስፋዬ፣ ጄኔራል ከፈለኝ ይብዛ፣ ጄኔራል አበበና ለገሠ አስፋው እንዲሁም ሌሎች ነበሩ ከነዚህ መሐል ተመርጦ ሄደ።

ጓድ ለገሠ አስፋው በአብዮቱ ፍንዳታ ጊዜ የበታች ሹም ነበር። በአብዮቱ ውስጥ ያሳየው ተሳትፎ በእውነቱ እጅግ የሚያስደንቅ ነው። ብዙዎቹ ጠላቶቹ እንደሚያስወፍቡት መሃይምም አይደለም። የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱን ያጠናቀቀ ሲሆን፣ ውጪ ሃገርም ሄዶ የመገናኛ ትምህርት ተምሯል። ጥሩ የሆነ ፀባይ አለው። ይህ ማለት ግን ድክመት የለውም ማለት አይደለም - እንደማንኛውም ሰው። ታዲያ እሱ በወታደራዊ እድገት ከፍተኛ ማዕረግ ባይኖረውም በፖለቲካ ሥራና በፕሮፓጋንዳው በኩል ችሎታ ስላለው የተራራቀ የህብረተሰብ ክፍል ቢኖር እንዲያስባስብና እንዲያስተባብር ነው የተመደበው።

የጦር መሪዎቹ፣ በተለይም በከፍተኛ የሠራዊት አመራር ደረጃ የውጊያ ችሎታ፣ ልምድና ብቃት ያላቸውን አሰባስበን ነበር። አብዛኛዎቹ የአካባቢው ተወላጆች የሆኑ፣ አገሩንም፣ ሕዝቡንም የሚያውቁ ነበሩ። እነሱን የሚመራው ዕዝና ስታፍ ብቃት ስለነበረው የለገሠ አስፋው ሚና ጦሩን መምራት ሳይሆን፣ ባጠቃላይ ማስተባበር ነበር። ጦሩን የሚመራው ደግሞ ሲኒየር የሆነ የማዕከላዊ ኩሚኒቴ አባል ጄኔራል ነው።

እነኚህ ሰዎች እንግዲህ ያለበላይ ተፅዕኖ በትግራይ ውስጥ ለየት ባለ ውጊያና ስልት ባጭር ጊዜ ውስጥ ወያኔን ለመደምሰስ ከፍተኛ ትጋት ነበራቸው። በእርግጥ ለድል ከመጓጓት የተነሳ የሚፈጠር ስህተት ለውድቀታ የራሱ የሆነ አስተዋፅዖ ሊኖረው ይችላል።

ሌሎቹ ግን ለለገሠ ውድቀት ሲጭሩ እንቅፋት አጥተው የሚያድሩ ነበሩ። ለገሠን መጥላት አንድ ነገር ነው። ኢትዮጵያን ማጋለጥ ግን ሌላ ነገር ነው። የለገሠ ውድቀት አንድ ነገር ነው። ትግራይን በጠላት ጽፎ እንድትወድቅ ማድረግ፣ የኢትዮጵያን ሠራዊት ማጥፋት ሌላ ነገር ነው። ከሻዕቢያና ከወያኔ ጋር በፈጠሩት ግምባር ወያኔ የሚያገኘው ድል የነሱ እንደሆነ ነው ያሰቡት። ይህ ፍፁም ሊታመን የማይችል ግን እውን የሆነ ነገር ነው። ፍፁም መሠረታዊ ለውጥ ነው። ይህን ግብ ለመምታት ለለገሠ ውድቀት ሲቆፍሩላቸው ከረሙ።

እቅዳችን ተቀራራቢ የሆኑትን ክልሎች በዕዝ ማማከል፣ ለምሳሌ፣ ለሜን ምዕራብ ጎጃምንና ጎንደርን ባንድነት፣ ትግራይንና ወሎን በሰሜን፣ ምሥራቅ የአፋርን ክልል እንዳስፈላጊነቱ ባንድነት ማቀናጀት፣

ከጠሩ ክፍሎች ደግሞ የአየር ኃይሉንና የባህር ኃይሉን፣ የአካባቢውን ሚሊሺያና መደበኛውን፣ እነዚህን ሁሉ የማማከል ተግባር ነበር። ሦስተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ከሰሜን ሸዋ እስከ ወሎ ድረስ ለሚቀ ጥለው ውጊያ ለማቋቋም ነበር። ይህ ሁሉ በተግባር ተተርጉሟል። ከዚህ በላይ ደግሞ ለመጨረሻ ወታደራዊ ስትራቴጂ በባህር ዳር አካ ባቢ ስናዘጋጅ የነበረው ልዩ ሠራዊት፣ ልዩ ስልት፣ ልዩ ትጥቅ ነበር።

ይህን ሁሉ ካዘጋጀን በኋላ ከሰሜን በሽሬ በኩል የመጣው የሻዕ ቢያ መጠነ ሰፊ ሜካናይዘር ሠራዊት፣ ከደቡብ የተሰባሰበው መላው ወያኔ፣ የትግራይ ነዋሪ ሕዝብም ጭምር፣ ጠመንጃ ያለው ብቻ ሳይሆን ዘንዘና የያዘች ሴት ሳትቀር - እውነቱን ነው- በዚያ ጦር ላይ ተረባረ ቡበት።

እኔ በዚያን ጊዜ የሶቭየቶች ሁኔታና ዓለም አቀፋዊው አዝማሚያ በጣም አስግቶኝ ነበር። «የመከላከያ ኃይላችን በውጪ ድጋፍና ዕደላ ላይ የተመሠረተና የተደገፈ ስለሆነ ይህ እርዳታ ቢቋረጥ እጅ የመስ ጠት ያህል ነውና በተቻለ መጠን የተከፈለው ተከፍሎ፣ ተርበንም ተጠምተንም ቢሆን አስፈላጊ ከሆነ ጃኤታችንን፣ የለበስነውን ልብስ ሸጠን መረባረብ አለብን። ሠራዊታችን ይህን ስጦት፣ ይህን አድር ጉልኝ ብሎ አላስቸገረን። በቁርጠኝነት ከመዋጋት ሌላ። ሌላው ቢቀር ገድሎ የሚሞትበትን መሣሪያና ጥይት እንዴት እንገናገዋለን?» በማ ለት ኮሪያ ሄደ ነበር።

ስመሰስ ያንን ውድቀት ሰማሁ። ከዚያ በኋላ ያቀረቡት ሃሳብ፣ 'ያን የመሰለ ሠራዊት በዚህ ሁኔታ ሽንፈት ደርሶበት ትግራይ ውስጥ ማቆየት አሁንም ማስፈጀትና ተጨማሪ መሣሪያ ማስረከብ ነው። ከትግራይ እንደጣና ወልዲያና ሰሜን ሸዋ ላይ መልሰን በመቋቋም በአዲስና በተጠናከረ መልኩ ማጥቃት ይሻላል' የሚል ሁሉም የተሰማ መብትን አንድ የሆነ አቋም ይዘው ወደኔ መጥተው ይፈታተኑኛል።

ገነት - እንደገጣኝ እርስዎ የሚሉት በርሱም ትዕዛዝ ትገራይ ቢለቀቅም የጦር አለቆች ናቸው ማለት ነው ይህንን ያሳለቡዎት?

መንግሥቱ - እኔ ያልኩት ምንድነው «መቀሌ እንኳን ይሁን ለመከላከል አይመችም። አድዋና አክሱምም ለሻዕቢያ ካላቸው የቦታ ቅርበት የተነሳ ከእደላ መሥመራችን የራቁ በመሆናቸው ድጋፍ ለመ ስጠት የማያመች ሆኗል። ዱሮም ጦር አላስቀመጥንባቸውም። እሱም ይሁን። ግን እንዴት አላማጣን የመሰለ ቦታ ይለቀቃል? እንዴት

እንደግራ ካሉ የመሳሰሉ ቦታዎች ይተዋሉ?» በሚል ብዙ ተከራካ ርኩ። 'እንግዲህ እምቢ ካልክ ያንተ ፋንታ ነው' አሉኝ። ከዚያ የሶ ቭየት አማካሪዎችን ሄደው ተማጥነው ከፍተኛ ሎቢ አደረጉብኝ። በዚህ ዓይነት ትግራይ እንዲለቀቅ ሆነ።

ሰሜን ሸዋና ወልዲያ ለሰሜንና ለምዕራብ ጎንደር፣ ለወሎና ለት ግራይ ባለው ቅርበትና የቦታው አቀማመጥ ካለው ስትራቴጂካዊ ጠቀ ሜታ እኳያ በተለዋጭነት የያዘነው ቦታ ነበር። ከየትም፣ ከየትም አሰባስቦን እዚያ ላይ ጦር ካከማቸን በኋላ ቀናት ሳይቆጠሩ ባጭር ጊዜ ውስጥ ያንንም ጥለውት መጡ። ይህ ለመፈንቅለ መንግሥቱ እንዲረ ዳቸው ሠራዊቱ ብሶት እንዲበዛበትና እንዲፍረከረክ ሆን ተብሎ የተ ፈጠረ የሚያስገርምና የሚያስደንቅ ሁኔታ ነበር።

ገነት - ሠራዊቱ በመሰራት ጋይሎ አይዋጋም ነበር። የተወሰነ ክፍል ብቻ ነበር የሚዋጋው። የተረፈው አስፈላጊ ባልሆነ ጥበቃ ላይ ይሠማራ ነበር። የመብረት ምሰሶና ትንንሹን ደዕደይ ሁሉ ሲጠብቅ ነው የሚውለው።

መንግሥቱ - ታዲያ ወንበዴ መጥቶ ያፍርሰው? አላዋቂዎች ጥቃቅን የሚመስሏቸው ነገሮች በወታደራዊ አሠራር እጅግ አስፈላጊ ናቸው። ድልድይና የመብራት ምሰሶ እኮ ወንበዴው በጣም የሚያተ ኩርባቸው ዓላማዎች ናቸው። ድልድዩን ካልጠበቅን አንድ ቀን አያሳ ድሩትም። በፈንጂ ደራሽን ያጠፋታል። የመብራት ዴፖዎችም ካል ተጠበቁ እንደዚያው ነው። መንገዱንም፣ ድልድዩንም እየጠበቅን ነው የምንዋጋው። ያለበለዚያ አንድ ድልድይ ሲፈረስ ጦርን በየት ልናሻ ገረው ነው? እዳር ሆኖ ወቀሳ ቀላል ነው። አሁን ለምሳሌ ያም ይነሳና 'በደንብ-የሰለጠነ ጦር የላችሁም። ወታደሩን በቁ ጊዜ ወስዳ ችሁ በሚገባ አሰልጥናችሁ ወደ ግምባር አተልኩትም' ይላል። እኔም በደንብ ልልጥጂ ወታደራዊ ዕውቀቱ፣ ያካል ብቃቱ የፈረጠመ ሠራ ዊት እንዲኖረን እፈልግ ነበር። ግን እውነታው ምንድነው? ጦር ማሰልጠኛ ይገባል። ስድስት ወር ሳይሰለጥን አዛዦች 'የጦር ያለህ፣ ላኩልን፣ ቶሎ ላኩልን' ይሉናል። «እረ ገና አልሰለጠነም» ሲባሉ፣ 'ግድ የለም እኛ እዚህ እናሰለጥነዋለን። እናንተ ብቻ ላኩልን' ይባላል። ጠዋት ማታ 'ጦር፣ ጦር፣ ጦር ላኩ!' ነው።

ተዋጊው የተወሰነ ነው ይባላል። መቼም ራሽያኖቹ ንግግራቸው እንደ እሳት ይፋጃል። 'በእስራኤልና ግብፅ ጦርነት ጊዜ አረቦቹ

እንዳደረገት እናንተም የምንሰጣችሁን መሣሪያ እንዳለ እየወሰዳችሁ ለጠላት ነው የምታስረክቡት ይሉናል። በራሳቸው ግምገማ ደረሰን በት እንደሚሉት የሚዋጋው ያየር ወለዱ ክፍለ ጦር፣ 18ኛ ተራራ ክፍለ ጦርና ሦስተኛ ክፍለ ጦር ብቻ ነው። 'ይሄን ለውጣችሁ በሙሉ አቅማችሁ መዋጋት ካልቻላችሁ ውጤታማ አትሆኑም' ብለ ውናል። ይህንን ግልፅ አድርጎ የነገረኝ ራሱ አንድራ ግርግር ነው።

ለማጠቃለል የጦሩ ድክመቶች ከሚባሉት መካከል ለውታደሩ ተለዋዋጭ ትዕዛዝ እየተሰጠው አንድ ቦታ ተመድቦ ሳይቆይ ወደሌላ ቦታ ስለሚቀየር አለቃና አዛዥ ተለማምዶና ተዋውቆ መሥራት አልቻለም። ጦሩ ለሚመደብበት ቦታ ሁሌ ባይተዋር ነው ብለው የሚወቅሱ ሰዎች አጋጥመውኛል። የምንዋጋው የጎራላ ውጊያ ከሚያካሂድ ወንበዴ ጋር መሆኑን ዘንግተውት እንደሆነ አላውቅም። በዚህ ዓይነት ውጊያ ከፍተኛ የሆነ በፍጥነት የመንቀሳቀስ ጥበብ ያስፈልጋል። ጎራላ ያለማድረግ እየተነቃነቀ የሚመታ ነው። ሠራዊቱ አንድ ቦታ ታሸጎ እንዲቀመጥ ነው የተፈለገው? እንዳውም እኛን ያስጠቃን በፍጥነት ካንዱ ነጥብ ወደ ሌላው ያለመንቀሳቀሳችን ነው።

ሌላው ሙስና ነው። እውነቱን ለመናገር በሠራዊቱ ውስጥ የነበረው ሙስና በጣም የተወሰነ ነበር። በአንጻራዊነት ሲታይ ይህን ያህል የጎላ አልነበረም። እስከነጭራሹ የለም ብሎ ለማስተባበልም አይደለም። ሙስና ነበረ። እሱም ወደመጨረሻው አካባቢ ነው እየባሰበት የመጣው። የሚመዘበረውም የለውም። ወታደሩ ንግድ አያካሂድ። እርሻ የለው። ባጠቃላይ ጠመንጃ ይዞ ላገሩ ሲሞቱ ድንበሩ ሳይ የቆመ ሠራዊት ነው። ሃገሩን መዝባሪ ነው ሊባል አይችልም።

ነገር ግን ጦር ግምባር ከነበሩት የጦር አለቆች አንዳንዶቹ የሠሩት መሠሪ ተግባር አሌ ሊባል አይችልም። 'ይሄ ጦርንድ ተደመሰሰ። ይሄ ሻለቃ ተደመሰሰ' ይባላል። ያንን ለበላይ ሳያሳውቁ በዚያ ስም የሚመጣውን ደግሞ ሙልጭ አድርገው ይበላሉ። የሠራዊቱን ስንት የሠራዊቱን መሣሪያ ሽጠው ኪሳቸው ያደርጋሉ።

በአንድ ወቅት ነዳጅ በአውሮፕላን ሲላክ መጠኑ እንዲታወቅና ለኢንስፐክተሮች ለመቆጣጠር እንዲያመች ቀለም ቀቡና ላኩልን ተባለ። አዲስ አበባ ውስጥ የነዳጅ አጥረት ሆኖ ሕዝቡን በኮታና በራሽን ስናድል አሥመራ ውስጥ ያሉ ግለሰብ ባለ መኪናዎች 24 ሰዓት እንደልብ ይነዱ ነበር። ከዚያው ዞር ይደረግና ቤንዚን በጎማ እየተቀዳ ይሸጥ ነበር።

ገንት - በርሰዎ ገምት ለሠራዊቱ ውድቀት ከፍተኛ አስተዋፅዖ አደርገዎ የሚሉት ሸንፈት የደረሰው የት ነው?

መንግሥቱ - ለሠራዊቱ ውድቀት ከፍተኛ አስተዋፅዖ ያደረገው ሸንፈት የደረሰብን ምዕዋ ላይ ነው። የጦሩ አዛዦች ስትራቴጂያችን ምን እንደሆነ ጠንቅቀው ያውቃሉ። የበላይነቱን ብንይዝና ብናሸንፍ ከወታደራዊ ድሎቻችን ቅድሚያ የምንሰጣቸው ምን እንደሆኑ ቁጭ አድርገን በጽሑፍ ሰጥተናቸዋል። በጥናት ላይ ተመሥርቶ ነው። ብን ሸንፍም እንደዚያው ቅደም ተከተል አውጥተንለታል። ማለትም የእጭርና የረጂም ጊዜ ውጊያ ለማድረግ ቦታ መምረጥ ግድ ቢሆንበን ቆላውን እጅ ማድረግ እንዳለብን አምነንበታል።

ምንጊዜም ችግር የሚመጣው ከቆላው ነው። አብዛኛው የወንበዴው ማሰልጠኛ ሠፈር ያለው ሱዳን ውስጥ ነው። የትጥቅና የሰንቀ ዕደላ መሥመሩ የሚያልፈው በዚያ ነው። የሕዝቡ ማዕከሉ የሚገኘው ሱዳን ነው። ወደውጪ አገር መሸጋገሪያ፣ መንደርደሪያውም በዚያ ስኩል ነው። ከሱዳን የሚፈሰውን የወንበዴ ነገር ነው እኛ አፋቤት እዚያ እዘቅት ውስጥ ቁጭ ብለን ስንቀበል የኖርነው። ከአፋቤት በላይ ያለው የማኦ ሽለቆና የኖቅፋ ከፍተኛ መሬት በሙሉ ወንበዴ የሚተራ መሰበት ነው። እነሱን ከዚያ ጠራርጎ ለማውጣት ሁኔታው እስኪስተ ካከል ድረስ መጠበቅ ያስፈልጋል።

በዚያው አንጻር ደግሞ የወንበዴ ግብ አሥመራንና ምዕዋን መያዝ ስለሆነ ወደዚያ እንዳይመጣ በቆላውና በደጋው መካከል ያሉት መሬቶች ወሳኝነት ነበራቸው። ስለዚህ ጠላትን ከኖቅፋ፣ ከባርካና ከአቆርዳት አካባቢ ማስወጣት ያስፈልጋል። ይህ የማይቻል የሆነ እንደሆነ ደግሞ በምንም ሁኔታ ከቆላው ወደደጋው እንዳይሻገር መዘጋት ያስፈልጋል። ከረገን እንዳያልፍ አድርጎ ያንን የመጨረሻ የመከላከያ ሥፍራ ከማድረግ ሌላ አማራጭ አልነበረም። ይህ ያልሆነ እንደሆነ አሥመራ እንዳይያዝ ወደመከላከል ልንሄድ ነው። አሥመራ ቢያዝ ምዕዋ እንዳይያዝ የመጨረሻ መሚሟቻችን ይሆናል ማለት ነው። ምዕዋ ከተያዘ ሁሉም ነገር አለቀለት ማለት ነው። ከየብሉ አስወጥተው ባሕር ከወረወሩን በኋላ መመለስ የማይታሰብ ነገር ነው። ምዕዋ እስካለን ድረስ ራሱ ወንበዴው በዚያው በየብስና በሱዳን በኩል ከሚያገኘው ውስን ዕደላና አቅም ግምባታ በስተቀር ከውጪው ዓለም ዕርዳታ የሚያገኝበት መንገድ የለም። እኛ ደግሞ ባሕርን በቁጥጥራችን ሥር አድርገን ከመሐል አገር የሚያስፈልገንን እያቀረብን

የተነጠቅነውን ድል እንደገና ማስመለስ እንችላለን። ከምፅዋ ከውጣን ግን አለቀ ደቀቀ። ከኤርትራ መውጣት ማለት ነው። ስለዚህ «አንደኛ ከረን፣ ከረን ቢወድቅ አሥመራ፣ አሥመራ ከተያዘ ደግሞ ምፅዋን መልቀቅ የለብንም» ብለን ነው ያቀድነው። ይህንን ለአዛዦች አሳውቀናል።

የሚገርመው ነገር የመጨረሻ መከላከል ይደረግበታል ያልነው ምፅዋ በመጀመሪያ ተያዘና ቁጭ አለ። በቃ እዚያ ላይ አከተመ። ከዚያ በኋላ ሁሉም ነገር ተዘጋ። ለሠራዊታችን ስንቅ የምናቀብለው በአውሮፕላን ሆነ። እኛ አውሮፕላን ሠሪ አይደለንም። ወይም ነጻጅ ከደጃችን አንቀጻም። በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ለዚያ ሁሉ ሠራዊት፣ እዚያ ላለው ነዋሪ ሁሉ ከጨው፣ ከሰብር ጀምሮ ሁሉን ነገር በአውሮፕላን ማጓጓዝ ጀመርን። መሣሪያ ሆነ፣ ጥይት ሆነ ስንቅ በአውሮፕላን። የነበረን አልበቃ ብሎ ዓለም አቀፍ ጉዞዎችን እየሠረዘን በኢትዮጵያ አየር መንገድ ማጓጓዝ ገባን። ይህ አልበቃ ሲለን እየተከራየን ማመላለስ ጀመርን። ያኔ ነው ጦርነቱ ያለቀው።

ከዚያ በፊት ትልቅ ሽንፈት የደረሰብን ናቅፍና አፋቤት ሳይ ነበር። የኤርትራ ሰሜናዊ መሬት እንደሰንሰለት ተያይዘው እንደ ሻኛ በቆሙ ተራሮች የተሞላ ነው። በስተምሥራቅ ከቀይ ባሕር ጋር እየተዋሰነ በአልጌና አድርጎ እስከ ቃሮራ ሱዳን ጠረፍ ድረስ የሚሄደው አንዱ የናቅፋ ክንፍ ነው። በስተምዕራብ በከርከበት አቅጣጫ እንዲሁም በአቆርጻት በኩል ወደ በረሃውና ወደ ሱዳን የሚያስኬደው ነው። አካባቢው ሜዳማ ቢሆንም ዙሪያውን እንደሰንሰለት በተያያዙ ተራሮች የተከበበ ነው። ተራሮቹ በአርከን እያደጉ መጥተው ከሰማይ ጋር ሲገጥሙ የደረሱ መስለው አግጥጠው የቆሙ ናቸው። ካልተጠጉ በስተቀር ምንም ነገር ማየት አይቻልም። ወደዚያ ሲኬድ ያዘቀዘቃል። ወደ ላይ እየገፋ ይሄድና እዚያ ሲደርስ እንደገና ወደታች ቁልቁል ይወርዳል። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ነው ሱዳን ድንበር ሲደርስ ተራራው እየቀረ ሜዳ የሚገኘው።

በጄኔራል ቁምላቸው ደጀኔ ይታዘዝ የነበረው ጦር የሚገኘው በዚህ በኩል፣ ማለትም ከርከበት ግምባር ላይ ነው። ጄኔራል አበራ አበበ የነበረበት የአልጌና ግምባር ነው። አፋቤት ላይ ያለው ናደው ጦር ነው። በነዚህ መሐል ወደከረን በኩል መሳህሊት የሚባለው ያካለ ጉዛይ ከፍተኛ መሬት የደጋው መግቢያ በር ነው። እነዚህን ስናይ የትራያንግል መልክ ይዘው የተቀመጡ ስትራቴጂክ ቦታዎች ናቸው። በስተምዕራብ ከርከበት፣ በስተሰሜን አልጌና፣ ከዚያ ዝቅ ሲል አፋቤት፣ ከታች የመሳህሊት ግምባር ናቸው። እንግዲህ እነዚህ ግምባሮች አንዱ

ካንዱ በመተጋገዝ ጠላት በመሐል ቆርጦ እንዳይገባ ሰፍተው መያዝ ይጠበቅባቸዋል።

የወንበዴው ሠራዊት ጄኔራል ታሪኩ ላይኔን እያመሰገነ ከናደው ጦር እየከዱም ሆነ እየተማረኩ በሄዱ ሰዎች አማካኝነት ምስጢራችንን ጠቅላላ አውቆታል። መገናኛ ያለበትን፣ የዕዙ ሰንሠለት ያለበትን፣ ፈንጂዎች የተጠመዱበትን፣ መከላከያ ምሽጋችን ያለበትን፣ የጥይት ክምችታችን፣ ስንቃችንና ነጻጃችን ያለበትን፣ በሙሉ አውቆታል። ከኛ ከድተው የሄዱት ሰዎች ለወንበዴ ነግረዋል። ጭራሽ መንገድ እየመሩ ስተት አድርገው አመጧቸው። መጀመሪያ ዋናውን የዕዙን መምሪያ ከጀርባው ዞረው በመምታት ብትንትኑን አወጡት። ዕዙ ሲመታና ሠራዊቱን መምራትና ማዋጋት ሲሳነው ጦሩ ተተረጎመ። አንድ ጦር ቢሸነፍ እንኳን በወግ የሚደረግ ስልታዊ ማፈገፈግ እኮ አለ። ያ ጦር ግን ያለ ሥርዓትና ያለዕዝ እየተናደ ግልብጥ ብሎ ሲመጣ፣ ወንበዴ መንገዱን አስቀድሞ ቆርጦታል። እዚያ ተኝቶ እየጠበቀ የሚመጣውን መረሽን ሆነ። ውጊያ አይደለም ርሽና ነበር።

ሁሉ ነገር ድብልቅልቁ ወጥቷል። ግንኙነት የለ፣ ምን የለ። እርስ በርሱ የተሜረሰው የወገን ጦር ራሱ ቁጥሩ ቀላል አይደለም። መሪውና ተመሪው ተለያይቷል። ጄኔራል ውብቱ የሚባለው ተነስቶ ቧጊመል አመለጠ። እዚያ የነበሩ የሶቭየት አማካሪዎች ሲሸሹ ደክሟቸው ተያዙ። ተማረኩ።

ከአፋቤት በስተሰሜን በኩብኩብ በኩል አልፎ ወደቀኝ ሲል ከምጨዋ የሚባል ቦታ አለ። ከዚያ ተነስቶ ወደባሕሩ ለመድረስ ሩቅ አይደለም። ቡተራራ የተከበበ በር ነው። ቦታው አደገኛ በመሆኑ አንደኛው ተራራ ላይ በሚገባ የሰለጠነ ደምበኛ የኮማንዶ ጦር አስቀምጠናል። ወጣ ብሎ ወደ ባሕሩ አቅጣጫ ሜዳው ላይ ደግሞ ቡብረት ለበስ የተጠናከረ ጦር ነበረን። ይህ እንግዲህ የናደውን ቀኝ ክንፍ የሚጠበቅለት ነው። ይህንን ጦር አንስተው ግማሹን እዚህ፣ ግማሹን እዚያ በታችነው ዋናውን በር ክፍት አድርገው የናደውን ጀርባ ገልበው ሰጥተውታል። ስሕተት ብቻ ሳይሆን ክህደት ነው። መሣሪያችን፣ ስንቃችን፣ ምናችን የነበረው እዚያ ነበር። ሻዕቢያ የጥይት ተራራ ነው የተረከበው። የመሣሪያ ዓይነት ነው የሰጠው።

አፋቤት ላይ ያጋጠመን ካቅም በላይ በሆነ ምክንያት የደረሰ ሽንፈት አልነበረም። ከኛ ሠራዊት የበለጠ ወኔ ወይም ጀግንነት ያለው ጠላት ገጥሞን አይደለም። የረቀቀ ወታደራዊ ሳይንስና ስልት የሚጠይቅ አስቸጋሪ ጦርነት እንኳን አልነበረም። ማንኛውም ወታደር፣

ማንኛውም የጦር አለቃ የሚያውቀው ወታደራዊ ታክቲክ አለ። ጠላቱን ስገጥም መጀመሪያ ራሱን ጠብቄ ነው። ግራዩን መጠበቅ አለብኝ፣ ቀኝን መጠበቅ አለብኝ። ስንት ተማርን፣ ተመራመርን የሚሉት ቀርቶ፣ ይህን የማይረዳ ተራ ወታደር የለም። ይህን ካላደረግሁ ጎራ ጦርነት ነው መጥቶ ይቆርጠኛል። እናቱን ይመታኛል። ጠቅላላ ጦሩን የሚያንቀሳቅሰው እናቱ (ዕዙ) ከተመታ ያ ጦር አለቀለት ማለት ነው። እፋቤት ላይ የተፈጸመው ይህ ነው። ይህኛው እዚያ ላይ ይተኩሳል። ያኛው እዚህኛው ላይ ይተኩሳል። የተረፈውን ሻዕቢያ ይጠርጋል። በቃ። ሁሉም ነገር በዚህ ዓይነት አከተመለት።

እፋቤት ሲደመሰስ የተፈጠረው አሳሳቢ ሁኔታ ወንበዴ መሳህ ሊትንና አቆርዳትን የዘጋ እንደሆነ የሚለው ነው። ተሰነይ ላይ በሱዳን በኩል ሜዳማ ስለሆነ በዚያ የሚመጣውን ወንበዴ ለመመከት ያስቀ መጥነው ከሐረር የመጣ ሜካናይዘድ የታንክ ክፍለ ጦር አለ። አዛዥ ኩሎኔል መስፍን ይባላል። ጠላት የመሳህሊትን በር ቢዘጋ ሠራዊቱ ይቆረጣል። ነጻጅ፣ ቀለብ፣ ጥይት ካላገኘ ለወንበዴ አንዲት ጥይት መተኮስ እንኳን ሳያስፈልገው እጁን ይሰጣል ማለት ነው። ይህ ማለት ምዕራባዊ ኤርትራን በሙሉ አስረከብን ማለት ነው። ምፅዋ ካለው ኮርና ደጋው አካባቢ ካለው ሠራዊት በስተቀር ሌላ ምንም የለንም።

ስለዚህ በአቆርዳትና በመሳህሊት ጦር ለማጠናከርና ወንበዴ ወደ አሥመራ እንዳያልፍ ለመዘጋት ያሉትን እንበሳው ሦስተኛ ክፍለ ጦርንና አየር ወለድን አስመጣን። አቆርዳትና መሳህሊት ላይ ከፍተኛ ውጊያ ተደረገ። ከሱዳን አቅጣጫ ወንበዴው ድል አስክሮት ግልብጥ ብሎ መጥቶ ሜዳው ላይ ተመሰገመ። ተሰነይ ያለው ሜካናይዘዱ ክፍለ ጦር ሜዳው ይመቻቸዋል። እዚያ ሄዶ ወንበዴውን እንዲመታው ነበር የተፈለገው። ታንክ ፍጥነቱ እጅግም ስለሆነ በሰዓት ሰዓት ወይም ስምንት ኪሎ ሜትር ቢሄድ ነው። በቀን 30 ኪሎ ሜትር ቢጓዝ ቢያ ንስ በ24 ሰዓት ውስጥ ክፍለ ጦሩ እዚያ የታዘዘበት ቦታ ላይ መድረስ ነበረበት። ተሰነይ ላይ ታንካቸውን ገጥጠው ቁጭ ያሉት የኛ ጉዳቸው መቼ ኃይል ነው ተብሎ የተቀመጠውን ሠራዊት ይዘው በስድስተኛው ቀን ደረሱ። ነጻጅ የላቸው። ታንኩ ባትሪ የለው። ተሽከርካሪዎቹ ጎማ የላቸው። በቸርኪያቸው ነው የቆሙት። ጎማውን እየፈቱ አረቁና ጂን ለሚያመላልሱላቸው መኪናዎች ገጥመውት በኮንቮይ ሄደዋል። ተነሱ ሲባል፣ እንዴት ይንቀሳቀሱ? ጥይት የሚጭኑበት መኪና የለ። ታንካች ያለ ባትሪ ተቀምጠዋል። መኪናች ድንጋይ ተደግፈው ቆመዋል። ያ ጦር በስድስተኛው ቀን መጣ። «ምነው?» ሲባል፣ «ይህን ያህል ባትሪ፣

ይህን ያህል መለዋወጫ ዕቃ፣ ይህን ያህል ጎማ ያስፈልገኛል። እሱ እስ ኪሚላልኝ ነው» አለ። «በማንኛውም ጊዜ ድረስ ስትባል፣ ተወርውረህ መምጣት ያለብህ ጦር ጎማ ከራሺያ እስኪመጣልህ ትጠብቃለህ ማለት ነው? ይህንን አስቀድሞ አዘጋጅቶ መጠበቅ አይገባም? ከተነቃናቂ ጦር ይህ ይጠበቃል? እስካሁን ተራራ ላይ ሆኖ አጠገቡ በዘምቢል ቦምብ አስቀምጦ እየወረወረብን፣ ናዳ ድንጋይ እየለቀቀ ሲያላግጥብን የነበረው ወንበዴ እዚህ ሜዳ ላይ ሲገኝ ችላ ይባላል?» አልኩኝ።

በዚህን ጊዜ ውስጥ ጠላት በቂ ጊዜ አግኝቷል። ምሽጉን ቆፍሮ፣ ቦታ ይዞ፣ የጎደለውን አሟልቶ በደምብ ተዘጋጅቶ ይጠብቀናል። ታንኩ ቢሄድም ምንም ድንገተኝነት የለውም። ይህንን ሲያዩ የኛ አዛዦች፣ «በፊት ጦሩ በቶሎ ደርሶልን ቢሆን እርስዎ እንዳሉት ጠላት አግሩን በነቀለ ጊዜ መምታት እንችል ነበር። አሁንም ወንበዴውም የራሱን ታንክና መድፍ ቦታ አስይዞ ስለሚጠብቀን ወታደር ማስጨረስ ነው። ጦሩን ወስዶ ከከረን ፊት ለፊት ተክለዛን የሚባል ቦታ አለ። እዚያ ማስቀመጥ ነው» ይላሉ።

ይህን ሁሉ ነገር የማያደርጉት ለምንድነው? ነው ጥያቄው። የማ ይቻል ሆኖ ነው? አስቸጋሪ ሆኖ ነው? ወይስ የፖለቲካ ጉዳይ ነው? ከወንበዴው ጋር የራሳችን መኩንኖች እርቅ አድርገዋል። የተከሰ ማቆም ተዋውለዋል። የኛ ሠራዊት የሚመታበትን ሁኔታ እያመቻቹ ነበረ። ከትግራይ እንድንወጣ ተደርጓል። ወያኔን እየቀጣ የነበረው ሠራዊት ጥሎ እንዲሄድ ተደርጓል። እንደተባለውም ናደው ተንዷል። አለ የተባለ ሜካናይዘድ ጦራችን እንዳይንቀሳቀስ ሽባ አድርገውታል። አሁን ደግሞ አዲ ተክለዛን ወስደን ስናስቀምጠው ቆላውን በሙሉ ለወንበዴ አስረከብን። የመከላከያ ወረዳችን ከረን አካባቢ ሆነና ቁጭ አለ።

አሁንም ያ ሁሉ ቦታ ተወስዶ፣ ያ ሁሉ መሣሪያ፣ ያ ሁሉ ሠራዊት ጭገር ምንም ትምህርት አልተወሰደም። ጥንቃቄ የለም። ወንበዴ አይታ! አይታ በጊላ በኩል ዞራ ስታበቃ ምፅዋ ላይ ቁብ ልትል አስፈሰፈች። «ቶ...ሎ ብላችሁ ምፅዋ ሜዳ ነው። ሻዕቢያ የመጣችው ሮሜካ ይናዘድ ነው። ከረን ላይ ያለውን 18ኛውን ክፍለ ጦር፣ አየር ወለዱን ክፍለ ጦር፣ ሦስተኛውን ክፍለ ጦር፣ ሜካናይዘዱን ክፍለ ጦር አምጡና እዚህ ሜዳ ላይ እናንተም አጥራችሁ ጠብቁት» የሚል ትዕዛዝ ሰጠን። «አይ እነዚህን ጦሮች ማንቀሳቀስ እንችልም። አሁን ታንኮቹ ተበታተኑዋል። በፊት ሜካናይዘድ ሆኖ ተወርቀሪ በመሆን

በመቼ ኃይልነት ይሠራ የነበረው አሠራር ተቀየረ። ወዲህ ብረት ለበ ሶቹን፣ በዚያ በኩል ደግሞ ሌሎችን አሠማርተናል። ከረንን ክፍት አድርገን ደግሞ መተው አንችልም። ከሌላ በታ ተረጋግ ጦር ይምጣና ይዋጋ የሚል መልስ ሰጡ።

በዚያ በኩል የነበረው አዛዥ ጄኔራል ውብሸት ደሴ ነው። ጠላት ከፍተኛ ማጥቃት የሚያደርገው በከረን በኩል ነው ወይስ በምፅዋ? የሚለውን እንኳን በትክክል ማወቅ አልተቻለም። ወንበዴው ለማደ ናገር በሁለቱም ግንባር ጦርነት ሊከፍት ይችላል። ግን በሁለቱም በኩል ከፍተኛ ማጥቃት መሰንዘር አይችልም። ዋናው ጥቃት በምፅዋ እንደሚሆን የሚያመለክቱ ፍንጮች አሉ። ባሕርን ከያዙበንና ከዘገብን በጣም ከባድ ጉዳት ነው የሚሆንበን አልናቸው። አሁንም ያንን ሲጥሱ፣ ያንን ሲያነሱ ለወንበዴ ጊዜ ሰጡ። ምፅዋ ተያዘች።

ምፅዋንም ወንበዴ የተቆጣጠረው በከባድ ውጊያ አይደለም። የጦሩ አዛዦች እንደጄኔራል አሊ ሐጂ፣ እንደጄኔራል ጥላሁንና ሌሎችም ይሆኑና ሠራዊቱን ጎጂህን ስጥ! ብለው ወስደው በማስረከብ ወንበዴ ዎቹን አጠናክረዋል። «ውብሸት፣ ታዲያስ?» ሲባል፣ «አይ ጦሩ ተዘጋ ጅቶ ነበር። አሁን ግን አውሮፕላን ማረፊያው በጠላት እጅ ገብቷል። ካሁን ወዲያ አይቻልም። አለቀ፣ በቃ ብሎ መልስ ሰጠ።

ይሄ ሁሉ ነገር ከተደረገ በኋላ የኢትዮጵያ ሕዝብ እስከዛሬ ያል ሰማው ሌላ የተጠነሰሰ ሴራ ነበር። ከኔ ጀምሮ የኢትዮጵያን መንግ ሥት የአመራር አካላት እንዳለን ይዞ ሰሻሪያ አላልፎ ለመስጠት ዝግጅቱ ተጠናቆ ነበር። ዕቅዱ እንደዚህ ነበር። የባሕር ኃይሉ ዕጩ መኩንኖች ምረቃ ደርሶ ነበርና በዓሉ ተዘጋጅቶ ሁላችንንም ምፅዋ ጠርተውናል። ባመት፣ ባመት የምመርቀው እኔ ነኝ። አዲስ ነገር አይ ደለም። ቅዳሜ ማታ በዓሉ ተከብሮ ሌሊቱን በሙሉ የዳንስ ምሽት ይደረጋል። የፖለቲካ ቢሮ አባላት፣ ሚኒስትሮች፣ ባለሥልጣን የተባለ ሁሉ ይመጣል። እነሱ የደገሱልን እንግዲህ እዚያ እንደገባን እጅ እጃ ችግን ለመያዝ፣ ካልሆነ ግምባር ግምባራችንን ብሎ ለመጣል ነበር። ይህን የሚያደርጉት ወገን የተባሉት የኛ ኢትዮጵያውያን ናቸው። መሪውንም፣ መከላከያውንም፣ ሚኒስትሮችንም፣ የጦር አለቆችንም፣ ሁሉንም እፍስፍስ አድርገው ለጠላት ሊያስረክቡ የተነሱ ከሃዲያን በመከላከላችን አስቀምጠን ነው ሻሪያን ለመውጋትና ለማሸነፍ የምን ፍጨረጨረው። እባብ በጉያ ይዞ እንደመተኛት ነው።

ፍሰሐ ደስታን «አንተ ሂድ» አልኩትና ቀረሁ። ይሄ ሲነገራቸው የፕሮግራም ለውጥ ተደረገ። ጉድ ሆንን ይሉና ምረቃውን ለሚቀጥ ለው ቀን ያስተላልፉታል። እነሱ ባስተላለፉልን ጥሪ መሠረት ብንሄድ ኖሮ የምረቃው ፕሮግራም ቅዳሜ ማታ ነበር። እሱድ ጎሕ ሲቀድ ሻሪያ ጥቃቷን ጀመረችና ድብልቅልቁ ወጣ። እንግዲህ ልብ በይ፣ ዓላማዋ ምፅዋን ለመያዝ ብቻ አልነ በረም። እኛን ለመያዝ ነበር። እዚህ ላይ መታወቅ ያለበት ወያኔና ሻሪያ በቅንጅት ነበር ምፅዋን የማስለቀቁን ጦርነት የተዋጉት። ወያኔዎችም አብረው ነበሩ።

ገነት - በመረጃ ደርሰውበት ነው «ፍሰሐ ሂድ» ያሉት?

መንግሥቱ - አይደለም። ምን አሁን እኔ 15 ሰው ለመመረቅ ምፅዋ ድረስ መሄድና ሪስክ መውሰድ ምን አስፈለገ? እነሱ እዚህ ቤተ መንግሥት መጥተው ይመረቁ። ያለዚያም ፍሰሐ ይሂድ ብዬ ነው።

ገነት - በመጨረሻ ፍሰሐ ሂደ?

መንግሥቱ - ማንም አልሂደም። በወታደራዊ መረጃ በኩል «ቢሄዱ ምንም ችግር የለም የሚል» ነገር ነው የመጣው። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ግን እኔ በበኩሌ ሌላ ሰው ቢሄድ ይሻላል ነው የምለው አለ። «እኔም እንደዚያ ነው የምለው» አልኩትና ቀረሁ። «ብዙ ሰው ጠርተናል። ድግስ ደግሰናል። ፕሬዝዳንቱማ ካልመጡልን እንዴት ይሆናል» ብለው ሊያ ግቡ ቢሞክሩ፣ እኔ አንዴ ወስኛለሁ። ቀረሁ።

እውነትም እንዳሉት ብዙ ሰው ጠርተዋል። በዓሉ ባንድ ቀን ቢተ ላለፍም ቋድሞ የመጣ አለ። ባሕር ኃይል ያ ሁሉ ቤተሰብና ሰው እኮ እንዳለ ባሕር ነው የገባው። መርከብ ላይ ተንጠልጥዬ ተሳፍሬ አመል ጣለሁ፣ ዋኝቼ እሄዳለሁ እያለ ስንቱን ውሃ በላው። ታንኩ ምን እየተ ንጋጋ ሲመጣ፣ ትርምስምሱ ሲወጣ፣ ብዙ ሰው ባሕር ገብቶ ሞተ። ባሎቻቸውና አንዳንድ ሰዎች እየደጋገፉ ቀደም ብለው መርከብ ላይ እንደምንም ያወጣቸው ጥቂት ሌቶች፣ ያውም የአዛዦች ሚስቶች አሰብ መግባት ቻሉ እንጂ ሌላው እኮ እንደወጣ ነው የቀረው።

ገነት- ገንቦት 8፣ 1981 በሕዲስ አበባና ስምመሪ ከተሞች የመፈንቅለ መንግሥት ሙከራ ተደርጎ ከሸፈ። በርሰዎ አስተያየት ሙከራው ስምን አስተላካም? ስለዚያ መፈንቅለ መንግሥት እርስዎ ምን ይላሉ? መፈንቅለ መንግሥቱ ከመደረጉ በፊት መረጃ ደርሶዎት ስለነበር እንደሚሞክር ያውቁ ነበር የሚባለው እውነት ነው?

መንግሥቱ - ጥያቄሽ መፈንቅለ መንግሥቱ ለምን አልተሳካም የሚለው ላይ ነው ያተኮረው። 'መፈንቅለ መንግሥቱ ለምን ተደረገ?' አላልሽም። እሺ። መቼም ስለመፈንቅለ መንግሥቱ ብዙ፣ ብዙ ተብሏል። አምን ልክ ነው። የመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ ሊደረግ እንደታቀደ ለውቅ ነበር። እንዴት ነው ያወቅሁት ያልሽ እንደሆነ አንድ ቀን የማዕ ከላዊ ኩሚቴ ስብሰባ እየተካሄደ፣ ገና እንደተጀመረ የሶቭየት አምባሳ ደር በጣም ላስቸኳይ ጉዳይ እንደሚፈልገኝ ተናግሮ ከስብሰባ ላይ ያስጠራኛል።

ከስብሰባው ላይ ተነስቼ «ምንድነው?» ብለው 'አንዳንድ ሴራ አለ' አለኝ። ይሄውም የሕዝባዊ ሠራዊት ማደራጃ ተቋም ኃላፊ ያደረገው ጄኔራል ሥዩም፣ የአየር ኃይል አዛዥ የሆነው ጄኔራል ...

ገዛት - ጄኔራል አምን?

መንግሥቱ - አይደለም። ከሱ በፊት የነበረው ጄኔራል ፋንታ በላይ ነው። እሱና ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ መፈንቅለ መንግሥት ያውጠነጥናሉ ብሎ አምባሳደሩ ነገረኝ። በኬ.ጂ.ቢ በኩል መረጃ ደር ሶት መሆን አለበት። ወዲያውኑ ስብሰባው ዕረፍት እንዲወጣ አድርጌ፣ የዚያን ጊዜ እንግዲህ (አየሳቁ) ኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ የአገር ደህንነት ኃላፊ በመሆኑ ለብቻው ጠርቼ አነጋገርኩት።

አሁን መለስ ብዬ ሳስበው የሚገርመኝ ነገር ቢኖር እነዚያ መፈንቅለ መንግሥት ሊያደርጉ ነው የተባሉት ሰዎች እዚያው ስብሰባ ላይ አብረውኝ ቁጭ ብለዋል እኮ! (ሳቅ) አምባሳደሩ እንደዚያ ሲሮጥ መጥቶ ከስብሰባ ላይ አጣድፎ ሲወሰደኝ፣ 'እንዳው ሰዎቹ እዚሁ እርምጃ እንዲወሰድባቸው ነው እንዴ የሚፈልገው? ወይስ ጊዜ ገዝቶ ቀስ ብሎ ሊነገርኝ ያልቻለበት ምክንያት ይኖረው ይሆን? ምንድነው እንደዚህ ያጣደፈው?' የሚል ጥያቄ በአእምሮዬ ተጉላላ። የሱ ሁኔታ አስደንቆኝ፣ «ሁኔታውን አከታተላለሁ» በማለት አመስግኜው አሰናበትኩት።

ከዚያ ጥቂት ቀደም ብሎም ይሄው አምባሳደራቸው መጥቶ 'የተወሰኑ መኩንኖች በኤርትራ ጥያቄ ላይ ያላቸው አስተሳሰብ ከናንተ የተለየ ነው' ብሎ ነግሮኝ ነበር።

በበኩሌ ሠራዊቱንም፣ ሕዝቡንም ስለማውቅ እንደዚህ ዓይነት ነገር የሚሞክሩ ሰዎች የትም እንደማይደርሱ ገምጭ በዚህ አልተጨነቅሁበትም። ወታደራዊ ደህንነቱም፣ ፓርቲውም የሕብረተሰቡ ልዩ

ልዩ ክፍሎች፣ እነኚህ ሁሉ ሆነው ሲያበቁ ምንም የሚፈጠር ተፃምር የለም። ሰማይና ምድር የሚያገለባብጥ፣ እንደዚህ የሚያደናግጥ (አየሳቁ) እንደሌለ አውቃለሁ። በሌላ በኩል ደግሞ ይቺ ሠላም ይፈጠር የምትለዋን ነገር ጄኔራሎቹን አንገተዋቸው ተሳስተው ይሆን እንዴ? ብዬ ጥርጣሬ አደረብኝ። ጥርጣሬዬን ለራሴ ያዘኩትና ላንድ ሰው ብቻ ገልጬ ነገርኩት። ለደህንነቱ ሚኒስትር ለተስፋዬ ወልደሥላሴ።

ስነግረው የመደናገጥ ሁኔታ እየሁበት፣ ያልጠበቀው ነገር በመስማቱ መሰለኝ ደነገጠ። ከንፈሩ ተንቀጠቀጠ። አፋ ሁሉ ተንተባተቦ። በሰውዬው ሁኔታ ተገርሜ «ግድ የለም ተወደ፤ በኋላ እንነጋገራለን» አልኩትና ወደ ስብሰባችን ሄድን።

ለተስፋዬ ስነግረው የፊቱ መለዋወጥና ሁኔታው አስገረመኝ። ፍፁም ተደናግጧል። ሲናገር አፋ ሁሉ ተንተባተቦ ቡ...ቡ... ነው ያለው። 'ይሄ ሰውዬ የሚያውቀው ነገር አለ እንዴ?' አልኩና ዝም አልኩ።

ተስፋዬን መቼም ሁሉም ይጠሉታል። 'እሱ ነው ሄዶ የሚያውራብን፣ እሱ ነው የሚጠቁምብን' ብለው አይወዱትም። እነሱም አያርፉም። ማታ፣ ማታ በየክበቡ፣ በየመጠጥ ቤቱ የሚሠሩት አንዳንድ ከወታደራዊ ዲሲፕሊን የራቀ ተግባር አለ። እኔም «እረ ተወ» ማለቴ አይቀርም። «የትላንት መቶ አለቆችና ሻምበሎች አይደላችሁም። ዛሬ ጄኔራሎችና ያገር መሪዎች ናችሁ። ለበታቸችሁ መልካም ምላሴዎች መሆን አለባችሁ» ስላቸው ይሄንን፣ ያንን እየቃረመ ወሰዶ የሚነግርብን እሱ ነው ብለው ይጠሉታል።

እሱ ደግሞ በደህንነቱ፣ በውስጥ ትግሉ፣ በማንኛውም መንገድ እጁን ያገባበት ጉዳይ ከሁላችንም ቢበልጥ እንደሆነ ነው እንጂ ያነሰ አይደለም። 'አብዮቱን የሱ ሕይወት አድርጓል ብዬ ነበር የማምነው። በምንም ዓይነት ተስፋዬ ከዚህ አመራር አፈንግጦ ይወጣል የሚል ጥርጣሬ ከቶ አልነበረኝም። ዛሬ የምንታማበትን፣ የምንወቀስበትን ሁሉ አብዛኛውን ነገር የሚያውቀው ተስፋዬ ነው። እኛ የማናደርገውን የማናውቀውን ሁሉ የሚያደርግ እሱ ነው። ተስፋዬን እንዴት ልጠርጥር?

የሶቭየቶቹን ጥቆማ ስነግረው 'እሺ አከታተላለሁኝ። እንዳው አንተም ቀረብ አድርገህ ብታነጋግራቸውና ብታቀርባቸው መጥፎ አይደለም' አለኝ። እኔም እየጠራሁ «እንዲያው ይሄ ነገር እንዴት ነው? በዚህም ብንለው፣ በዚያም ብንለው እምቢ አለን። ምን ይሻላል? አንተስ ምን ይመስልሃል? ለመሆኑ ደስ ብሎህ ነው የምትሠራው?

ጤንነትህስ ደህና ነው?» እያልኩ ጠየቅኳቸው። «እኔ ደህና ነኝ፣ጓድ ሊቀመንበር። ሥራዬንም ደስ ብሎኝ ነው የምሠራው» እያሉ መለሱልኝ።

ገነት - ማን፣ ማንን ነው እንደዚህ ብሰው የጠየቁት?

መንግሥቱ - ሁሉንም። ተራ በተራ በተለያዩ ጊዜና በአሳቻ ቦታ እያገኘሁ እያንዳንዳቸውን ቀስ እያልኩ ጠይቄያቸዋለሁ። ጄኔራል መርዕድን ለምሳሌ፣ «እንዴት ነው? ባለቤትህ እንዴት ሆነች? ልጆቹስ?» ብዬ ጠይቄዋለሁ። ምክንያቱም ባለቤቱም ታማ ነበር። እሱም የመኪና አደጋ ደርሶበት ስለነበር ሁለቱንም እናሳክማቸው ነበር። እሱቱ ውስጥ ትንሽ ችግር እንዳለበት አውቃለሁ። ቀደም ሲል ብዙ ጊዜ አብረውት የኖሩት ባለቤቱ በካንሰር በሽታ ተለክፈው ሞተውበታል።

እንግዲህ እነሱም እርስ በርሳቸው ሳይጠያየቁ አይቀሩም።

«ሰውዬው አስጠርቶ በሥራህ ላይ ደስተኛ ነህ ወይ ብሎ ጠየቀኝ። እንዴት ነው ነገሩ?»

«እንተንም እንደዚህ አለህ? እኔንም እኮ ጤንነቴን ሁሉ አጥብቆ ጠይቆኛል።»

«ምነው እንደዚህ ጠየቀኝ? የጠረጠረው ነገር አለ እንዴ?»

«አይ እስከዚህ ለካፋ የሚሰጥ እንኳን አይመስለኝም። ለማንኛውም ግን ጠንቀቅ ማለት ነው። ሰውዬው እንደሆነ ቆቅ ነው።» አየተ ባባሉ ከሐረር አሥመራ ይሄንን በስልክ ይነጋገራሉ። ደግሞ ኮድ ቢጤ አለቻቸው።

«ታዲያስ እንደምን አለህ?»

«አለሁኝ። ሃገርህን ጠብቅ።»

«ሃገርህን ጠብቅ» ይባላሉ። በተለይ ጄኔራል መርዕድና ጄኔራል ደምሴ ቡልቶ ናቸው ብዙ ጊዜ ይቺን ኮድ (ሃገርህን ጠብቅ) የሚጠቀሙት። ሌሎቹም እንደዚሁ።

ገነት - ስንዴ የተጠቀሱት ጄኔራል ሥዩም መኩንን ናቸው?

መንግሥቱ - አዎን። ታዲያ ነገሩን ቁጭ ብዬ ሳጤነው የተባሉት ጄኔራሎች ከራሽያዎቹ ጋር አይዋደዱም። ለምሳሌ፣ ጄኔራል ሥዩምንና ጄኔራል ፋንታን ለምን እንደማይወዷቸው አውቃለሁ። ስንድ ጊዜ ራሽያዎቹ እኛን ሳያስፈቅዱ ስምምነት ላይ ሳንደርስ በራሳቸው ፍቃድ ተነስተው በዳህላክ አካባቢ እየተዘዋወሩ መርከቦቻቸው

መልህቅ እየጣሉ ዓሣ እንደሚያሰግሩ ተደርሶበት ጄኔራል ሥዩም «ለምንድነው እንደዚህ የሚያደርጉት? እርስዎ ይሄን ያውቃሉ ወይ?» ማለቱን አስታውሳለሁ። እኔም «እስቲ ሂዱና ሁኔታውን አጣሩ» ብዬ ሰው ላኩኝ።

ፋንታ በላይ ደግሞ ገና ጄኔራል ሳይሆን በፊት እኔ በቀጥታ ትዕዛዝ እየሰጠሁት ለሠራዊታችን በአየር ኮሚሰጠው ድጋፍ ሌላ ለማሊያ ውስጥ ዘልቆ እየገባ ወታደራዊ ድርጅቶችን፣ የጥይትና የነዳጅ ዴፖዎችንና የመሳሰሉትን በጀት እየደበደበ ይደመስስ ነበር። ይሄንን እንዲያደርግ ትዕዛዝ በቀጥታ የምሰጠው እኔ ነበርኩ። ይህንን ያደርግ ነበር ፋንታ በላይ። ታዲያ ሰብዮቶቹ እንዴት እኛ ሳናውቅ፣ ለኛ ሳታማክሩን እንዲህ ያለ ነገር ትሠራላችሁ?» እያሉ ከሱ ጋር ንትርክ ጀምረው ነበር።

እዚህ ላይ ካነሳሁት አይቀር ስለ አየር ድብደባው መናገር አፈልጋለሁ። የሶማሌዎቹን ሁኔታ፣ ባህልና ልምዳቸውን ስለምናውቅ ጧት ገና እንዳው ጀንበር ልትወጣ አካባቢ ጎህ ሲቀድ በሚገኘው ብርሃን ከእንቅልፋቸው ገና ሳይነሱና ሳያስቡት ጄቶቻችን ደርሰው ዲላማቸውን በመምታት አመድ አድርገው ይመለሳሉ። በሌላ ጊዜ ደግሞ በደምብ አፍጥጠው በዚያ ሰዓት ሲጠብቁን፣ እኛ ደግሞ ልኪ በምሳ ሰዓት ምሳቸውን በልተው በየጥላው ሥር ተኝተው ጫታቸውን በሚያኝኩበት ሰዓት...

ገነት - በበደሞ ሰዓት?

መንግሥቱ - አ ...ዎን (አየሳቁ) በበርጫ ሰዓት ሳያስቡት ድባቅ እንመታቸዋለን። ወይም ደግሞ ወደ ማታ ሰዓት ላይን ሲይዝ ሳይጠብቁን ነበር ያምናደባያቸው። ይሄ «የሰይጣን ኃይል ነው» ነበር የሚሉት አየር ኃይላችንን። ታዲያ ራሺያዎቹ የሚጨቀጭቱን ዲላማችንን ለመምታት ያስቻለንን መረጃ የሰጡን እነሱ ስለሆኑ ነው። በጦርነቱ መጀመሪያ ላይ ሶማሊያ የሰብዮት አማካሪዎችን ስታባርር አዋርዳና እንገላታ ስለነበር፣ የሰብዮትን የወዳጅነት ውል በጫጭቃ የጣለችው በመሆኗ የዚያን ቁም ለመወጣት ይፈልጉ ነበርና እነሱ ራሳቸው ለሶማሌዎቹ የገነቧቸውን ወታደራዊ ተቋማት ካርታ እንዳለ አመጡልን። ያንን የራሺያኖቹን ካርታ ወደአገራችን ቋንቋ መልሰን ከነፋንታ ጋር ቁጭ ብለን በሚገባ አጥንተን በራሪዎቻችን ካስጠናን በኋላ ያን የመሰለ ውጤት አስገኘን።

አገር ውስጥ የነበሩት የራሽያ አማካሪዎች ታዲያ ወጥረው ያዙ። ምዕራባውያን ኢትዮጵያ ድንበር አልፋ የሰማሌ ግዛት ውስጥ ገብታ ደበደበች እያሉ ያስቸግሩናል። በአሜሪካ በኩል ሰኩራቲ ካውን ስል ላይ ክስ ቀረበብን። እንዴት ይህንን ታደረጋላችሁ እየተባልን ነው። የበላዮቻችንም በአማካሪነት እዚያ ተቀምጣችሁ ምንድነው የም ትሠሩት? ይሉናል ብለው ይጨቃጨቃሉ። በዚህም ፋንታን ያማርራሉ። እኔ የሰጠኋቸው መልስ «የሰማሌ አየር ኃይል አልሆነለትም እንጂ የኛ ን የአየር ክልል እየጣሰ በረራ እንደሚያደርግ ታውቃላችሁ። ሠራዊቱ መሬታችንን በኃይል እንደያዘ ነው። ስለዚህ ራሳችንን መከላከልና ወረራውን ማቆም አለብን። በዚያ ላይ ደግሞ ካርታና መረጃ የሰጣችሁ ሆኖ ሥዕሉን እቤት አስቀምጬ እንዳየው ነው እንዴ? እንደምንጠ ቀምበት አጠያያቂ አይደለም? ፋንታ (ያኔ ገና ጄኔራል አልሆነም) ይህ ንን የሚያደርገው በኔ ትዕዛዝ ነው» ብዬ መልስ ሰጠኋቸው።

የራሽያው ጄኔራል ግን የለም፣ ሰውዬው ኩራተኛና አርጋንት ነው። የሰው ምክር አይሰማም። ብቃት የለውም። ከእሱ ጋር መሥራት አንችልም ይላል። እኔ ደግሞ «ተሳስተሃል፤ በኢትዮጵያ ውስጥ ስሉኝ ከምላቸው ብቁ መኩንኖች አንዱ ነው። የሚሰራው በሰጠሁት ትዕዛዝ መሠረት ነው። ኃላፊነቱ የኔ ነው። አንተ ደግሞ እኔን ለመ ውቀስ አትችልም። ለዚህም አትገባም። ከመሪዎችህ ጋር እነጋገራ ለሁ። ካልተጠቀምኩብት የሚሰጠኝ መረጃ ጥቅሙ ምንድነው? የያዝ ነው ጦርነት አይደለም እንዴ? ምዕራቡ ከሰሰን ለምትለው ሰማሊያ ኢትዮጵያን መውረሯን እነአሜሪካን አያውቁም እንዴ? መከላከያ የሌ ላቸውን ንፁሐን ዜጎች፣ ሴቶችና ሕፃናትን በመትረየስ እያጨደ ሲመጣ የት ነበሩ?» ብዬ መለስኩት። ለፋንታ ከፍተኛ ድጋፍ ነበር የሰጠሁት። እሱ ግን ከራሽያኖቹ ጋር እንደተናከሰ ቀረ። ይህ ሁሉ ነገር እንዳለ ስለማውቅ ራሽያኖቹ ጄኔራል ፋንታ መሬንቅለ መንግሥት ያውጠን ጥናል ሲሉኝ አላመንኳቸውም።

ጄኔራል መርዕድ ንጉሤም በበኩሉ አይወዳቸውም ነበር። እነሱ ያላቸው ዕውቀት የተርሞ ኒውክሊየርና በከፍተኛ ደረጃ ያለን ነገር እንጂ የኛ ጠላቶች የሚጠቀሙበትን የጎራላ ጦርነት ጨርሶ አያው ቁትም። ያገራችንን ሕዝብ ሥነልቦና አያውቁም። የማያስፈልግ ትልልቅ መሣሪያና መድፍ እያመጡ እየወሰዳችሁ በየሽለቆውና በየጎ ሬው ገትሩና ደብድቡ ይሉናል። እኛ የእስራኤሎችን! የአሜሪካኖ ችንስ ቢሆን ወታደራዊ ጥበባቸውን ተጠቅመን ጠላቶቻችንን ማሸነፍ

እንጂ ሌላ ምን እንፈልጋለን? ይህ ከርዕዮተ ዓለም አንፃር የሚታ ይበት ምክንያት አይገባኝም እያለ ብዙ ጊዜ በራሽያኖቹ ላይ ወቀሳ በማቅረብ ልዩነቱን ያስረዳ ነበር።

ታዲያ እነኚህ ሁሉ ነገሮች በአእምሮዬ እየመጡ አምባሳደሩ የነ ገረኝን ማመን አቃተኝ። ከዚህ ይልቅ እውነትም እነዚህ ሰዎች (ራሺ ያዎቹ) ጄኔራሎቹን ሊያጠፏቸው ተነስተዋል ወደሚለው ሃሳብ አደላሁ።

ተስፋዬ ወልደሥላሴን በተከታዮቹ ቀናት ሳነጋግረው እንደዚህ አለኝ። «ይህ የተጋነነ ነገር ነው። እንዲህ ዓይነት ነገር በኔ መረጃ የለም። የሆነ ሆኖ ግን አልፎ፣ አልፎ ኮድ በመሰለ ነገር በስልክ ይነጋ ገራሉ። ለምሳሌ፣ ከኤርትራ ሐረር ጄኔራል መርዕድ ንጉሤና ጄኔራል ደምሴ ቡልቶ የሚጨዋውቱበት ቋንቋ አለ። በዚያ አዘውትረው ይነጋ ራሉ። ይህ የጓደኝነት ሊሆን ይችላል። ለማንኛውም እከታተላለሁ።» ከዚህ ሌላ ያስጠነቀቀኝ ነገር የለም።

ለቭየቶች ምንም ዛሬ ጊዜ ቢለዋወጥና በውርደት ተሽመድም ደው አሁን ያሉበት ሁኔታ ላይ ራሳቸውን ቢጥሉም በአብዛኛው ለኢት ዮጵያ የሠሩትን በጎ ተግባር፣ ያሳዩትን ለጋሥነት፣ በቀውጢ ጊዜ የሰጡንን ድጋፍ መርሳት የለብንም። የኢትዮጵያ ሕዝብ ባሕሪ ለታ ዎች ናቸው። አገራችን ሁልጊዜ በጠላቶቻችን የምትፈተነው በመከላ ከያ ረገድ ነው። በታሪካችን በጠላት ተከበን ሳለ ነፍስ አድን የመሣሪያ ድጋፍ የሰጠን ሃገር ቢኖር ራሺያ በቅድሚያ ትጠቀሳለች። በኋላ በደረ ሰው ነገር በጎንጎም የሶሻሊዝምን የእድገት አቅጣጫ ያልደገፉ ኢትዮ ጵያውያን ሊኖሩም ይኼ ሐቅ ሊካድ አይችልም።

ይህንን ካልኩ በኋላ ራሽያኖች ለጋስነታቸውንና አንድን ነገር ለማስፈፀም ከተነሱ ያላቸውን ቆራጥነት ባደንቅም በተንኮል ደግሞ አደገኝነታቸው የዚያኑ ያህል ነበር የሚያሠጋኝ። አንዳንድ ቦታ ላይ ሰው ሽመሰዋወጥና ሰነሱ የሚሰማማቸውን አሻንጉሊት ለማስቀመጥ የማያደርጉት ጥረት የለም። በኔ በራሴ ላይ ለተወሰነ ጊዜ የተካሄደ ዘመቻ ነበር። ስለዚህ እነኚህን ወገኖቼን በዚህ መረጃ ብቻ በጠላትነት ለማየትና አሳልፎ ለመስጠት ዝግጁ አልነበርኩም። ጊዜ ገዝቼና ነገሩን በሚገባ ግራ ቀኝ አይቼ የእነኚህን ሰዎች ዓላማ በቅጡ አስክረዳ ድረስ ምንም ነገር ሳለማድረግ ወሰኝ ዝም አልኩ።

የሆነ ሆኖ ግን የተወሰነ ጥንቃቄ ይደረግ ነበር። እነሱ ከወሰ ድነው ጥንቃቄ አንፃር፣ እንዲሁም ሠራዊቱና ሕዝቡ ለኔ ከሚለጠው

ድጋፍ እኳያ ያቀዱትን ታክቲክና ስልታቸውን የቀየሩ ይመስለኛል። በጎላ እንዳየነው ግን(አየሳቄ) የትም ቦታ ያልተሞከረ የልጆች ጨዋታ ሆነ። እነሱ የተራቀቀ ስልት ነው ብለው ይሆናል። እንደኔ ግን በጣም የደኸየና በነሱ ጭንቅላት ሊሠራ ቀርቶ ሊታሰብ የማይገባ ዕቅድ ነበር ያወጡት። በጎላም ውጤቱ ታይቷል። ይህንን ተስፋዬ መልሶ ያቅር ብላቸው አያቅርብላቸው ምንም ማረጋገጫ ስለሌለኝ የማውቀው ነገር የለም።

የሚገርመኝ ግን ከዚያ በጎላ ባሉት ቀናት እየመጡ ስለኔ ጥሩ ነገር መናገር፣ በጎ ነገር ማማከር፣ ታማኝነታቸውን መግለፅና እንዳውም አልፎ፣ አልፎ ትንሽ የተገዛዛ ውዳሴ ማሰማት አመጡ። እንዲህ ያለውን ነገር ስለማና ሳይ ምንድነው ከወትሮው የተለየ እንዲህ ያለ ያልተለመደ ነገር? ብዬ ራሴን ጠየቅሁ። ለምሳሌ፣ ከመካከላቸው አንዱ መፈንቅለ መንግሥቱ የተካሄደ ዕለት ወደ ጀርመን እገር ልሄድ ስል ከርስዎ ሊያጣሉኝና አደጋ ላይ ሊጥሉኝ ነው የሚፈልጉት። እኔ መተማመኛዬ እርስዎ ነዎት። እርስዎ ካልጠበቁኝ፣ ምናምን እስከ ማለት ደርሶ ነበር። ዝ...ም ብሎ ነው። ትዝ ይለኛል የምንነጋገረው ስለሌላ ሥራ ጉዳይ ነበር። እና ይህንን ጣል አድርጎ ሄደ። ዝም ብዬ አስተውል ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ የደህንነት ሰዎች ሁኔታውን በጥንቃቄ እንዲከታተሉ ከማድረግ አልተሰዘነም።

ይህንን መፈንቅለ መንግሥት ሊያደርጉ ያሰቡትና የሞከሩትም ትግራይን ካስለቀቁ በጎላ ነው። በነሱ አስተሳሰብ ሠራዊቱ ሞራሉ ወድቆ ዲሲፕሊኑ ላልቶ ስለተሰላጩ አንዳንድ መንግሥት በደለን ወይም አላሟላልንም የሚለውን ጥያቄ እንዲያነሳ ለመገፋፋት ሁኔታው ያመች ነበር። ሠራዊቱ ተሰላችቷል፣ ደከሟል። ስለዚህ ሠላም እናመጣልሃለን ካልነው ይተባበረናል፣ ብለው አምነዋል።

ግንቦት፣ 1981 እኔ ለዚህ ሠራዊትና ለሃገር ግምባታ የልመና ኮርጃዬን ይገዢ ምሥራቅ ጀርመን ልሄድ ተነሳሁ። በወጣው ፐርማ ራም መሠረት ከጠዋቱ ሦስት ሰዓት ይበራል ሲባል፣ በልዩ ልዩ ሥራ ምክንያት እስከ ስድስት ሰዓት ቆየሁ። በዚህ ጊዜ እንደተለመደው ባካባቢው ያሉ ከፍተኛ ባለሥልጣኖች፣ ሥራ ያልበዛባቸው ሊሸኙኝ መጡ (በነገራችን ላይ እኔ ይህንን አልጠይቅም። ማንም ባይሸኙኝ ግድ የለኝም። እንዲያደርጉልኝም አልፈልግም። ነገር ግን የፐርቶላል ሰዎች ሥራችን ነው። የተለመደ ሥርዓት ነው እያሉ ነው የሚደረገው)።

የሲቪልም፣ የጦር አለቆችም ነበሩ። እና ተሰብስበው መጡ ጄኔራሎች። ሸኙኝ።

እኔን ከሸኙ በጎላ ምሳ ሰዓት ስለነበረ ምሳቸውን በልተው ከዚያ በጎላ መከላከያ ቢሮ ይሰበሰባሉ። የሰበሰባቸው ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ ግማሹን ለአስቸኳይ ጉዳይ፣ ግማሹን ለትምህርት ጉዳይ፣ ግማሹን ምናምን እያለ ሰብስቦ ሲያበቃ በድንገት ዱብ ዕዳ ያወርድባቸዋል። ሠራዊቱ የኩሎኔል መንግሥቱን አመራር አልፈልግም። ጦርነቱንም አልቀጥልም ብሏል። በሚያከናውነው ነገር ሁሉ አናምንም ብሎ ነገርናል፣ ወክሎናልም። ካሁን ጀምሮ የጦር ኃይሉ ሥልጣኑን ወሰዷል። ይህንን ለሕዝቡ እናበስራለን ይላቸዋል። የተሰበሰቡት መኩንኖች ግራ ተጋብተዋል። ተባባሪው ጄኔራል አበራ አበበ የያዙትን ዓላማ (በጎላ እንደሰማሁት እየተንቀጠቀጠ ነው አሉ) ያነባል። ለዓላማቸው መሣሪያ ይሆናል ብለው ያሰቡት ኤርትራ ያለውን ሁለተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ነው። እኔ ደግሞ ትልቅ ትኩረት የምሰጠውና በጣም አድርጌ የምመካበት ይኼን ሠራዊት ነው። ካለበት ኃላፊነትና ለሀገር ደህንነት ከሚያደርገው ተጋድሎ አኳያ፣ እንዲሁም በብዛቱና በጥራቱ ጭምር ምስገን ሠራዊት ነው። ትጥቃችን ያለው እዚያ ነው። ያ ሠራዊት ካመፀና አሻፈረኝ ካለ ምንም ማድረግ እንደ ማይቻል ግልፅ ነው። ለዚህ ጄኔራል ደምሴ በልቶን መሣሪያ ያደርጉታል። ጄኔራል ቁምላቸው ደጃኔ ደግሞ ሌላው ተባባሪ ነው። ከሚፈጥረው ግንኙነትና ከብሔር ቅምር አኳያ፣ እንዲሁም ከሚታዩ አንዳንድ እንግዳ የሆኑ ሁኔታዎች የተነሳ ተባብሯቸዋል። እኔ ጓዶቼን ያቀናጀኋቸው አንድኛ በማዕረግ ዕድገታቸው፣ በፖለቲካ አመለካከታቸው እንዲሁም ለሃገር አንድነት በመታገል አንድ ዓላማ አለን ቢባልም ከሚታዩት አዝማሚያዎች አንጻር እኔ (አየሳቄ) አንዱ፣ አንዱን እንዲጠበቅ አድርጌ ነበር ያቀናጀኋቸው ማለት ነው።

ገነት - አንዳት?

መንግሥቱ - እኔን አይደለም የሚጠብቁት እውነቱን ለመናገር ሊትዮጵያን ነው የሚጠብቁት።

ከዚያ በጎላ ዱሰታውን በመቀጠል በአሥመራ ሬዲዮ ሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊት አቋሙን ሲያሳውቅ፣ የተቀረው ሠራዊት የሱን ፈለግ እንደሚከተል አምነውበታል።

ጄኔራል ቁምላቸው ከልጅነት እስከ እውቀት የምንተዋወቅና በምንም ዓይነት መልኩ ለዚህ መሣሪያ ይሆናል ብዬ የማልጠረጥረው

ሰው ነበር። እሱ ከጄኔራል አበራ ጋር በተስማማው መሠረት የአየር ወለድ ጦራችንን ይዞ መጥቶ ይህን የጥበቃ ብርጌድና በአካባቢው የነበሩትን የመንግሥት ባለሥልጣናት እንዴት እንደሚደመስሱና እንደ ሚቆጣጠሩ ዕቅድ ነድፎ ኃላፊነቱን ወሰዷል። ጄኔራል አበራ ደግሞ የአፕራሽን ኃላፊ እንደመሆኑ አዲስ አበባን በቁጥጥር ሥር ለማዋልና ባለሥልጣናቸን ለመደምሰስ ከቁምላቸው ጋር እንዲሠራ ተመድቧል።

ይህ ሁሉ ሲሆን ለሠራዊቱ የተነገረው ነገር የሰም። ምንም እያ ውቅም። ልዩ ልዩ የፈጠራ ነገር እየፈጠሩ ነው ያዘጋጁት። እኔን ወደ ጀርመን ስሄድ በሚግ ሊመቱኝ ዕቅድ ወጥቷል። ሰካሰ የኔ ጉዞ መዘግየት ጥላናቸውን አቃውሰዋል። እነሱ ከየቦታው አንቀሳቅሰው ወደ አዲስ አበባ ሊያመጡት ያቀዱት ጦር ጉዞ ይስተጓጎላል። የሆነ ሆኖ መከላከያ ቢሮ ውስጥ ተሰብስበው ቅድም የነገርኩሽን ያደርጋሉ። ለተ ሰበሰቡት መኩንኖች ራሳቸው ያዘጋጁትን ካሴት 'የሰሜን' ሠራዊት ድምፅ ነው አዳምጠው ብለው ያሰሟቸዋል። ከመካከላቸው እኔን የያዘ ውን አውሮፕላን እንምታ የሚል ሃሳብ ቀርቦ ነበር። ነገር ግን በመፈ ንቅላ መንግሥቱ ውስጥ የነበሩ የአየር ኃይሎች በሙሉ፤ ጄኔራል አምጋ፤ ጄኔራል ሰለሞን፤ ጄኔራል ፋንታ በላይ ሁሉም ተቃውመዋል። የአየር ኃይሉ መኩንኖች እኔን በአየር ላይ ቢመቱ 'የኢትዮጵያ አየር ኃይል እንደዚህ አይረገግ እንዲባል አልፈለጉም። በዚህ የተነሳ ሃሳ ቡን በጥብቅ ተቃውመው 'መንግሥቱን መግደል ከተፈለገ አንድ ጥይት ይበቃዋል። በጀት ይመታ' የምትሉትን አንስማማበትም» አሉ።

ከዚያ በመቀጠል ደምሴ ቡልቶን 'ሁሉም ነገር ተከናውኗልና እንተ ደግሞ በዚያ በኩል ድምፅህን አሰማ' ይሉታል። እሱም በአሥ መራ ሬዲዮ እንዲነገር ያደርጋል። አሥመራ ባሉት ጄኔራሎችና በአዲስ አበባዎቹ መካከል መሸዋወድ ነበር። የአሥመራው ሬድዮ 'መንግ ሥቱን ገድለናል' ብሎ ነበር የሚያውራው። ይህውም እነመርዕድ ለደምሴ በቴፕ ቀድተው የላኩለትን እንዲተላለፍ በማድረግ ነው። ወይ መርዕድ ዋሽቶ 'ገድለናል' ብሎ ስለነገረው፤ ደምሴ ሳያጣራ አስተላልፎ ታል፤ ወይም 'መንግሥቱ ሞቷል ብንል ወታደር ተስፋ ቆርጦ ይከተ ለናል' በሚል ግምት ሆን ብሎ አድርጎታል።

ፍሬ ሃሳቡ ሠራዊቱ በደረሰበት በሶትና ባቀረበው አቤቱታ መሠረት መንግሥቱ ኃይለማርያምን ከሥልጣን አስወገድላል።

ከአማዕያንም ጋር ለተወሰነ ጊዜ የተኩስ አቁም ስምምነት አድርገናል የሚል ዓይነት ነው።

ሠራዊቱ ይህንን ሲለማ 'እነ ማንን ነው ያማክሩት? የትኛው ሠራዊት ነው የመንግሥቱን አመራር የነቀፈው?' ይላል። በተለይም ከአማዕያኑ ጋር ተስማምተዋልን ሲለማ፤ 'ሆነ' ብሎ ብድግ ይላል። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ የሚታወቅ ነው። የአሥመራን መፈንቅለ መንግሥት ጠንሳሾች ሠራዊቱ ራሱ ሲረሸናቸው፤ አዲስ አበባ ያሉትን ደግሞ ልዩ የጥበቃ ብርጌድ ያለምንም ግርግር ሰበሰቡና አሠራቸው።

ከዚያ በኋላ እኔ ተመልሼ መጣሁ። ዝርዝርን ሁሉ ሰማሁ። ሠራዊቱ በኔ አመራር ጥላቻና ብሶት ነበረው ወይስ ችግር ያለው ከነሱ (ከጄኔራሎቹ) ጋር ነበር? የሚለው ነገር ገሃድ ወጣ። ውድቀ ታቸው ከዚያ ይመነጫል። ከዚህ ሌላ ደግሞ ሠራዊቱን መሣሪያ አድርገው የራሳቸውን ፍላጎት ለማሟላት ሊጠላጠሉበት ሲሞክሩ የነቃ ሠራዊት ስለሆነ ሀሳባቸውን ሳያሟላ ተርቷል። ከሁሉም በላይ ግን የውድቀታቸው ውድቀት የሆነው 'ከምንፋለመው ጠላት ጋር እኛ አየተዋደቅን እነሱ ከጀርባችን እንዴት ተኩስ ለማቆም ይስማማሉ?' ብሎ ነው ቁጣጭን የተወጣባቸው። ሠራዊቱ ንጄቱና ቁጭቱ ምን ያህል እንደነበረ የተገለጠው እንዴት ባለ ሁኔታ በሚያሰቅቅ መንገድ ጨፍጭፎ እንደገደላቸው ሲታይ ነው።

እኔ ሰደርስ በእርግጥ ነገሩ በቁጥጥር ሥር ቢውልም የተወሰኑ ሰዎች ገና እየታደጉ ነበር። የተያዙት ተይዘው ሠራዊቱ 'ፕሬዝዳንቱ አስኪመለሱ ድረስ የሚመራን ጄኔራል የለም' ብሎ የራሱን ኩሚቲ አቋቁሟል። ከዚያ በኋላ ባደረግሁት ሃምሳ ገር እንደገለጸኩት አቁታዊው ቱርክ ሸሽዚያ ጊዜ ድረስ የሃገርን አንድነት ለመጠበቅ ከከ ፈለው መሥዋዕትነት በተጨማሪ በአካባቢው የተነሳውን አሳዛኝና አሳፋሪ አመፅ አክሸፏል ብዬ በሕዝቡ ስም ምስጋናዬን ካቀረብኩ በኋላ «ይህንን ያቋቁማችሁትን ኩሚቲ አፍርሳችሁ በፊት የነበረው የዕዝ መሥሪያ ቤቅ ውስጥ ገብታችሁ ሕግና ሥርዓት ይመለስ። ራሳችሁ በራሳችሁ የምትወስዱት እርምጃ ቆሞ ሰዎቹን ከነማስረጃችሁ ወደ አዲስ አበባ ሳኩ» ብዬ ትዕዛዝ አስተላለል። «ጉዳያቸው በፍርድ ቤት በአደባባይ ታይቶ ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ቅጣታቸውን ያገኛሉ» ብዬ ያልኩትን ሠራዊቱ ተቀብሎኝ ብዙዎቹን አትርፈን ስናበቃ ወደ አዲስ አበባ እንዲመጡ ተደረገ። በሕጉ መሠረት ተፈረደባቸው።

ገነት - ይቅርታ እዚህ ላይ። የፍርድ ሂደት እኮ በኋላ ገፅፅ እንደወ ጣጡ ፍትሐዊ ሳይሆን ሰዎቹ በርስዎ ትዕዛዝ ነው የሞት ፍርድ የተፈረደባ ችው። ዳኞቹ እንደነረፀ ተሰሩዬ ገበረኪዳን ነበር። አይደለም? የመጨረሻው

የፍርድ ቀን በቀራጭ ወረቀት ላይ ተፅፎ በተሳክ የርስዎ ትዕዛዝ ነው የሞት ፍርድ የተፈረደባቸው። እርስዎ ከሃገር ከወጡ በኋላ ሰጥቂት ቀናት ሥልጣን ያገኘው የጃኒራል ተስፋዩ ቡድን የመጀመሪያ እርምጃ ያደረገው ከሞት የተረፈትን ሰዎች ከአስር ቤት መጠቀቅ ነበር። በፍርድ እያምንበትም ነበር ማለት ነው። በሌላ አነጋገር ሰዎች በቀጥታ የሞት ፍርድ እንዲፈረደባቸው ያዘዙት እርስዎ ነዎት።

መንግሥቱ - አየሽ ይህ እንዲሁ የሚወራ የመሸታ ቤት ወራ ነው። እንዴ! እዚያ ቦታ ላይ ብዙ ነገር ማመዛዘን የሚችሉ የሃገር ውስጥና ዓለም አቀፍ ጋዜጠኞች አልነበሩም እንዴ? በቂ ግንዛቤ ያላቸው ጋዜጠኞች ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው ተከታታይነት የለም ወይ? የራሳቸው የሥጋ ዘመዶችና ቤተ ዘመዶቻቸው ቁጭ ብለው የፍርዱን ሂደት ሲከታተሉ አልነበረም ወይ? ከበታች ሹም እስከ መኩንን ድረስ ከጦር ግምባር ሳይቀር እየተጠሩ መጥተው ሰዎቹ ምን እንደሠሩ፣ ምን እንዳደረጉ ቁልጭ ያለ ምስክርነት ሰጥተው የለም ወይ? ፍርድ ቤቱ የሚመራበትን ስራ ስራ አይተሻል? የተከሰሱበትን አንቀፅ ተመልክተሻል? አይደለም አንድ ጊዜ፣ ሦስትና አራት ጊዜ ነው ሞት የሚያስፈርድባቸው። አገርን በመክዳት፣ የሰው ሕይወት በማጥፋት፣ በሌላ በሌላም ሞት የሚያስፈረድባቸው አንቀፅ ነው የተጠቀሰባቸው። ቆመው ተሟግተው፣ ጠበቆቻቸው ተከራክረው ላቸው የተረቱበት የፍርድ ሂደት ነው።

ገነት - የሰው ሕይወት ማጥፋት ሲሉ በዚህ መፈንቅለ መንግሥት የመንግሥት ደጋፊዎች ከጨፈጨፈቸው ሌላ ማን ሞቷል? የሞተ ስለ እንደ? ከመከላከያ ሚኒስትሩ ከጃኒራል ኃይለገብርኤል በስተቀር? እኔ እስከሚውቀው ድረስ ሙከራውን ካደረጉት ሰዎች ሌላ የሞተ ሰላማዊ ሰው ወይም የጦር ወታደር መኖሩን እጠራጠራለሁ። ስንት ሰው ሞቷል?

መንግሥቱ - 11 ሰው ሞቷል።

ገነት - የተፈረደባቸውን አይደለም ያወኩት። እነሱ ባለነሱት በመፅዕን ስንት ንፁህ ሰው ሞተ? ስንት ወታደር ሞተ?

መንግሥቱ - ኤርትራ?

ገነት - ኤርትራም ሆነ አዲስ አበባ።

መንግሥቱ - አ ... ምን (ትንሽ አሰብ አድርገው) ምፅዋ ውስጥ የተወሰነ ወታደር ሞቷል። ትንሽ ባንገራገሩና በተለያዩ ሰዎች መካከል

ተኩስ ተከፍቶ ወታደሮች ተታኩሰው ሞተዋል። አሥመራ ውስጥ እንደዚሁ የተወሰኑ ሰዎች ሞተዋል። በተባራራ ተኩስ የሞቱ አሉ። ከረን ላይ የተወሰኑ ወታደሮች ምሽጋቸው ውስጥ ራሳቸውን ገድለዋል።

ገነት - ተባባሪ ስለነበሩ ነው ራሳቸውን ያጠፉት?

መንግሥቱ - አይደለም። መንግሥቱ ኃይለማርያም ተገድሏል ሲሏቸው ራሳቸውን ገደሉ።

ዐቃቤ ሕግ ተከላኮችን በሦስት ከፍሎ ነው ክስ የመሰረተባቸው። በአንደኛ ደረጃ ለዚህ አፍራሽ ዓላማ ወሳኝ የሆኑት የመጀመሪያዎቹ አድማ ጠንሳሾች፣ በሁለተኛ ደረጃ ይህንን ዓላማ ከወጡትና ከደላቱ በኋላ በተለያዩ መደቦች አግባብተው የነሱ ተጠቂ ያደረጋቸውን፣ በሦስተኛ ደረጃ ደግሞ ጨርሰ ምንም የማያውቁና በመጨረሻው መደብር ጊዜ የታዘዙትና አንዳንድ ነገር ያስፈፀሙትን ለያይቶ ነው ያስቀመጣቸው።

እዚህ ላይ መታወስ ያለበት ዋናዎቹ አድመኞች ለብዙዎቹ አዛዦች አስቀድመው አልነገሯቸውም። ጄኔራል ደምሴ እኔ ጀርመን ከሄድኩ በኋላ የዕለቱ ዕለት አዛዦቹን ከግምባር እየጠራ ነው የነገራቸው። ጄኔራል መርዕድ ምሳ በልተው ከሆኑል ሲወጡ ነው ሁሉንም ስብሰባ አለ ብሎ ጠርቶ የነገራቸው። ነገሩን የወጡት ጥቂት ሰዎች ናቸው። ስለዚህ ነው አሥራ አንድ ሰዎች ብቻ እንዲከሰሱ ያደረገሁት እንጂ በጦቶ የሚቆጠሩ ናቸው መጀመሪያ ላይ የታሰሩት።

ይህ ሁሉ ነጥር ወጥቶ ነው ጉዳያቸው የታየው። አብዛኛዎቹ የክፈሉት መስዋዕትነት፣ የሰጡት ግልጋሎት ግምት ውስጥ ገብቶ፣ ተንኮላኞች በመሠረነት እንዴት እንዳላሳቷቸው ታይቶ፣ አስተያየት ተደርጎላቸው አስተዳደራዊ እርምጃ ተወስደዋል። አንዳንዶቹ የማዕረግ ቅጣት፣ አንዳንዶቹ የተፀፀቱና ራሳቸውን ያጋለጡ፣ የታሰሩበት ጊዜ በቂ ሆኖ ወደሥራቸው የተመለሱበት፣ በጡረታ የተገለሉበት ሁኔታ ነው የተፈጠረው።

ከመቶ ምናምን ሰው ውስጥ የቀሩት በጣም ትልቅ ኃላፊነት የነበራቸው ወሳኝና ቁልፍ ቦታ ላይ የነበሩት የሰው ኃይል፣ ተሽከርካሪና ንብረት ያንቀሳቀሱና ደም ያፋሰሱ፣ በፓርቲውም፣ በመንግሥትም ኃላፊነት ከሀደታቸው በከባዱ የሚያስጠይቃቸው 11 ሰዎች ብቻ ተጠያቂ ሆነው ተገኝተዋል። በዚያ በሃገሪቱ ሕግ መሠረት አንቀጽ ተጠቅሶባቸው ተከሰሱ። የፍርዱ ሂደት የአንድ አመት ጊዜ ወስዶ ለቤተሰባቸው

ውና ለጋዜጠኞች ክፍት ሆኖ፣ ጠበቃ ገዝተው ተከራክረዋል። በመጨረሻም ከሃገሪቱ አራት ማዕዘናት፣ ከጠር ሚዳ ጭምር እየተጠሩ የመጡ ሰዎች መስክረውባቸዋል። ጥፋተኛ ሆነው ስለተገኙ ሞት ተፈርደዋቸዋል።

ወያኔ የሚያሳትማቸው መጽሔቶች መንግሥቱ ኃይለማርያም በቁራጭ ወረቀት ላይ ጽፎ 'እንዲገደሉ' የሚል ማስታወሻ ለዳኞቹ ልኮ ሞት እንዲፈረድባቸው አዘዘ እያሉ የተለመደ በሬ ወለደ የሚል የጥላቻ ፐርፓራንዳቸውን ገዝተዋል። ይህ ሁሉ ውሸት ነው። ሁሉንም ለፍርድ ብናቀርባቸው ኖሮ በሕጉ መሠረት፣ እንዲያውም ከዚህ የበለጠ ብዙ ሰው የሞት ፍርድ ሊፈረድበት ይችላል ነበር። ከቀረቡት በመቶ የሚቆጠሩ የበላይና የበታች መኩንኖች መካከል 11 ሰዎች ብቻ ናቸው የተረሸኑት።

አሁን 'ጄኔራሎቹ በመገደላቸው ምክንያት ሠራዊቱን አመራር አሳጡት። መንግሥቱ ኃይለማርያም አገልግሎታቸውንና ለሃገራቸው ደህንነት ያደረጉትን አስተዋዕዮ አይቶ ለምን ምሕረት አላደረገላቸውም? ሲባል አስማለሁ። ከሁሉ በፊት የሠሩት ሥራ ምንድነው? መጠየቅ ያስፈልጋል። አሁን ኢትዮጵያ ካለችበት ሁኔታ አንጻር ስንመለከተው ከሻዕቢያና ከወያኔ ጋር መንግሥት እናቋቋማለን ብሎ እንዲህ አድርጎ አንድን አገር ለገበያ የማቅረቡ ጉዳይ እነኚህን ሰዎች ሐቀኛ ያደርጋቸዋል ወይ? ማንም መሐይም መንገደኛ እንኳን ይህንን ዓይነት ሥራ አይሠራም። ማን ይሙት ሻዕቢያ ለኢትዮጵያ አንድነት ሊሠራ? እንዴት? ስንት ጊዜ ነው የተፈታተኑ? 'የኢትዮጵያን አደንዳ አታንሱብን። ይህ የኛ ችግር አይደለም። እኛ ኢትዮጵያውያን አይደለንም። ጥያቄያችን የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው' ብለው ያለማቋረጥ በተገኘው መድረክ ሁሉ የሞገቱንና ለዚህ ዓላማ የቆሙ፣ ምንም የማይነቃነቁ ሰዎች መሆናቸውን አበጥረው የሚያውቁ ሰዎች እንዴት ከሻዕቢያ ጋር ይዋዋላሉ? አገር ለማፍረስ ተባባሪ ለመሆን ካልሆነ በስተቀር ሻዕቢያ መጥቶ ለኢትዮጵያ በጎ ነገር ይሠራል ብሎ ከሱ ጋር መንግሥት ለማቋቋም መደለት ምን እንደሚባል እኔ አላውቅም።

'የዚያን ጊዜ የነበረው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥትና ወንጀለኛ መቅጫ ምን ብሎ ይፈርድ ነበር?' ብሎ መጠየቅ ይሻላል። መንግሥት ለመገልበጥ ያሴሩ ሰዎች የሚፈረድባቸው ሞት ነው። ይህ በግልፅ ቁልጭ ብሎ ተቀምጦ እያለ እኔ ይሙቱ ብዬ የማዘበት ምክንያት ምንድነው? ችሎት ተዘርግቷል። ዳኛ ተሰይሟል። ጠበቃ ቆሟል።

ተከላሾቹ ራሳቸው 'ምሕረት ይደረግልን' አሉ እንጂ 'አላጠፋንም' አሉ ሉም። ደግሞ በወረቀት «ግደል» ብሎ ላከ ማለት ምንድነው? ያን ያህል ደደብም አይደለሁም። እንደዚህ ያለ ነገር ማድረግ ከፈለግሁ ወረቀት ምን አጻፈኝ? አሥራትን ጠርቼ አልነገረውም? በሕጉ መሠረት ነው የተፈረደባቸው።

ገነት - አሺ ታዲያ ለምን ምሕረት አላደረግላቸውም?

መንግሥቱ - ምሕረት አይቻልም። በዚያ በኩል ምንም የማይነቃነቅ አቋም ነው ያለኝ። ምሕረት አይቻልም። እንዴት! ሃገሪቱ ችግር ላይ ነው ያለችው። ጠላት ከቦን ብዙ መሥዋዕትነት እየከፈልን የነበርንበት ወቅት ነው። እዚያ ላይ ትንሽ መፍረክረክ ቢታይ ኖሮ ሁሉም ተያይዞ ገደል የሚገባበት ሁኔታ ነው የነበረው። ያንን ኃላፊነት መውሰድ አልቻልንም። ጥንካሬን ማሳየት ወላኝ ነበር። ሠራዊቱ ወደእርስ በርስ መጨፋጨፍ እንዲያመራ ነው የተፈለገው? ወገን ለይቶ ይዋጋ? ይህ እንዲሆን አልፈቅድም። እነሱ ባመጡት ጣጣ ለኔ ታማኝ የሆነው ጦር፣ ለኔ ብሎ ደም ተቃብቷል። እኔ ታዲያ ሠራዊቱን ደም አቃብቼ ለራሴ ዝና ስል እነዚህን ሰዎች ብለቃቸው ምንድነው የሚባለው? እስከ ሕይወት መሥዋዕትነት ለመክፈል ዝግጁ ሆኖ ለሃገሩ የሚዋጋ ውን ጦር ከሕግ ውጪ እየፈረደኩ ላለቀይመው አልቻልንም። ለኔ አይደለም። ለራሴ ልታሰርም፣ ልገደልም፣ ከሥልጣን ብወርድም ግድ የለም። ያ ሠራዊት እኛ ለሃገራችን አንድነት! ለመንግሥታችን ታማኝነት! ለኢትዮጵያ ሕዝብ ደህንነት በዓላማችን ፀንተን አዛዦቻችንን እስከመረሸን ድረስ ሄደን ደም ስንቃባ ከኛ እጅ በፍርድ የእጃቸውን ያገኛሉ ብሎ ወስዶ ለራሱ ዝና ብሎ ለቀቃቸው ነው የሚለው። ይህን አይነት የእንቅስቃሴ ማዕበል በሠራዊቱ ውስጥ ቢነሣና የእርስ በርስ ጦርነት ቢጀመር፣ ከባህር ማዶ ሆነ ከአገር ውስጥ ማንኛው ኢትዮጵያዊ ሊያቆሙ ይችላል ኖሯል። ምንድነው የሚያስከትለው ኪሣራ? ይህንን ያሰበው አለ? አገራችን ዳግማዊ ሊባኖስ ወይም ሶማሌ መሆን ነበረባት? በኔ አስተያየት ለዶሮ በሽታ በሬ ማረድ ማለት ነው። ስለዚህ የእነኚህ 11 ሰዎች መሞት ከኢትዮጵያ ችግርና ያን ጊዜ ካንኮበው አደጋ አንጻር ከምንም የሚቆጠር አይደለም። ምንም አይደለም የተወሰደው እርምጃ። ባይወሰድ ኖሮ የሚነሳው አምባገርና የሚደርሰው ጠንቅ አደገኛ ይሆን ነበር።

ሰው ያልገባው ነገር አለ። ችግሩ የኢትዮጵያ እንጂ የኔ የአንድ ግለሰብ ሕይወት አልነበረም። እኔንኮ የገደሉኝ መስከረም 13፣ 1969 ነው። እኔኮ በተረፈ ዕድሜ የምኖር ሰው ነኝ። ለኔ ሕይወትና ለራሴ ኑሮ አልነበረም የምታገለግለው። ስለዚህ ዝም ብሎ ሳያጣሩ ለመፍረድ ሲቸኩሉ ምን ታደርጊዋለሽ? አንዳለ መቀበል እንጂ የነገሮችን ብልቶች፣ መነሻና መድረሻዎችን፣ ምክንያቶችንና ችግሮችን ከተገነዘበ የሕብረ ተሰብ ክፍል የሚመነጭ አይደለም። ከዚህ የባሰ ወንጀል ምን አለ? አንድን ግለሰብ ከቤተ መንግሥት የማስወጣት አድማኦክ አይደለም። ሃገሪቱን የማፍረስ ሴራ ነው የተቀነባበረው። ሠራዊት የሚያፋጅ ነገር ነው የተጀመረው። እነኚህ ሰዎች ምሕረት ከተደረገላቸው ማነው የሚቀጣው? ከጦር ሜዳ ሸሽተሃል፤ ፊትህን አዙረሃል እያሉ በየጦር ሜዳው ወታደር ሲረሽኩ የነበሩ ጄኔራሎች ዛሬ ተምራችኋል ተብለው ቢለቀቁ ከዚያ በኋላ ሠራዊቱን ማዘዝና ማዋጋት ይቻላል? አገራቸውን ለከዱ ሰዎች ምሕረት ለምን አልተደረገም የሚሉ እኛ የተጣድንበትን ምድጃ የማያውቁ ለብዙ ሺህ ሠራዊት ሕይወት ኃላፊ መሆን ማለት ምን እንደሆነ የማይረዱ ብቻ ናቸው።

ገነት - ዳኛዎች የተመረጡት እንዴት ነው?

መንግሥቱ - የጦር ፍርድ ቤቱ ሲቋቋም አንድ ተከላካይ ችግር ተፈጥሮ ነበር። በመፈንቅለ መንግሥቱ መከራ በመሳተፋቸው የተከሰሱት አብዛኛዎቹ ሰዎች ባለክፍተኛ ማዕረግ ቀደምት ጄኔራል መኩንኖች ናቸው። በወታደራዊ ፍርድ ቤት የሚሰየመው ዳኛ በማዕረጉ ከተከላካዮቹ የላቀ መሆን አለበት። በዚህ ምክንያት የነሱን ጉዳይ ለማየት ሊሰየሙ የሚችሉት መፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ ያልተሳተፉ ክፍተኛ ጄኔራሎች ቁጥር በጣም አነስተኛ ነበር። ጄኔራል ተስፋዬ ገብረ ኪዳን፣ ጄኔራል አሥራት ብሩና ጄኔራል ከፈለኝ ይብዛ ከተረፉት ጥቂቶች ውስጥ ነበሩ። ጄኔራል ተስፋዬ ብዙ ወሬ ይወራበት ነበር። በሕዝብም፣ በሠራዊቱም ዘንድ መፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ ነበረበት የሚለው ወሬ ይናፈሳል። እውነትም አንዳንድ የሚያጠራጥሩ ነገሮች ነበሩ። በመጀመሪያ ደረጃ በሙከራው ወቅት ከነበረበት ከአሥመራ እንዴት አዲስ አበባ ሊመጣ ቻለ? እሱ የኤርትራ ክፍለ ሃገር አስተዳዳሪና የሠራዊቱም አዛዥ ነው።

ገነት - የሁለተኛ ስብደታዊ ሠራዊት ስዛዥ ጄኔራል ደምሴ ቡልተ አይደሉም እንዴ?

መንግሥቱ - ልክ ነሽ፤ ግን በተስፋዬ ሥር ሆኖ ነው። ኤርትራ ውስጥ የሁሉም የበላይ ተስፋዬ ገብረኪዳን ነው። ለደምሴ ሙሉ ሥልጣን የሰጠው ማነው? ከአሥመራ ወደአዲስ አበባ ሠራዊት እንዲያንቀሳቅስ የፈቀደለት ማነው? ተስፋዬ ራሱ ነው። አዲስ አበባ ውስጥ ምን ይሠራል?

እና ብዙ ምርጫ ስላልነበረን ቀደምት መኩንን እሱ ነውና ተስፋዬ ይሁን ሲባል፣ እኔ አልፈለግሁም ነበር። እሱን የሚያስጠረጥረው ነገር ስላለ በማስረጃ እጦት እጁን ይዞ ለፍርድ ማቅረብ ባለመቻሉ እንጂ ያ ቢቀር ፈራጅ ሆኖ ሊቀመጥ አይገባውም በማለት ችላ ብዬ ነበር። ሠራዊቱም በዚህ ደስተኛ አይሆንም። በዚህ ላይ የሕግ ትምህርትም ሆነ ልምድ የለውም።

በዚህ እንዳለን እሱ ራሱ ይመጣና ሲኒየር ዳኛ አጥተህ መቸገርህን ስምቼ ነው። እኔን ለምን አታደርገኝም? የነዚህን ወንጀለኞች ጉዳይ እኔ ራሴ አያሉኝ አለ። ዳኛ አድርገኝ አለኝ። አሁን ያለፈ ጊዜ ነው። እኔ በተከላካዮቹ ላይ የነበረኝ ጥላቻ አንድና ሁለት የለውም። ይህንን ስሜቴን አልደብቅም። እኔን ብቻ ሳይሆን አገር ሊገሉ ያሴሩ ናቸው። የጀመሩትን ነገር እጅግ አደገኛ ነበር። ተስፋዬ መጥቶ በአልቭና በስሜት ዳኛ ሆኜ ሳገለግል ዝግጁ ነኝ ሲል፣ ተገቢውን ቅጣጌ ሊሰጣቸው ተዘጋጅቷል ብዬ እሺ አልኩት። በዚያን ሰዎን ባየው በወታደሩ ስሜት፣ በሕዝቡ ሁኔታ በጣም በመደናገጡ የተሰበረ ስሙን ለማደስ በመፈለግ ሊሆን ይቻላል። በሂደት ሲታይ ግን ሕሊናው ከነሱ ጋር ሆኖ ከኛ ጋር ያለው በድኑ ነው ማለት ይቻላል። አንዳንድ ሰዎች ሁኔታውን አይተው መጥተው ይነገሩኛል። በማደራጀው፣ በመዋያው፣ በመዘናኛው ቦታ ሁሉ የሚለውን እየሰሙና ሁኔታውን እያዩ ተስፋዬ በውነቱ ከሬሱ ሕሊና ጋር አይደለም። እዚያ ዳኛ ነው። ውጪ ሲወጣ ግን የሚናገረው ሌላ ነው። እና ይታሰብበት ብለው ይነገሩኛል። በኋላ ለእኔ ምክንያቱን ሳላብራራ በደፈናው «ከፍርዱ ሥራ ይልቅ የሰሜኑን ጦር በመምራትና በማስተባበር የበለጠ ትጠቅመኛለህ። ለሥራው ብቁ የሚሆንና በማዕረጉም የሚመጥን ጄኔራል አሥራት ብሩ አለ። አንተ ተመልሰህ ሰሜን ሂድ» አልኩና አነሳሁት። በርግጥም እነጄኔራል ደምሴ ቡልቶ ከሞቱ በኋላ ሰሜን ማንም ሰው አልነበረም።

የመሐሉ ዳኛ በማዕረግ የተከላካዮቹ ሲኒየር መሆን ያለበት መሆኑን ሕጉ ስለሚያዝ ለዚያ ትኩረት ብንሰጥም ሌሎቹ ዳኞች የሕግ ትምህርት ያላቸው ናቸው። ባጠቃላይ የፍርዱ ሂደት የተካሄደው

ፕሮፌሰርናል በሆኑ የሕግ ባለሙያዎች ነው። በኔ በኩል በሕግ መሠረት የተካሄደ የፍርድ ሂደት ስለሆነ የምንወቀስበት ምንም ምክንያት የለም ብዬ አምናለሁ።

መፈንቅለ መንግሥት አድራጊዎቹ እንዲሞቱ ከሆነ የፈለግሁት ከመጀመሪያውም እነሱን ማስወገድ ይቻል ነበር። ወታደሩ እንዲጨርሳቸው ማድረግ ይቻል ነበር። «ቀጥል» ማለት ብቻ ነው። ፍርድስ ምንስ ምን ያስፈልጋል። ከዚያ «ወታደር ነው የጨረሳቸው። እኔ ምን ላድርግ?» ማለት ይቻላል። ከጀርመን ሳልነሳ ገና እንደዚህ ማድረግ እችል ነበር። በጋላ «በግብታዊነት ሠራዊቱ ፈጃቸው» ማለት ነው። እኔ ግን ካሠሯቸው በጋላ ምን እናድርግ? ሲሉኝ «እንዳትነኩ፤ በፍርድ ነው የሚዳኙት» ብዬ ተዕዛዝ ሰጠሁ። በዚያ መሠረት ተፈፀመ።

በኢትዮጵያ አብዮት ሂደት ውስጥ ከነዚህ ጄኔራሎች ጥፋት ጋር ሲወዳደር ቀላል የሆነ ጥፋት ያጠፋ ሰዎች በሞት ተቀጥተዋል። የበርበሬ ዋጋ ጨመራችሁ ተብለው በቀበሌ የተገደሉ ሰዎች ነበሩ። በሲቪሎም፣ በሠራዊቱም፣ በጦር ሜዳም፣ በሠላማዊ ቦታም ሞት ተፈርዶባቸው የተረሸኑ ሰዎች ሞልተዋል። ባብዮት ጥበቃ ጓዶች የተገደሉ ሰዎች ነበሩ።

ስለዚህ ፍርድ ቤቱ ጥፋተኛ መሆናቸውን አምኖ ከፈረደባቸው በጋላ እኔ ለነዚህ ምሕረት ለማድረግ አልችልም።

ገነት - በሐገ መሠረት ገን ርዕሰ ብሔረ ምሕረት የማድረግ መብት ተለጥተታል።

መንግሥቱ - ልክ ነው። ሕገመንግሥቱ ይፈቅድልኛል። ምሕረት የመስጠት መብት ሰጥቶኛል። እኔ ግን ለነኚህ ሰዎች ያንን መብት ልጠቀምበት አልፈለግሁም። አላመንኩበትም። ይህንን ያኔም ተናግራ አለሁ። ምንጊዜም አቋሜ ይህ ነው።

እኔ ላነሳው የምፈልገው አብይ ጥያቄ አለ። አገር ሊያፈርሱ የተነሱትን ጥቂት ጄኔራሎች እንዲገደሉ አደረገ እያለ እኔን የሚወቅስኝ ወገን ለሃገራቸው፣ ለድንበራቸው የግምባር ሥጋ ሆነው በየጦር ሜዳ የወደቁትን ጭቁን ወታደሮች አስቧቸው ያውቃሉ? ወያኔ አዲስ አበባ ሊገባ ሲቃረብ የገዛ ወታደሮቻቸው በግፍ የረሸኗቸውን መኩንኖች አንስቶ ያውቃል? ለምንድነው ሻዕቢያ በኤርትራ ምድር ከተሚረኩ በጋላ በግፍ የረሸናቸውን በሺ የሚቆጠሩ የሠራዊቱን አባላት ስማቸውን የሚያነሳ ሰው የሌለው? በመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ ጊዜ

የነደምሴ ቡልቶን ሴራ ካከሸፉት አንዱ በትውልዱ ኤርትራዊ የነበረውን ጄኔራል ሻዕቢያዎች ተሜውተውበት ነው የገደሉት። ወታደሮቻችን ኤርትራ የሄዱት ለሃገራቸው ሊዋጉ ነው እንጂ እዚያ የሚጠብቁት የግል ማላ ወይም የሚያግዱት ከብት የላቸውም። ለኢትዮጵያ ነው የሞቱት። ወደሱዳን እያፈገፈጉ ገብተው በስደት እየተንከራተቱ ስንት ግፍ ስለሚዋልባቸው ወታደሮች አንድም ጋዜጠኛ ሲያነሳ አልሰማሁም። ኤርትራ ውስጥ ከተሸነፉ በጋላ ሻዕቢያ እያሳደደ ስለረሸናቸው በሺዎች የሚቆጠሩ የኢትዮጵያ ጃግኖች ማንም አይናገርም። ስለከሃዲ ጄኔራሎች ግን ሁሉም ያውራል።

ወያኔና ሻዕቢያ አዲስ አበባ ገብተው የሕዝቡ ጌቶች ሲሆኑ ሰብስበው ስላገሯቸው የጦርና የሲቪል ባለሥልጣናት የሚናገር ሰው የለም። ቢያለመም ቢያጠፋም በሚችሉት ሁሉ አገራቸውን ያገለገሉ ሰዎች ናቸው። ስለነሱ ፍትሕ ማጣት የሚያነሳ ሰው የለም። ያላንዳች ክስ ዘጠኝና አሥር ዓመት ታስረው፣ በመጨረሻ «ሂዱ!» ብለው የለቀቁቸው የጦር አባሎች ጥፋታቸው የኢትዮጵያ ሠራዊት አባል ሆነው ማገልገላቸው ብቻ ነው። ሌላ ወንጀል አልተገኘባቸውም። የታሰሩት በቂም በቀል ነው።

ለኢትዮጵያ አንድነት ያን ያህል ዘመን የተዋደቁት ኤርትራው ያንንስ ያስታወሳቸው አለ? በሻዕቢያ እጅ ወድቀው ዕጣ ፈንታቸው ምን ሊሆን እንደሚችል መገመት አያስቸግርም። ኤርትራ ያሉትን ብቻ ሳይሆን ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን እንኳ ከወያኔ ጋር በቅንጅት እያሳደዱ ነው ያጠፏቸው። ማስታወቂያ ሚኒስቴር ትሠራ የነበረችውን የቀድሞ የጀብሃ አባል ወይዘሮ ማራን በጠራራ ፀሐይ ከአዲስ አበባ አፍኖ ጃዕቢያ ወስዷታል።

ገነት - የጄኔራሎች መገደብ ሠራዊቱን ለሸገፈት ከዳረጉት ምክንያቶች አንዱ ሆኖ ይቆጠራል። እንደሚያውቁት በመከራው ተካፋይ ሆነዋል ተብለው የተጠረጠሩት ከፍተኛ ጄኔራሎች በሠራዊቱ ውስጥ ከፍተኛ ልምድ ያነበቡ በቱና ቁፍ በታዎች ላይ የነበረ ሰዎች ናቸው።

መንግሥቱ - በመሠረቱ የነሱ ሴራ የሠራዊታችንን አመራር ለማዳከም አስተዋፅዖ ከማድረግ ጋር ገባናችን ተጋልጦ ለመሸነፋችን ምክንያት ሆኖ እንደሆነ እንጂ የነሱ ከቦታው ላይ መጥፋት በሠራዊቱ ላይ ጉዳት አድርጎል ለማለት ያስቸግራል። ከትግራይ መለቀቅ ጀምሮ ሌሎችንም ሽጥሮች እየሠሩ በኔ ላይ በባዕዳን አማካኝነት ሎቢ በማድረግ ተፅዕኖ እየፈጠሩብኝ አገርን በነፃ አሳልፎ ለወያኔ መስጠት ታላቅ

በደል ነው። እነኚህ ሰዎች ታዲያ በኢትዮጵያ ሠራዊት ላይ ሲያደርሱ ከነበረውና ካደረሱት ጥፋት አንጻር አጉደሉን የሚባሉ ሰዎች ናቸው? ቢኖሩ ኖሮ ምን ያህል ጥፋት ሲያመጡ ነበር የሚለው ለምን አይታይም? ከዚህም በላይ እኔ ተፅዕኖ አድርጌ ነው ሌሎቹን የዳንኩት። «በኔ የምትመሩ በሀገር ሥርዓት የምታምኑ ከሆነ ሕግን በእጃችሁ አድርጋችሁ ስታበቁ የራሳችሁን እርምጃ መውሰድ አትችሉም። ላኩ!» ብዬ ስል አሸ! ብለው ነው የላኩልኝ። ከዚያ በፊት ግን በእጃቸው የገቡትን ጄኔራሎች በራሳቸው ውሳኔ እርምጃ ወስደውባቸዋል። አሁን ጄኔራሎቹ በመገደላቸው ምክንያት ሠራዊቱን አመራር አሳጡት። መንግሥቱ ኃይለማርያም አገልግሎታቸውንና ለሃገራቸው ደህንነት ያደረጉትን አስተዋፅኦ አይቶ ለምን ምሕረት አላደረገላቸውም? ሲባል አሰማለሁ።

እዚህ ላይ አንድ የማነሳው ነገር አለ። ሻዕቢያና ወያኔ ከሚፈሰሱት ድርጊት አንጻር፣ ለኢትዮጵያ አንድነት በታገሉት ላይ ከሚወሰዱት እርምጃ አንጻር የምንታዘበው ነገር አለ። ከመፈንቅለ መንግሥቱ መከራ በኋላ ያንን ሠራዊት አንደገና ለማረጋጋትና ሻዕቢያና ወያኔ የተፈጠረውን ቀዳዳ ተጠቅመው ጥቃት እንዳይፈፀሙ ሠራዊቱን በማሰባሰብና በማቋቋም ጠንካራና ፍፁም ኢትዮጵያዊ እርምጃ የወሰዱ ጄኔራሎች ዛሬ በወያኔ እስር ቤት ታስረው ይማቅቃሉ። ይህ ለምን ይመስልሃል? የባሰም አለ። ለምሳሌ የደህንነቱ ኃላፊ የነበረውን ጄኔራል ዓለማየሁ ወልደየሰ የሚባል ጄኔራል እዚያው ይረሽኑት፤ ይሙት ይኑር? አይታወቅም። ሌሎችም ስንቶች የወያኔና ሻዕቢያ የበቀል እርምጃ ስለባዎች ሆነዋል።

በዚያን ጊዜ (በመፈንቅለ መንግሥቱ ጊዜ) ጄኔራል ገብረመድህን የሚባል የአካለ ጉዛይ (ኤርትራ) ተወላጅ ያንድ ኮር አዛዥና የአሥመራ የደጋው ክልል ጦር አዛዥ የነበረው የሠራውን ልገርሽ። እኔ የማውቀው አንድ አገር፣ አንድ መሪ፣ አንዲት ኢትዮጵያን ነው እንጂ የደምሴ ቡልቶ ምንደኛ አይደለሁም። ኢትዮጵያ የምትል ወደኔ! ደምሴ የምትል ወደዛ! ለይ! ብሎ ሲያበቃ በዚያ በአሥመራ አካባቢ በደቀ መሐሪ ጭምር ያለውን ሠራዊት ጄኔራል አስፋው ሲራጎ ከሚባል ምክትሉ ጋር በመሆን እያሰባሰበ አገር ያዳኝ ሰው ነው። እሱ አሁን የኤርትራ ተወላጅ ነው። ሻዕቢያ ኤርትራን ከያዘ በኋላ ተማርክ፣ ተጫውተውበት ነው የገደሉት።

ገነት - በርስዎ በጣም ቀርብ ከነበረት ሰዎች መካከል አጃቸውን ያስገዙበት ነበረ?

መንግሥቱ - እንዲሁ ከጥርጣሬ ሌላ እጅ ከፍንጅ ከተያዙትና በግልፅ ጥፋታቸውን እማኝ እየቀረበ ከመሰከረባቸው ወይም እስር ቤት እያሉ ሄጄ ካገኘኋቸው በስተቀር ከዚያ ውጪ ተባባሪ ነበሩ ስለሚባሉት ሰዎች የተጨበጠ ማሰረጃ የለኝም።

ገነት - ስዎን፣ በርገጥ ማሰረጃም ባደናገደሁት፣ ለምሳሌ ኩሱኔል ተስፋይ ወልደሥላሴ ነበረበት ይባላል። ለማን ከነበረት ውስጥ ደግሞ ጂኔራል ገብረመድህን መድህኔና ካሣይ ጨማዳ የሴራው ደጋፊዎች ነበሩ የሚል በውጪ አገር ጋዜጠኛ ተዘገቦ ነበር። ባጠቃላይ አደማ ውስጥ የነበረትን ሰዎች እንዴት ያዩዋቸዋል?

መንግሥቱ - ሁሉም ጄኔራል መኩንኖች አድማው ውስጥ አልገቡም። ጥቂቶች ግን ቁልፍ በታዎች ላይ የነበሩ ሰዎች ተካፍለዋል። ዋናው ጠንላሽ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ ነው። እሱ እንደሆነ ከድሮ ውም በነገር ጠንላሽነት፣ በተንኮልና በመሠሪነት የታወቀ ነው። ወታደርነቱ ጥሩ ነው። ማስተባበር፣ ማደራጀት ያውቃል። ነገር ግን ተንኮልኛ ነው። የክቡር ዘበኛ ሶስተኛ ኮርስ ምሩቅ ነው። ማን ነበር የሚሉት? አዎን «የመርዘ ብልቃጥ» ነበር ቅፅል ስሙ። እሱ ነው ቅስ እያለ እንደጨዋታ እያሰመሰለ መጨረሻ ላይ ሰዎቹን ሁሉ እዚህ ነገር ውስጥ ያስገባቸው። አንደኛ ዓላማው ያደረገው ማንን ነው ያልሽ እንደሆነ ጄኔራል አበራ አበበን ነው።

አበራ አበበና መርዕድ ንጉሤ ገነት ጦር ትምህርት ቤት መምህራን ሆነው አብረው ብዙ ጊዜ ሠርተዋል። መርዕድ እንግዲህ የአበራን ስሜትና ድክመቱንም ያውቃል። በተለያዩ ጊዜያቶች የሚያጠፋቸው አንዳንድ ነገሮች አለ። በዚያ ስወቅሰው ቅሬታ አድርገዋል። ይህንን ቅሬታ መርዕድ ሊከተኩትና ሊያሳድግ ተነስቷል። ይሁን እንጂ መጀመሪያ ላይ አበራ አልተቀበለውም ነበር አለ።

ለኔ ከመርዕድ ይልቅ አበራ ይቀርቦን ነበር። ጥሩ መኩንን ነው። ጥሩ ወታደር ነው። ደፋር ነው። ትምህርቱ፣ ችሎታው ከፍተኛ ነው። እንግዲህ እሱን ጀብደኝነት ያጠቃዋል። ቶሎ ደግሞ መለስ ይላል። ሥነ ሥርዓት አስከብራለሁ እያለ ወታደሮች ይረሽናል። አንዳንድ የማይችላቸውንና ከአቅሙ በላይ የሆኑ ውሳኔዎችን ይወስናል። በጦር ሜዳ ላይ ደግሞ ከምፅዋ በስተቀር ብዙ ጊዜ አልተሳካለትም። እኛ ግን ያኔ አንጠረጥረውም። ካሉት መኩንኖች በችሎታው ያንሳል የሚል

እምነት የለንም። በዋለባቸው ግምባሮች ሽንፈት ሲደርስ ግን ካንድም ሁለት ጊዜ በጽሑፍ ወቅሰነዋል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ጥፋቱን በመቀበል ፋንታ እንዴት እንደዚህ እባላላሁ የሚል ቅሬታ አድሮ በታል። 'በረሃ በጦር ግምባሮ ይህን ያህል ጊዜ ተቀምጬ የምክፍለው መሥዋዕትነት ሳይቆጠር በየጥቃቅኑ መናኛ ነገር ሁሉ ይህን ያህል ወቀሳ ይደርስብኛል' እያለ ለተለያዩ መኩንኖች ሲናገር ያዳመጡ እየ መጡ ይነገሩኛል። ከዚያ ያለፈ ተንኮልና ክፋት ይታሰባል ወይም ወደቅ ራኔ እንገባለን ብዬ አላሰብኩም። በሥራችን ላይ፣ በዓላማችን ላይ፣ ሁላችንም ተባብረን እናስፈጽመዋለን ባልነው ተግባራችን ላይ መቼም ያ ነገር ሳይሳካ ቀርቶ አንድ መንገድ ስንቀርና ያለ አግባቡ ሠራዊት ሰውተን ወይም በትንን ጠላት ድላችንን ነጥቆ ሁላችንም ስናዝን ደግሞ ለዚህ ምክንያቱ ምንድነው? ብሎ ራስን መጠየቅ ያለ ነው። ሹመት ስንሰጣቸው እንደሚደሰቱት፣ ኃላፊነት እንደሚፈልጉ ሁሉ፣ ግዴታቸውን ሳይወጡ ሲቀሩ መወቀስ፣ መከሰስ ያለ ነው። አበራ ይሄንን የመ ቀበል ችግር አለበት። የመጀመሪያው የመርዕድ ዓላማ ይሆናል።

ከዚያ ቀጥሎ ጄኔራል ፋንታ በላይ ነው። ፋንታ ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ከመመደቡ በፊት የአየር ኃይል አዛዥ ነበር። ፋንታና መር ዕድ ከአብዮቱ በፊት አይተዋወቁም። ያገናኛቸው አብዮታችን ነው። ከዚያም የሰሜኑ ጦርነትና የነሱም በተመሳሳይ የማዕረግ ደረጃ ላይ መገኘት ነው። አብዮቱ ሲፈነዳ ፋንታ ሻለቃ ነበር። መርዕድ ሌተና ኩሎኔል ነበር።

ፋንታ በላይ ከኔ ጋር መልካም ግንኙነት ነበረው። እንዴት እነመርዕድ የሚሉትን ለመሰማትና አድማው ውስጥ ለመግባት እንደበቃ አይገባኝም። መርዕድ ከተንኮሉ ጋር ብልህነትንም የተላበሰ መሆኑ የሚረጋገጠው ፋንታን እዚያ ውስጥ ማስገባት በመቻሉ ነው።

ፋንታ ብዙ ጊዜ ከጦር ሠራዊቱ መኩንኖች ጋር በተቃራኒ መልኩ የሚቆመው አየር ኃይሉን በተመለከተ ነው። እኔም በዚህ ፋንታን እደግፈው ነበር። የጦር ሠራዊቱ አዛዦች መከላከልም ይሁን ማጥቃት ውጊያ ሲጀመር ባላቸው ረጂ መሣሪያ፣ በሞርተር፣ በመ ድፍ፣ በታንክ ጠላትን መደብደብና ራሳቸውን ችለው ግባቸውን መያዝ ሲገባቸው፣ ለጥቃቅኗ ነገር ሁሉ አየር ኃይሉን መጥራት ሙያዬ ብለው ይዘውታል። ሚግ ቶሎ ላክልኝ። ያንን ሽለቆ ደብድብልኝ። ያንን ጋራ ደርምስልኝ። ያንን ደን አቃጥልልኝ ነው። ሚጎቹ ራሳቸው በሰንት ሚሊዮን ብር የሚገዙ ናቸው። ሲበላሹ የሚታደሱት ራሽያ

ድረስ ሄደው ነው። አንዳንዴ ለማደሻቸው ከገዛንበት ዋጋ የበለጠ የም ናወጣበት ጊዜ አለ። ፓይለቶቹ የረጅም ጊዜ ጥረት ውጤቶች፣ የኢትዮጵያ መከራያዎች ናቸው። ያሉን በጣት የሚቆጠሩ፣ ግን ምርጥ ፓይለቶች ናቸው። የምንወረውረው በምብ ገንዘብ ነው። ብር ነው የምንወረውረው። ፋንታ ስብሰባ በተቀመጥን ቁጥር 'በጠመንጃ መመ ለስ የምትችሉትን ለምንድነው ርኬት የምትጠይቁት? ጀት የምታን ቀሳቅሱት? አየር ኃይል እግረኛ አይደለም። የሚሰጠው ድጋፍና የሚውልበት ቦታ ውሱን ነው' እያለ አምርሮ ይናገራል። 'ሠራዊቱን ከዚህ ልምድ አስወጡት' እያለ ነው የሚጨቃጨቀው። በዚህ እስከ መጨረሻው ምንም መግባባት አልተቻለም።

ውሱ አድሮ ግን 'ጦርነቱን በወታደራዊ መንገድ ለመቋጨት ተብሎ፣ ተብሎ አልተቻለምና በበኩሌ ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት የተደረገው ጥረት በቂ ነው ብዬ አላምንም። ከዚህ የበለጠ ሙከራ መደረግ አለበት' የሚል አቋም ይዞ ብቅ ብሏል። በዚህ ጊዜ መርዕድ ወጥመዱ ያዘለት። ከሱ ጋር እንዲሰለፍ ይጋብዘዋል።

በመሐል መርዕድ የመኪና አደጋ ደርሶበት እግሩ ተሰብሮ ለሕ ክምና ለቭየት ሀብረት ይሄዳል። ሲመለስም ሙሉ በሙሉ አልዳነም። 'ጣሊያን አገር በዘመድ ለማካኝነት ልታከም የምችልበት መንገድ አለና እንድሄድ ይፈቀድልኝ። እዛ የተሻለ ሕክምና አገኛለሁ' አለ። ይሄን የም ታመቻችላት ባለቤቱ ናት። ጣሊያን አገር ያሉት ወንበዴዎች ናቸው። አልፎ ተርፎ ከጣሊያን መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር ተገናኝቶ ነው የተመለሰው። እኔ ግን አሱ ፍቃድ ሲጠይቅ በምንም ዓይነት መንገድ ከሚዋጋቸው ጠላቶቹ ጋር ለመደለት ነው የሄደው ብዬ አልጠረጠር ኩም። እኔ እንኳን «ለምን ወደምሥራቅ አትሄድም?» ብለው፣ 'እይ በነፃ የምታከምበትን መንገድ ዘመድ አመቻችቶልኛል' አለ። ከዚያ በኋላ በግድ ልጅሊስት አገር ሄደህ ታከም ማለት ስለማይቻል ፈቀድኩለት። ሄደ።

እዚያ ሄዶ ሆስፒታል ሳይተኛ እንደ ፊዚዮቴራፒ ነገር እያደረገ ነው አሉ እየተመላለሰ ብዙ ቀን ቆይቶ መጣ። ነገር ግን ዋና ዓላማው የፖለቲካ ሥራ ለመሥራት ነው። በኋላ ተደርሶበታል። ባለቤቱ ከጣሊ ያኖቹም፣ ከአረቦቹም ግንኙነት አላት። እንኳን ይሄን ሌላም መሥራት አይሳናትም!! በወንበዴ ውስጥ የምትጫወተው ሚና አላት። በመርዕድ በኩል ብዙ ችግር የተፈጠረው አሏን አምጥቶ ቤተመንግሥት

ያስገባበት ጊዜ ነው። የዚያን ጊዜ ነው እንግዲህ እኛ ከናንተ ጋር መዋጋት እንፈልግም። ሠላማዊ መፍትሔ ነው የምንፈልገው። በሚል መንገድ ወንበዴዎቹን የቀረባቸው። እነሱም ከጦር ኃይሉ ከፍተኛ አዛዦች አንዱ እንደዚህ ካለ እኛ የምናካሄደው ውጊያ ምቱ በደምብ ተሰምቶታል። ዱላችን ያሳረፈበት ሰንበር ቆጥቁጦታል ማለት ነው። ወታደር ፊቱን ወደፖለቲካ ሲያዞርና ሠላም ሲል አንድ ችግር አለ ማለት ነው። ደክሞታል ማለት ነው። የሚል ስሜት አደረባቸው።

ወንበዴዎቹ የናንተ መሪ ነው እንጂ እምቢ ያለው እኛስ መቸ ሠላም ጠላን? አሁንስ ምንድነው የምትፈልጉት? እኛ ሕዝቡ ይወስን ነው ያልነው። ኤርትራዊ መሆን እፈልጋለሁ ካለ ነፃነቱን፣ ኢትዮጵያዊነቱን ከመረጠም አብሮ መኖሩን ማመቻቸት ይቻላል። ዕድሉን ስጡትና በዚህ እንዳኛ ይሉታል።

ይህ አባባላቸው አዲስ ነገር አይደለም። ለኛም ያሉን ነገር ነው። መርዕድ አዲስ ነገር እንደሆነ ወስዶት፤ በዚህ ፋንታንም አግባብ ተቆ ሴራው ውስጥ ያስገባዋል።

እኔን በሠራዊቱም፣ በሕዝቡም ፊት ሊያስጠሉበት ቁልፍ አድርገው ያዘጋጁት ስልት 'መንግሥቱ ኃይለማርያም ጦረኛ' ነው። የኤርትራ ጥያቄ በሠላም እንዲፈታ ወንበዴው ይፈልጋል። መንግሥቱን ካስወገድን ከወንበዴ ጋር መደራደርና ዕርቅ ማውረድ እንችላለን? በማለት ሁሉንም ኢወናበዳቸው። ሌሎችም እውነት መሰላቸው። ሴራውን ጎንጎነው መኩንኖቹን ለስብሰባ በጠሩ ጊዜ፣ ይህንን በነገሯቸው ጊዜ ከአንዳንዶች ተሰብላቢዎች ከወንበዴዎቹ ጋር ቁጭ ብለን ተወያይተን ልዩነታችንን መፍታት ከቻልን ከነሱ ጋር በጦርነት ገጥመን የምንፋጅበት ምክንያት የለም። እስካሁን በኛ በኩል ለመነጋገር እንኳን መቼ በሩን ከፈትን? የሚል ነገር ተደምጧል።

ፋንታ በመርዕድ የቀረበውን ማግባቢያ ብዙም ያመነበት አይመስልም። መንግሥቱን ስላስወገድን ብቻ ወንበዴዎች የኢትዮጵያን አንድነት እምነው ተቀብለው ከኛ ጋር ሠላም ይፈጥራሉ የሚለውን ነገር አልተቀበለውም። ግን፣ እስቲ እንቅረባቸውና የሚሉትን እንስማ። በመነጋገር ልንፈታው እንችላለን የሚል ተስፋ አሳድሯል።

ለአድማው የተነሱት ሰዎች የማዕከላዊ ኩሚኒት አባሎችና የጦር ኃይሉ ከፍተኛ አመራር አካሎች ናቸው። በወታደራዊ ካውንስል ስብሰባ ላይ፣ በማዕከላዊ ኩሚኒት ስብሰባ ላይ የሚገኙ፣ የሚወሰኑ

ባለሥልጣኖች ናቸው። በየጦር ግምባሩ የሚደረጉ ውይይቶችና ስብሰባዎች ላይ ይካሄዳሉ። የሚባለውን፣ የሚደረገውን ሁሉ በሚገባ የሚያውቁ ሰዎች ናቸው። ምን እንዳደረግን፣ የተገኘውን ውጤት ከማንም በፊት፣ ከማንም በላይ የሚያውቁ ሰዎች ናቸው።

ሰሜን ስለነበሩት የተፃፈው ተክክል አይመስለኝም። ጄኔራል ገብረመድህን መድህኔ ያንድ ኮር አዛዥ የነበረ የኤርትራ ተወላጅ ነው። የታወቀ ፀረ ወንበዴ፣ «አንዲት ኢትዮጵያ!» ብሎ ከልቡ የሚያምን ሰው ስለሆነ ወንበዴዎች አባቱን ገድለውበታል። እንኳን የነሱ ሴራ ውስጥ ሲገባ (ለዚያውም አሥመራ ውስጥ አልነበረም) መፈንቅለ መንግሥት መጀመሩን ሲሰማ 'እኔን ደምሴ ቡልቶ አያዘኝም። የሱን ዓላማ የምታራምዱ ሰዎች ወደዚያ፣ ኢትዮጵያን የምትሉ ወደዚህ' ብሎ አቋሙን የለየ ሰው ነው። በዚህ ዓይነት የደጋውን ጦር ከነደምሴ እጅ እውጥቶባቸዋል። እሱና የሱ ምክትል ብርጋድየር ጄኔራል አስፋው ሲራጎ የሚባለው ጓደኛው ነው። የጄኔራል ክንፈ ታናሽ ወንድም። ሁለቱ አብረው ነው የሠሩት። ከነደምሴ ጋር አልተባበሩም።

ጄኔራል ሁሴን አህመድ የመፈንቅለ መንግሥቱ አድማ ውስጥ መኖር አለመኖሩን እኔ አላውቅም። ይሁንና ራሱን በማግለል ደምሴ ሳይፈቅድለት ተነስቶ ከረን ምሽግ ውስጥ ሄዶ መቀመጡ ተመልክሮለታል።

ካሣዬ ጨመዳ የሜካናይዘዱ ጦር አዛዥ ነበር። እሱ 'እሺም፣ እምቢም' ሳይል እንዲሁ ወለም፣ ዘለም እያለ ሲለይለት ካሸነፈው ጋር ለመሆን ሁኔታውን ይከታተል ነበር። ከመጀመሪያው ነገሩን ያወቀ አይመስለኝም። ሲጠሩት አዛዦቹ ናቸው መጣ። ትብብር ሳይሰጥ፣ እምቢ ሳይል ቆይቶ ወቅቱ ሲደርስ በመጨረሻ 'ዞር በሉ፣ አላውቃችሁም' አላቸው።

ዋናዎቹ አድመኞች፣ ጄኔራል መርዕድ ገንሤ፣ ፋንታ በላይ፣ ደምሴ ቡልቶና አበራ አበበ ናቸው። ሌሎቹ አጃቢዎች ናቸው። ይልቁንስ በመፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ መግባት አለመግባታቸው በትልቅ ጥያቄ ምልክት ሥር መቀመጥ ያለበት ተስፋዬ ወልደሥላሴ፣ ተስፋዬ ገብረኪዳንና ሥዩም መኩንን ናቸው።

ለምሳሌ፣ ጄኔራል መርዕድ የመፈንቅለ መንግሥቱ ዕለት ደግሞ ደጋግሞ እየደወለ ጄኔራል ሥዩምን ሲፈልገው ነበር አሉ። ግን አላገኘውም።

ጄኔራል አምታ ራሱን ሲያጠፋ መሣሪያውን ማንቁርቱ ላይ እስ ደግሮ ቃታውን በመሳሰሉ ወዲያውኑ ነው የሞተው። ጄኔራል መርዕድ ግን በሽጉጡ ራሱን አቁሰሎ ሕይወቱ አላሰፈም ነበር። ጄኔራል ተስፋዬ ከከተማ መጥቶ ቤተመንግሥት ሲደርስ፣ መርዕድ አለመሞቱን ይሰማል። «ወደሆስፒታል ሊወሰድ ነው» ሲሉት፣ «የምን ሆስፒታል ነው?! እዚያው ጨርሱት» ብሎ እንዲገደል አድርጓል።

ገነት - ስምን?

መንግሥቱ - አሱን ተስፋዬን መጠየቅ ነው። እኔ እንደሚመስለኝ መርዕድ ምስጢር እንዳያወጣ ፈርቷል። ዋናው የአድማ ጠንሳሽ መርዕድ ነው። ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው የነበረበትና ነገሩን ሁሉ ያቀነባበረው አሱ ነው። ስለዚህ ተስፋዬ ተባብሯቸው ከሆነ ሲያውቅና ምናልባትም ሊናገር የሚችለው መርዕድ ነው። ያድማውን ሥረ መሠረት የሚያውቀው አሱ ነው። ስለዚህ ጉድ ከመዘክዘኩ በፊት ተስፋዬ አስገድሎታል። ፋንታ በላይም እንደዚሁ ነው።

መቼም ሁሉንም ሰው ከማጣት በትዕግሥት ማለፉ ይሻላል በማለት እንጂ የሚጠራጠሩትን ሁሉንም መጠየቅ ይቻል ነበር። ጄኔራል ሥዩምን «ያን የሚያህል ራዲዮ ከግቢ ተነቅሎ ሲሄድ ምን ትሠራ ነበር?» ተስፋዬ ወልደሥላሴን ደግሞ «የመረጃ ኃላፊ ሆነህ ዱሰታው እዚህ ደረጃ እስከሚደርስ ምን ትጠብቅ ነበር?» ብሎ መጠየቅ ይቻላል። ጄኔራል ተስፋዬን «ከኤርትራ ምን አመጣህ? ደምሴ ቡልቶ ሠራዊት ሲያንቀሳቅስ አንተ የት ነበርክ? ጄኔራል መርዕድን ለምን አስገደልክ? ማን ፈቀደህ?» ማለት ሲቻል፣ በቅራኔ ላይ ቅራኔን፣ በጠላት ላይ ጠላትን ከማፍራት በማለት የተተወ ጉዳይ ነው።

ገነት - ጄኔራል ተስፋዬንም አስጠየቁቸውም።

መንግሥቱ - እንዴት አድርጎ ልጠይቀው? በችግር የተወጠርኩ ሰው ነኝ። ብቻዬን ነኝ። እንዲህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጋጥመኝ የመጀመሪያ ጊዜዬ አልነበረም። መቼም አብዮቱ ብዙ ነገር አስተምሮናል። የመጀመሪያው አካባቢ በተለይ የሚገርም ጊዜ ነበር። ዛሬ ፍፁም ወዳጅ የሚሉት ነገር የመረረ ጠላት ሆኖ ይገኛል። የወዳጅነት መሥመሩ ቀጭን ነበር። ጠላቶቻችንን እያወቅናቸው አብረን ተጉዘናል። ለምሳሌ በ69 መስከረም 13 ቀን እኔን ለመግደል የተደረገውን ሴራ ኩሎኔል አጥናፋ አባተ በደምብ ያውቀው ነበር። ከሙከራው በኋላ

አጥናፋ ጠላቱ መሆኑን እያወቅሁኝ አብራው ሠርቻለሁ። እየተጠባበቅን። አሁንም ይሄ የነተስፋዬ ነገር ከዚያ የተለየ አይደለም። ጠላትን ዛሬ አንዱን፣ ነገር ሁለተኛውን እያሉ ነው እንጂ ሁሉንም ባንዴ መጋፈጥ አያስፈልግም። ጄኔራል አዲስ ተድላስ ቢሆን? ሴረኛቹን እንዲያነጋግር ከተላከው ቡድን ጋ ሄዶ ሲመለስ «እነሱ እኮ አኛን አይፈልጉንም። የሚፈልጉት መንግሥቱ ኃይለማርያምን ነው። ብንተባባራቸው ችግሩ ምንድነው? አላለም? እንደዚህ ማለቱ ተነግሮኛል። ሌሎቹ «እንዴ አንተ ልጅ ነህ እንዴ? ዱርውንስ በኛ ወታደሮች ተከበው እናንተን እንፈልጋችኋለን እንዲሉ ትፈልጋለህ?» ብለው ሲሉት ነው መለስ ያለው።

ተስፋዬ ወልደሥላሴ ግን ቅድም እንዳልኩት በተጨማሪም ማስረጃ ማረጋገጥ ባለመቻሉ እንጂ መጀመሪያ ላይ እጁን ሳያስገባ አልቀረም። ሲለልላቸው ቆይቶ በኋላ ሃሳቡን የለወጠ ይመስላል። ብዙ ነገሮች እንደነበረበት ያመለክታሉ። ለምሳሌ፣ ጄኔራል ፋንታ በላይ ከተበደቀበት ተገኝቶ ወታደሮች ይዘውት ወደ እስር ቤት ሊወስዱት ሲሉ እዚያ ቆሞ ተስፋዬ ወልደሥላሴን ያየዋል። ይሄን ጊዜ «እህ ኩሎኔል ተስፋዬ! አሸነፍክ አይደለም? ጥሩ ነው እንግዲህ» ብሎ በምፀት ወጋ አድርጎት ሄደ። ይሄንን ሲለው ብዙ ሰው ነበረ። ብዙ ሸው ለምቷል። ከነሱ ጋር አብሮ አድማው ውስጥ እንደነበር የሚያስረዱ ብዙ ነገሮች ነበሩ። ግን መጨረሻ ላይ፣ ከከዳቸው በኋላ ማለት ነው፣ መጥቶ ለመንግሥቱ ገመቹ ባይናገርና ጦር ባያንቀሳቅሱ ኖሮ መፈንቅለ መንግሥቱ ሊከሸፍ አይችልም ነበር።

ዞሮ ዞሮ መጀመሪያ ከነሱ ጋር ተስማምቶ በኋላ ሰላልጣመው የከዳቸው ይመስላል። ወይም ደግሞ ከጅምሩም አውቆ የተወሰነ ደረጃ ከሄዱ በኋላ ሊያጠፋቸው አስቦ ይሆናል። «ምን ቸገረኝ እኔ። ይግቡና ይቡኳ። መጨረሻ ላይ የጃቸውን ያገኛለሁ» ብሎ በተንኮል ተነስቶም ሊሆን ይችላል። እኔ አላውቅም።

ተስፋዬ ካድመኞቹ ጋር ሊተባበር ካለ በኋላ ለምንድነው ከነሱ ያፈነገጠው? በግምት መናገር ከተቻለና እኔ እንደሚገባኝ መጀመሪያ ነገር ከነሱ ጋር በማበር የሚያገኘው ጥቅም ምንድነው? እሱ የፖለቲካ ቢሮ አባልና የአገር ደህንነት ሚኒስትር ነው። ሰዎቹ ቢቀናቸውና ሥልጣን ቢይዙ አሁን ካለው የበለጠ ምን ይጨምሩለታል? እንዲያውም እሱን አንስተው ሌላ የራሳቸውን ሰው እንደማይሾሙ እንዴት

እርግጠኛ መሆን ይችላል? ለፕሬዝዳንቱ ሄዶ እያሾከከ እኛን ሲያሳጣን የኖረ እያሉ ጨርሶ እንደማይወዱት ያውቃል። ሲያመዛከነው እከሌ ይሄን ቢያገኝ እኔ ምን ሲሰጠኝ ነው? ፋንታ ይሄን ሲሆን፤ እኔ ምን ልሆን ነው? የምትለዋ ነገር ሁሉንም ሳታብሰሰሰላቸው አልቀረችም። ይህ በግል ጥቅም ደረጃ ካየነው ነው። በአገር ጥቅም ደረጃ ከሆነ ደግሞ ኢትዮጵያ ከዚህ ምን ጥቅም ታገኛለች? ብሎ ራሱን ይጠይቃል። የአገሪቱ የመረጃ ክፍል ኃላፊ ነው። ከማንም የበለጠ ጠንቅቆ ያውቀዋል። ሲቪሉን ያውቃል። ሠራዊቱን ያውቃል። አድመኞቹንም በሚገባ ያውቃቸዋል። ሲመርጃቸው ነው የኖረው። ለራሱም፤ ለአገሩም የሚያስከትለውን ሁኔታ ሲገነዘብ የተወው ይመስለኛል።

እዚህ ላይ ከመንግሥቱ ከፍተኛ ባለሥልጣኖች፤ ከኔ ቀጥሎ ያሉት ሁለቱ (ፍሰሐ ደስታና ፍቅረሥላሴ ወግደረስ) አቋማቸው የላላ ሆኖ አግኝቼዋለሁ። እኔ ልኑር አልኑር፤ ሞቼም ተሰድጀም ቦታው ላይ አልኑር እነሱ እዚያው ነበሩ። ምን አደረጉ? ጄኔራሎቹ የወሰዱት እርምጃ አደገኛ መሆኑን እያወቁ ሌላ ቢቀር ለራሳቸውም ቢሆን እንደ ማይመለሱላቸው እንኳን ያስተዋሉ አይመስለኝም። ምንም ዓይነት ርህራሄ በሌለው መልክ፤ ማንም እንደማይቀራቸው (በተለይ እንደ አበራና መርዕድ ያሉት ሰዎች) ያውቃሉ። መንግሥቱ ገመቹ ባይኖር ኖሮ መዳናቸውም ያጠራጥረኛል። ይፈጃቸው ነበር። በነገራችን ላይ ተስፋዬ ወልደሥላሴና ፍሰሐ ደስታ አይዋደዱም ነበር። ፍሰሐ ጥንቁቅ ነው። ክብሩን ይጠብቃል። ተስፋዬ ግን 'ወያኔ ነው' ብሎ አጥብቆ ይጠረጥረዋል። «ማስረጃ አምጣልኝ» ብዬው ነበር።

የጡረታ ኮሚሽን ኮሚሽነር የነበረው ገሠሠ ወልደኪዳን ስለአድማው ቀደም ብሎ ያውቅ ነበር። ከዚያ በፊት ደብረዘይት ያለውት ርወ መመላለስ አብዝቶ ነበር። ያን አለት ልጆቹን ከትምህርት ቤት ቀደም ብሎ አምጥቷል። ይህ ተመስክርበት ታስሮ ነበር።

ከሲቪሎች ዶክተር ተፈራ ወንዴ በምስክር ተጋልጦ ታስሮ ነበር። ወደጀርመን እንደምሄድ ለጄኔራሎቹ የነገራቸው አሱ ነው። ለጄኔራል ፋንታ ይደውልና፤

«እንኳን ደስ አለህ። ጋሼ አንድ ቦታ ሊሄድ ነው።»

የት

ጂ.ዲ.አር። ለኳስ ጨዋታው ጥሩ ሳይሆን አይቀርም። በኮሮ ጀውም የሚይዘው ነገር አለው ብሎ ይለዋል። በሱ ቤት በኮሮ

መናገሩ ነው። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ቴፑን አሰምቶኛል። በኋላ ሲታሰር ሚስቱ¹³ «አ አ!» አለች።

አሜሪካዎቹም፤ ራሽያዎቹም በአገራችን ያለውን ሥርዓተ ማህበር ለመለወጥና የመንግሥት ለውጥ ለማምጣት ስምምነት እንደ ፈጠሩ ምንም አጠያያቂ አይደለም። የሚገርመው ነገር የሞስኮ ሬዲዮ የማርኛው ክፍል በቀጥታ ፀረ መንግሥት የሆነ ፕሮግራም ያስተላልፍ ነበር። እንደ የሜሪካን ድምፅ ሬዲዮ ማለት ነው። የኢትዮጵያን አብዮት ጉድለት፤ የኛን ኃጢአት እየደጋገሙ ይገልፁ ጀመር። ከዚያ በፊት በሶሻሊስቲካል አንዳዳ አንዳን ማሞካሽት እንጂ እንዲህ ያለ ነገር ያልተሰመደ ነው። ለነገሩ የራሳቸውንም መንግሥት ሲያብጠለጥሱ መዋል ከጀመሩ ውለው አድረዋል። «እንዴ! እንዴት ነው?! ከናንተ ጋር አልነበርንም እንዴ?» ብንላቸው፤ 'የኛ አልነበራችሁም። የትላንቷ ሩሲያና የዛሬዋ አንድ አይደሉም ነው' አሉን። እንደዚሁ ነው ያሉን። እናም ከዚያ ወዲያ ራሳችንን ከነሱ አገለልን። እኛ ዱርውንም ከራሽያ መሣሪያ እንጂ ሌላው ብዙ አይገዳንም። ስለዚህ በተቻለ መጠን የራሳችንን መሣሪያ በሃገር ውስጥ ለመሥራት ሞክረናል።

በዚህ ምክንያት መሆን አለበት መርዕድ ጋር የመፈንቅለ መንግሥቱን አቅድ ያወጡ የራሽያ አማካሪዎች ነበሩ። ራሽያዎቹን የሚፈልጉትን ያውቃሉ። እነመርዕድ ግን እኔን ከሥልጣን ለማውረድ የራሽያን ጄኔራል ማማክር ያስፈልጋቸዋል? እዚያ አብረዋቸው ነበሩ። በሚያሳፍር ሁኔታ ሶስትና አራት ቀን ቢሮ ተዘግቶባቸው፤ በድንጋጤ ተበላሽተው አግኝተናቸዋል። ነገር ግን ከዚያ መንግሥት ጋር ላለመቋ ስልና ጠላት የበዛብን በመሆናችን ሌላ ላለመጨመር ሰዎቹን አጣጥቦን፤ ልብስ አልብስን፤ ፀጉራቸውን አስተካክለን፤ በሹልክታ ወደአገራቸው ሸኝተናቸዋል።

አድመኞቹ ለብዙዎቹ አዛዦች አስቀድመው አልነገሯቸውም። ጄኔራል ደምሴ እኔ ጀርመን ከሄድኩ በኋላ የዕለቱ ዕለት አዛዦቹን ከግምባር እየጠራ ነው የነገራቸው። ጄኔራል መርዕድ ምሣ በልተው ከሆኑል ሲወጡ ነው ሁሉንም 'ስብሰባ አለ' ብሎ ጠርቶ የነገራቸው።

አድማውን ለመጠንሰስ ያነሳሳቸው ራሳቸው የደገሱት ወታደራዊ ድግስ እንዳልሆነ ሲሆን፤ የተሰማቸው ተስፋ የመቁረጥ ስሜት ነው። ካሁን በኋላ ያለን አማራጭ በሠላም ከዚህ መውጣት ነው

¹³ የአሠፓ ሴቶች ጉዳይ ሃላፊ የነበሩት ጥሩወርት ጥቶ

ብለው አሰቡ። የሠላሙ ሃሳብ እውን የሚሆን የመሰላቸው መርዕድ ከወንበዴዎች ጋር ባደረገው ግንኙነት የተነሳ ነው። አድመኞቹ በጥበቃ ብርክድ ለመታፈስ የበቁበት ሁኔታ የተፈጠረው በጊዜ ማጠር የተነሳ ነው። ራሳቸው የሚያዙት ጦር አልነበራቸውም። ያሰቡት ደምሴ ቡልቶ ገና ካሥመራ ጦር ልኮላቸው በዚያ መፈንቅለ መንግሥት ሊያ ካሂዱ ነው። በሰብሰባ ስም ጠርተው እዚያ የነገሯቸውን ሰዎች ሁሉ አወናብደዋቸዋል።

ሠራዊቱን በተመለከተ ሊቀመንበሩ ወደውጪ ሄደዋል። አንዱ ንድ ግርግር ነገር የተፈጠረበት ሁኔታ አለና ፀጥታ ታስከብራለህ ብለው የአየር ወለዱን አንድ ክፍል በተዘዋዋሪ መንገድ ሊጠቀሙበት ሞክረው ነበር። የተቀረው አየር ወለድ ሴራውን አክሸፏል። የአየር ወለዱ ጦር መፈንቅለ መንግሥቱን ያከሸፈው ለመንግሥቱ ኃይለማርያም ታማኝ በመሆኑ ሳይሆን፣ አገሪቱ በወንበዴዎች እጅ የምትወድቅ መስሉት ነው የሚለው አስተያየት ትክክል ሊሆንም ሳይሆንም ይችላል።

መፈንቅለ መንግሥቱን ብዙ ሰዎች በትክክለኛው ገፁ ያዩት አይመስለኝም - በጣም ቅርቤ ከሆኑት ሰዎች ጀምሮ እስከተራው ሕዝብ ድረስ። በኔ ላይ እንደተሞከረ ሳይሆን፣ እንደ አንድ ታዛቢ ሆኜ ስመላኩ ከተው መክሸፉ በጣም የበጀ ነው። ይህን ያልኩት ለምንድነው? ልዩ ገመውና እኔን ለመሸር፣ እኔን ለመግደል የተሞከረ ስለሆነ አይደለም እንደዚህ የምለው። መፈንቅለ መንግሥቱ የተደረገበት ሁኔታ፣ በነማን እንደተከናወነ፣ ለምን እንደከሸፈ? ካለኝና ከማውቀው መረጃ አንጻር ነው። ሠራዊቱን ጨርሶ አላስተባበሩትም። በፍፁም! ሠራዊቱ የበላይ መኩንኖቹ ባለፈው ሥርዓት ውስጥ ያለፉ በመሆናቸው የሶሻሊስትን ሥርዓት ከልባቸው ያልተቀበሉት መሆኑን ያውቃል። ባንጻሩ ሠራዊቱ ለብዮቱ የወለደው በአብዮቱ የተገኘ የገበሬ ሠራዊት ነው። ይህ ነው ት...ልቁ ችግር። ዲሲፕሊን ቢሰጡት የሚቀበል፣ ቢያዋጉት የሚዋጋ ነው። ውጤቱን ገና በጠዋቱ ያሳየና ከዚያ ሁሉ ውድቀትና አደጋ አገሩን ያዳኝ ነው። እየበሰለና ልምድ እያካበተ በሄደ ቁጥር የበለጠ ውጤት ማስገኘት ሲገባው ሽንፈት ደርሶበታል። ይህ ማለት ግን ምንም እንዳልሠራና ዘላለም ሲሸነፍ እንደኖረ የማይረባ ሠራዊት አድርጎ መቁጠር ትክክል አይደለም። እነሱ ወታደሩን አላመኑትም። አወናብደው በነሱ ቀለበት ውስጥ ለማስገባት ነው የሞክሩት። ከወታደሩ ጋር ልብ ለልብ የተገናኙ ቢሆን ኖሮ አስቀድመው ሊያዘጋጁት ይገባ ነበር። ሠራዊቱን ለግላማቸው ተባባሪ እንዲሆን ማድረግ ቀርቶ ለማናገር

እንኳን አልቻሉም። ሳይፈልጉ ቀርተው ሳይሆን ስለማይችሉ ነው። በጎላ እንዳደረገው እዚያው ነበር የሚረሸኝቸው። ሠራዊት እንመራለን ይላሉ። ሥልጣን መጨበጥ ይፈልጋሉ። አብሯቸው የቆመ ሠራዊት ግን የለም። ስለዚህ ሠራዊቱን ቢቀርቡት እነሱ ናቸው የሚያልቁት። ለሠራዊቱ ሳይነገሩት ያሰቡት ቢሳካ ኖሮ ምን ነበር የሚፈጠረው? ይህንን ብዙ ሰው ያሰበው አይመስልም። ሊፈጠር ይችል የነበረው ግልፅ ነው። ሠራዊቱ ተከፋፍሎ የጦፊ የርስ በርስ ጦርነት ይነሳ እንደነበር ምንም ጥርጥር የለውም። ይህ እንግዲህ በመላው አገሪቱ ቢዛመትና አንዱ ክፍል ከሌላው፣ አንዱ መለዩ ከሌላው ጋር ወገን ለይቶ መጋደል ቢጀምር በአገሪቱ ላይ የማይጠገን ጥፋት እንደሚደርስ ግልፅ ነው። በሁሉም ግምገማ ስልታት ነበር የሚከተለው።

በሌሎች ደርሶ ያየነው እቤታችን ገባ ማለት ነው። ይህ ነበር ለኢትዮጵያ የተደገሰላት። ዳግማዊት ሶማሊያ እንድትሆን ነበር የተፈለገው። እነሻዕቢያ ኤርትራን መገንጠል ብቻ ሳይሆን ተከፋፍላ የፈራረሰች ኢትዮጵያን የማየት ሕልማቸው ተሳክቶ ሠርግና ምላሻቸው ነበር የሚሆነው።

የሚገርመው ነገር አድመኞቹ አንዱ ከሌላው ጋር ያላቸው ግንኙነት ነው። መጨረሻው ላይ የተገኘው መረጃ እንደሚያመለክተው ጠንባሻቹ ራሳቸው እርስ በርሳቸው የሚተላለቁ ሰዎች ናቸው። ጄኔራል መርዕድ፣ ጄኔራል ፋንታን እንግዲህ አንተ ነህ የምትመራኝ ብሎ ታል። እሱም (ፋንታ) የዚህን ግምት ወስዶ 'እኔ ነኝ መራው' ብሎ ተዘጋጅቷል። ከድል በጎላ መሪ ሲሆን፣ የሚያደርገውን ንግግር ሁሉ አሰናድቷል። በአንጻሩ ስያየው ግን ዋናውን ሚና የተጫወተው መርዕድ ነው። እንግዲህ እሱ ጅፍ አፍ ስታፍ ነው። ሁሉንም ያዳቸዋል። ከጥቂቶቹ በስተቀር ብዙዎቹን የበላይ መኩንኖች ለስብሰባ የጠራቸው በሥራ እያሳበበ ነው። ጄኔራሎቹ ሁሉ 'መካላከያ ለስብሰባ ጅፍ አፍ ስታፍ' ይፈልጓችኋል' ሲባሉ ለሥራ መስላቸው ነው የመጡት። እሱ ግን ከገቡ በጎላ እደጅ ወታደር አቁም በዘብ እያስጠቃቸው ነበር። ራሱ መሪ እንደሚሆን አስቧል። ጄኔራል ለምንና ጄኔራል ፋንታ ባንድ ወቅት ስምምነት አልነበራቸውም። ጄኔራል አበራ አበበ በበኩሉ ሠራዊቱን ይዞ ከተሳካ በጎላ እነሱን ስብሰቦ ሊከት የራሱ ዝግጅት አለው። ቁምላቸው ካቅሟ ደግሞ ከአበራ ጋር አብራ ጦር ወዲያ ወዲህ ልታደርግ አስባለች። ከመካከላቸው ማ ማንን ጥሎ በአሸናፊነት ይወጣ እንደነበር ማወቅ ባይቻልም፣ ተጠላልፈው ይወድቁ እንደነበር

ግልፅ ነው። ቢሳካላቸው ኖሮ ባንድነት ተባብረው ጥሩ ሥራ ሊሠሩና የኢትዮጵያን ሕዝብና ሠራዊት ሊመሩ ይችሉ ኖሯል? ይህን አጠራ ጠራለሁ። የሚመጣው ውጤት እጅግ አደገኛ ነበር።

ብዙ ሰው አሁንም አስተያየት ሲሰጥ «ቢሳካላቸው ኖሮ እንደ ዚህ አይሆንም ነበር። ያልተሳካላቸው ይሄን ባለማድረጋቸው ነው» ሲል አሰማለሁ። ምንም ማድረግ አይችሉም ነበር። ለዚያ ሠራዊት ምስጢራቸውን ያላካፈሉት ስለማይቀበላቸው ነው።

ገነት - መፈንቅለ መንግሥቱ እንዲከሸፍ ክፍተኛ ሚና የተጫወተው ማነው?

መንግሥቱ - አዲስ አበባ የተደረገውን የመፈንቅለ መንግሥት መከራ ያከሸፉት ተስፋዬ ወልደሥላሴና የኔ ልዩ ረዳት የነበረው ሻም በል መንግሥቱ ገመቹ ናቸው። መፈንቅለ መንግሥቱን በማክሸፍ ረገድ ተስፋዬም፣ መንግሥቱም ሊመሰገኑ ይገባል። መንግሥቱ ገመቹ ብዙ ውጪ ሰሄድ አይለዩኝም ነበር። ያን ጊዜ ግን በሀመም ምክንያት ሳይሄድ ቀርቶ እቤቱ ተኝቶ ነበር። ሰዎቹ ማመፃቸውን መጀመሪያ መጥቶ ለመንግሥቱ ገመቹ የነገረው ተስፋዬ ወልደሥላሴ ነው። መጥቶ ይቀሰቅሰውና እንዲህ ያለ ነገር ሆኗል ይለዋል። መንግሥቱ ገመቹን የግቢው ልዩ ጥበቃ ሠራዊት ስለሚያምነው አዛዦቹን ሁሉ ትቶ እሱን ይከተለዋል። እሱም ወዲያውኑ የልዩ ጥበቃ ብርጌዱን አሰ ማርቶ (ሌላ ማንም ሳያስፈልገው)፣ ምንም ደም ሳይፈስ ጄኔራሎቹን ሰብስቦ በቁጥጥር ሥር በማዋል ሴራውን አክሸፏል።

መፈንቅለ መንግሥት ለማድረግ መከራ እንዳለ ሲሰማ ከተስፋዬ ወልደሥላሴ በኋላ የደረሱት ፍሰሐ ደስታና ለገሠ አስፋው ናቸው።

ፍሰሐ ከኢህድሪ መንግሥት ምክር ቤት መጥቶ እነተስፋዬን ሲያገኛቸው 'ምንድነው ነገሩ? ምን ተፈጠረ?' ብሎ ይጠይቃቸዋል። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ስለ ፍሰሐ ደስታ አቋም አርግጠኛ ስላልነበረ 'እናንተ ራሳችሁን ጠብቁ። እኛ ሁኔታውን በቁጥጥር ሥር ለማዋል እየሰራን ነው' ብሎ በደፈናው ይነገረዋል። መንግሥቱ ገመቹ በዚያን ሰዓት የነበረበት ቦታ ደግሞ ለፍሰሐ ግልፅ አልነበረም።

ገነት - የአሥመራውስ? የአየር ወለድ አባሎች በማን ትእዛዝ ነው ጄኔራሎቹን የፈጸቸው?

መንግሥቱ - የአየር ወለዱ አባሎች ርምጃ ከመውሰዳቸው በፊት አነጋግረውኛል። «ቀጥሎ (Go ahead)» አልኳቸው። ርምጃ ወሰዱ።

እንደምሴ ለምጽዋ ጥበቃ ከመሐል እገር የተላከውን አዲስ የታዘነ ብርጌድ አሥመራ ቃኝው ግቢ አምጥተውት ነበር። እሱ ውልቅ ብሎ ሲወጣ አየር ወለድ ገባ። አንድ ባንድ ሰቀሟቸው። ወታደሩ እንዲረጋጋ አንድ ጊዜ ድምጽ ለሰሙልን አሉኝ። «እኔ መንግሥቱ ኃይለማርያም ነኝ» ብዬ ሰናገር፣ ያንን በድምጽ ማጉሊያ ለጠሩ አሰሙ።

ገነት - ስንዳንድ የአየር ወለድ አባላት «እኛ አይደለንም። ይህንን ትቶ ናቸው» ይላሉ።

መንግሥቱ - ሁሉም ሜዳልያና ሹመት አግኝተዋል። 'ማን፣ ማን ላይ ተከሰ?' ተብሎ ተመስክሮላቸው ሽልማት አግኝተዋል። ለነገሩ ደህንነቶቹም፣ የፖለቲካ ኮሚግሮቹም አንድ ላይ ሆነው ነው። ከደህንነትና ከፖለቲካው የተወጣጣ የጋራ ኮሚቴ ተቋቁሞ ግድያው ቀጠለ። ለዚህ አመራር የሚሰጡ ጓዶች ነበሩ። እያወጡ ይመቱ ነበር። የመታው ክፍል አየር ወለድ ነው።

ገነት - ሰዎቹ የተገደሉት በገፍ ነው - ረሳቸው አይተገተተ። ይህንን ለማስቀም ምን አርምጃ ወሰዳችሁ?

መንግሥቱ - አዎን፤ ይህንን ስንሰማ አግባብ እንዳልሆነና የሠራዊታችንን ስም እንደሚያጠፋ በማሰብ ከተስፋዬ ወልደሥላሴ ጋር ተነጋገርኩበት። 'አንተ ጣልቃ አትግባ። ጦሩ ላንተ ብሎ ነው። አንዴ ሆኗል። ሰዉም አይቶታል፣ ተው አለኝ። በርግጥ በላንጃ የተገደሉ ነበሩ። በተኩስ ልውውጥም የሞቱ አሉ። አንዳንዶቹን ከሥራ ቦታቸው ጠሩ እየለቀመ ወስዶ እርምጃ ወሰደባቸው። ከዚያ ጣልቃ ገባሁ። «ለሁኔታ ጓዶች።» ብዬ መልእክት አስተላልፌ ፅዙ ወደተለመደው የዕዝ ጠገግ እንዲመለስ አዘዝኩ። «የተቀሩትን ከነማስረጃቸው ወደኔ ላኩልኝ» አልኩ። አሰረው ላኳቸው።

ገነት - ጄኔራሎቹን አስር ቤት በነበረ ጊዜ ሂደው አገኝተው ባነጋገሯቸው ጊዜ ምን አሉዎት? አርስዎስ ምን አሏቸው?

መንግሥቱ - ከጄኔራሎቹ ከሁሉም የተራራቅን ሰዎች አልነበርንም። ገና ያኔ እኛ ወደሥልጣን ስንመጣ ከመካከላችን ከፍተኛው ማዕረግ ሌተና ኩሎኔል ነበር። በተረፈ ሠራዊቱ 'ጄኔራል የሚባል በዓይናችን አንይ' ብሎ አቋም ይዞ ነበር። ስለዚህ ሁሉም ለዚህ ማዕረግና እድገት የበቁት ባብዮቱ ውስጥ ነው።

ይህንን ወንጀል ከፈፀሙ በኋላ እስር ላይ ሆነው ሄጀ አየኋቸው። እነኚያ የማከብራቸው ታላላቅ ጄኔራሎች፣ ስንት ጦር ሜዳ የዋሉና ስንት ነገር ያከናወኑ ሰዎች እንዳልሆኑ ሆነዋል። ቱታ ለብሰው መሬት ላይ ኩርምት ብለው ተቀምጠው፤ በር ተዘግቶባቸው ቁጭ ብለዋል። ከፍቼ ስገባ የተቀላቀለ ስሜት ተሰማኝ። «ምነው ዓይኛ! ይኼ ተመረጠ? ከዚያ ሁሉ ቦታ፣ ከዚያ ሁሉ ሥልጣን ይኼንን መረጣችሁ? ምንድነው ያደረጁትሁ? ምንድነው እናንተ የማታውቁት ነገር? በዚች በኢትዮጵያ ምድር አብረን ያልገጠጠውን ዳገት፣ ያልደረሰንበት ቦታ፣ ያላየነው ችግር አለ? እያንዳንዳችን የት ነበርን? በውነቱ በኃይለሥላሴ ጊዜ ወይም በፊት በነበረው ሥርዓት ጊዜ ጀምሮ እዚህ የሚደርስ ሰው ነበረ? እኔንስ ጥሎኝ። ምናልባትም ልበድላችሁም፣ ላስቀይማችሁም አችላለሁ። አገራችን ግን ምን በደለቻችሁ? እንዴት ይህን ሠራዊት ልትበትኑትና ልታፋጁት ትነሳላችሁ? ከዚህ ሁሉ መሥዋዕትነትና ከዚህ ሁሉ ድካም በኋላ አገራችሁን ለባዕድ አሳልፋችሁ ልትሰጧትና ለገንጣይ ልታስረክቧት የተነሳችሁት ለምንድነው?» ስላቸው ልክ እንደ ሕፃን እያነሱ ነው የመለሱልኝ። ምንም የምናውቀው ነገር የለም። በምክንያት ስብስቡ ነው በታጠቀ ሠራዊት አስከብበው ወረቀት ያነበ ቡልን። ከዚያ ደግሞ ከኤርትራ በራዲዮ የሚነገር ቴፕ አሰሙን። ቀጥሎ የመንግሥቱ ኃይለማርያም ወንጀል ብሎ ጄኔራል አበራ አነበ በልን። በመስኮት ስናይ በሠራዊት ተከበናል። ቆይቶ ውጡ! የሚል ትዕዛዝ ተሰጠ ወጣን። ይኼው ነው አሉኝ።

ከዚያ ወደቀንደኛዎቹ ጄኔራሎች ዞር ብዬ «በድሩ ይግባችሁ። እኔ ሌላ ምንም የምላችሁ ነገር የለም። ወንድሞቻችሁን አሥመራ ላይ ምን እንዳስደረጋችኋቸው ሰማችሁ አይደል? በሳንጃ ነው ወታደር እየዘከከከ የትም የጣላቸው። ይህ ነው እንግዲህ የናንተ ጄኔራልነት፣ የናንተ የኢትዮጵያ መሪነት፣ የናንተ ላገር ተቆርቋሪነት - እዚህ ድረስ ነው። አስፈጻሚችሁ። ሕዝቡን አስለቀሳችሁት። አሳፈራችሁት። ገበያ ችንን ገላልጣችሁ አወጣችሁት» አልኳቸው።

ሁሉም አንገቱን ደፋ። በዚህን ጊዜ ጄኔራል ኃይሉን አየሁት። «ጄኔራል ኃይሉ! ባለፈው ጊዜ በፋሲካ ምድር የጦሩን ደሞዝ ወስዳችሁ ካዘናችሁ ውስጥ አስቀምጣችሁ ለሠራዊቱ አባሎች ገንዘብ የለም ያላችሁት ለዚህ ስታዘጋጁት ኖሯል? የሠራዊቱ አባሎች ችረ እኛስ ግድ የለም፤ በሶ እንብላ። አዲስ አበባና በየቦታው ያሉ ቤተሰቦቻችን የሚፈለኩበት ዕንቁላልና ዶር መግዢ ገንዘብ እውነት

መንግሥት አጥቶ ነው? እያሉ ሲያመለከቱ ዝም እያላችሁ ችግር ስትፈጥሩ የነበረው ለካ ሠራዊቱ እንዲያምፅ ስታዘጋጁት ኖሯል» አልኩት። ደግሞ ጄኔራል አብዱላሂ የሚባለው አስተዳደሩ እዚያው ቆሟል። «አብዱላሂ! አንተም! አንተም የዚህ ግብረ አበር ነበርክ? ለመ ከላከያው የሚያስፈልገውን ባጀት ጉዳይ የተነጋገርን ጊዜ ሠራዊታችን መገናኛ የሌለው፣ መጓጓዣ የሌለው፣ ምንም ነገር ሳይጠይቅ ኮቻሮና በሶ እየበላ የሚዋጋ ሠራዊት ነው። ባጀት እንዴት እናሳንሰዋለን? እያልን እኔና አንተ ስንሟገትለት የነበረውን ሠራዊት ከድተህ አንተም በዚህ ተሰልፈሃል?» አልኩት።

አብዱላሂ መልስ አልሰጠኝም። ዝም አለ። የምድር ጦር አዛዥም ዝም አለ። ምክንያቱም ውስጡ እጁ አለ። መቶ በመቶ የተነከረበት ነው። የጎንደሩ ኮር አዛዥ፣ ጄኔራል ዘውዴ ገብረየስ አሳስተውናል። እንደ ልጅ ነው የተጫወቱብን አለ።

ሳናግራቸው ይህንን ነው ያሉኝ! እንዳውም ከመካከላቸው አንዱ ትዝ ይለኛል «ምን ጎሎባችሁ ነው?» ስል ድምፁን ከፍ አድርጎ ጥጋብ! ጥጋብ! አለ ድምፁን አሰምቶ። ይህንን ከሰማሁ በኋላ ከዚያው ቦታ፣ እዚያው ቆሜ ብዙዎቼን «ሂዱ!» ብዬ ሰቅቄያቸዋለሁ።

ገነት - የቀረትገለ?

መንግሥቱ - አንዳንዶቹን ትንሽ አቆይተን ደረጃ በደረጃ ጉዳያቸው ይጣራ አልን። ከነኚህ ከዋና ዋናዎቹ፣ ማለትም መጀመሪያ ነገሩን ከጠነሰሱት በስተቀር ብዙዎቹ ወደሥራቸው ተመልሰዋል።

ሰዎቹ የሥልጣን ጥማት ተጠናውቷቸዋል። ለተወሰነ ጊዜ ወንበር ለማግኘት ሩጫ ላይ ነበሩ። የዕድገት ደረጃ ለማግኘት እንደዚሁ ሩጫ ነበር። ሃብት ለማጋበስ እሽቅድምድም ነበር። ስም ለማስጠራትና ታሪክ ለመሻማት ውድድር ነበር።

ሁሉም ሜደር ጄኔራል ላይ ደረሰና ሳቼሬት አደረገ። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ዘውድ አይደፋለት (አየሳቁ)። እንዴት ይሁን? ገንዘብም እንደሆነ በቂ ተዘቋል። ከዚያ በኋላ የሚፈለገው እንግዲህ ሌላ ሆነ። ወንበሩ የአንድ ሰው ቦታ ሆነ። የሚቀመጥበት፣ ወደዱም ጠሉም አንድ ሰው ነው። ይህ ሁሉ ያለማስተዋላቸውን ነው የሚያሳየው።

ታዲያ በኋላ እንደሰማሁት አየር ላይ እንዳሉ ሊመቱ ታሰቡ ነበር። የዳኑት በዚህ፣ ሁኔታ ነው ሲሉኝ፤ ሌሎች ደግሞ አንዴ!

በዚህ፣ በዚህ ጊዜ እንዲህ፣ እንዲህ ብለን ጽፈን የለም ወይ? እንዲህ ያለ ሁኔታ አለ። አዝማሚያው ጥሩ አይደለም ብለን ጽፈን የለም ወይ? እንዴት አልደረሰዎትም ያሉኝ አሉ።

መቼም በሚያሳዝን ነገር መካከል አንዳንዴ የሚያስቅም ያጋጥማል። የባህር ኃይል ከፍተኛ መኩንንና የመከላከያ ፕላን ሹም የነበረውን ሰው እነኚህ አድመኞች ገና በደህናው ቀን ሄይ በየቦቹ የሚወድቅ ሰካራምና የማይረባ እብድ ነው። ጡረታ መውጣት አለበት። አያስፈልግም ብለው ፈርደውበት ሰውሳኔ እኔ ጋር ቀርቦ እኔ እስከማውቀው ድረስ ሰውዬው ችሎታ ያለው ሰው ነው። ሥራውንም በትክክል ነው የሚሰራው። የትና መቼ ነው የሚሰክረው? ነገሩ መጣራት አለበት ብዬ ፋይሉ ጠረጴዛዬ ላይ እያለ ይህ ነገር ይፈጠራል።

ነገር ግን እዚያ አድማ ውስጥ የፕሮፓጋንዳ ወረቀት እንዲያዘጋጅላቸውና ፕላን እንዲያወጣላቸው አስቀምጠውት፤ እሱም አውነት መስሎታል። እሱ ግን ስሙንና ታሪኩን አጥፍተው ለጡረታ ከመደቡት ሰዎች ጋር መደለቱን አላወቀም። የነሱን ዓላማ ለማራመድ እዚያ አብሮ ሲጭር ሲጧጭር (አየሳቁ)፤ ያ ተኩስ ሲነሳ ቢሮውን ዘግቶ ሲያበቃ ሦስት ቀን ሙሉ ተቀምጧል።

አስቂኝ ነገር የራሽያ ጄኔራሎች ሁኔታ ነበር። እኛ ሳናውቅ መንግሥት ሳይጠራቸው፤ መቼና እንዴት እንደመጡ የማይታወቁት... ልልቅ የራሽያ ጄኔራሎች መጥተው እዚያ መከላከያ ውስጥ ቁጭ ብለው ለካ መፈንቅለ መንግሥቱን ሲያቀናጁ ኖሯል። ነገር እንዳልሆነ ሆኖ መከላከያ ሕንፃ ውስጥ የነበሩት ሌሎች ሲቪሎችና ወታደሮች ሩጡ፣ ተብለው ሲወጡ፤ እነኚህ ራሽያኖች እንዴት ይሁኑ? ወደ አምስት፣ ስድስት የሚሆኑ ትልልቅ ጄኔራሎች ናቸው አክ! (አየሳቁ)። ከጥቂት ቀናት በኋላ ነገር ከተረጋጋ በኋላ ሕንፃው ውስጥ ያሉ ቢሮዎችን በማሰስ እያንዳንዱ በር እየተከፈተ አንዳንድ ማስረጃ፣ ዶክመንት መፈለግ ይጀመራል። የሶቭየቱ አምባሳደር ደግሞ 'እኔ እዚህ መጥተው የነበሩ ደብዛቸው የጠፋብን ሰዎች አሉ' ብሎ ስላመለከተ፤ «እስቲ መከላከያ ይፈልጉ። እዚያ ቼክ አድርጉ» ይባላል። በሩ እየተከፈተ ሲፈለግ ባንድ ቢሮ ውስጥ ባንድ ፊት የባህር ኃይል መኩንንና በሌላ በኩል የራሽያን ጄኔራሎች ቁልጭ፣ ቁልጭ ሲሉ ተገኙ።

ራሽያኖቹ እጅግ አሳፋሪ ነበር። እኛ አልጠራናቸው፤ ጉዳይ የላቸው፤ አማካሪዎች አይደሉ፤ ሚሊቲሪ አታሺዎች አይደሉ። እነሱ ምንም የሚመጡበት ጉዳይ የላቸውም። ጉብኝት ማድረግ ቢፈልጉ እኔ

የጦር ኃይሎች አዛዥ እንደመሆኔ መጠን ለኔ ሳይነገር የሚደረግ ነገር የለም። ምን ሲያደርጉ መጡ?

በዚህ የመፈንቅለ መንግሥት ሙከራ ውስጥ አሜሪካኖቹም፣ ራሽያዎቹም እንደነበሩበት ምንም የሚያጠያይቅ ነገር የለም። ግልፅ ነው። ሲከሸፍ ራሽያኖቹ 'እንኳን ደስ ያላችሁ' አላሉንም። የታየባቸው ብስጭት ነው። 'የፍሪካ የኢትዮጵያን አብዮት የመሰለ የለም' ባሉበት አፋቸው ፀረ-ኢትዮጵያ ፕሮፓጋንዳ ጀመሩ። በወዳጅነታችን ዘመን ለፊደል ካስትሮና ለሆ ፔሚን ብቻ የሰጡትን ከፍተኛ ሜዳይ ነበር የሸለሙኝ።

ገነት- መፈንቅለ መንግሥቱን ከሞከረት ውስጥ ለጊዜው አምልጠው ተደብቀው ከቀዩ ከጥቂት ሳምንታት በኋላ የተገደሉት ጄኔራል ስበሪ አበበ ኪሶ ውስጥ ስንድ የለም ዝርዝር ተገኝተ ነበር ይባላል።

መንግሥቱ - እኔ አላውቅም። ተስፋዬ ወልደሥላሴ አግኝቶ እንሆን አላውቅም። ይልቅስ ጄኔራል አበራ የተደበቀበትን ቦታ እንዴት እንዳገኘው ልንገርሽ። ጄኔራል አበራና አንድ ኩሎኔል እህትማ ማቸቹን አግብተዋል። ማለትም የአበራ ሚስት እህት ባሏ ኩሎኔል ነው። እሱ ነው አንድ ቀን መጥቶ 'እኔ አብዮቱ ይበልጥባኛል። ጄኔራል አበራ የተደበቀበትን ቦታ አውቃለሁ' አለና ቀርቦ ነፃረኝ። በዚያ ሰዓት አበራ ጉለሌ አካባቢ ከአንዲት አሮጊት ዘመዱ ቤት ተደብቆ አምልጦ ለመሄድ አመቺ ጊዜ በመጠበቅ ላይ ነበር። ሲትዮዊ ብቻቸውን ስለሚኖሩ ማንም እቤታቸው አይመጣም። ይህንንም ኩሎኔል የቅርብ ዘመድ በመሆኑ እምነት ጥሎበት እንጂ ማንም ያለበትን አያውቅም ነበር። «እንግዲህ ዘመድ መስለህ የሚለውን ሁሉ እየጠባህ መጥተህ ነገረኝ» አልኩት። መጠጥ፣ ውስኪ ሁሉ እየያዘለት ይሄዳል። አብረው ቴሌቪዥን ያያሉ፤ ምን ይላሉ። የሚለውን ሁሉ እየሰማ መጥቶ ሪፖርት ያደርግልኛል። አንድ ቀን ከመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ በኋላ የሾምናቸው ሰዎች ስም ዝርዝር በቴሌቪዥን ሲቀርብ ጄኔራል አበራ ያይና 'አይ ... ይ ከኛ የነበሩት ሁሉ ተሾሙ' ብሎ ፈገግ ይላል። እና ይህንን ኩሎኔል መጥቶ ሲነገረኝ፤ «ከናንተ ጋር የነበሩት እነማናቸው ብለህ ጠየቅከው ወይ?» አልኩት። እኔ በጉጉት የምጠብቀው ስም እንዲነገረኝ ነበር። 'አይ ብጠይቀው ይጠራጠራል ብዬ ፈርቼ ተውኩት' አለኝ። ከዚያ በኋላ ጥቂት ቀናት ቆይቶ ወታደሮች ሊይዙት ሲሄዱ በአጥር ዘልዬ አመልጣለሁ ሲል በጥይት ተመታና ተገደለ።